

גליון
באר
הכהנה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

ראש השנה

מכון
באר
האמונה

תוכן הענינים

פרשת נצבים

- א..... הנסתרות לה' אלוקינו - חיזוק האמונה ב'קל מסתתר', ובפרט בימים אלו.....
- ד..... 'היום' אם בקולו תשמעו - אין יאוש, התחזקות והתחדשות בכל יום ובכל שעה.....
- ה..... בפוך ובלבבך - תפילה עבודה שבלב ובפה.....
- ח..... ברכנו אבינו כולנו כאחד - מידת האחדות והצדקה היא מקור הברכה.....
- יא..... אין טהרה כתורה - ע"י לימוד התורה תטהר נפשו של אדם.....
- יב..... לעשות את השבת - שבת האחרונה שבשנה.....
- יג..... יום אחד בשנה - חשיבות ועבודת יום האחרון בשנה.....

ראש השנה

- טו..... הוא ניסי ומנוס לי - להאמין ולבטוח בהקב"ה שיצדקנו במשפט.....
- יז..... כמה דכייף איניש דעתיה טפי מעלי - ימי עבודה והכנעה.....
- כ..... כדי שתמליכוני עליכם - קבלת עול מלכות שמים לכל השנה.....
- כב..... יגילו במלכם - שמחה גדולה ביום המלוכה.....
- כד..... וחיל ורעדה יאחזון - יראה ופחד ממשפט ודין.....
- כו..... וגילו ברעדה - השמחה והיראה משמשים גם יחד.....
- כח..... ויהפוך ה' אלוקיך לך - זמן שינוי הטבע והמזל.....
- לב..... ותגזר אומר ויקם לך - עוצם וגודל כח התפילה של כל יחיד בימים אלו.....
- לו..... וראה דמע עיני - ענין הבכיה.....
- לט..... פרנסה טובה וגזרות טובות - החובה והזכות להתפלל על עניני גשמיות.....
- מא..... כי תצא למלחמה - התעוררות קודם תקיעת שופר.....
- מג..... עורו ישנים - 'לשמוע' קול שופר.....
- מו..... כלפנים דמי - קדושת זמן התקיעות.....
- מו..... ובשופר גדול יתקע - סגולת התקיעות ברוח ובגשם.....
- מז..... כתבנו בספר זכויות - ענין קבלות טובות.....

פרשת נצבים

וללמד בא, כי מפי עליון לא תצא הרעות, וגם הדבר הנראה לעיניים כי הוא הצרה הגדולה

אשר אין כמותה^א, וכדוגמת הגלות המר הלזה שאנו שרויים בו קרוב לב' אלפי שנים, אף הוא ענין נסתר אשר לעתיד לבוא יתברר שהיה לטובה^ב, ומכאן ילמד כל חד וחד ב'גלות' הפרטית שלו, ברוח ובגשם, בגוף ובנפש, כי אין זה רעה אלא טובה, ואף אם נסתרים דרכי ה', אין לו אלא להתחזק באמונה טהורה באבינו שבשמים אשר הוא טוב ומיטיב לכל^ג.

וזכר איתא בזוה"ק (ח"ג קנ"ט). לבאר הא דכתיב בפרשתן (כ"ט כח) 'הנסתרות לה' אלוקינו, שאין לנו לחקור אחר ה'נסתרות', כי מיהו שיכול להבין ולהשיג עומק דעתו ית' הנסתרת מעיני כל חי^ד. ואנו אין לנו אלא

הנסתרות לה' אלוקינו - חיזוק האמונה בקל מסתתר, ובפרט בימים אלו

בפרשתן (כ"ט כג), 'ואמרו כל הגוים על מה עשה ה' ככה לארץ הזאת' וגו', וצריך ביאור מדוע הזכיר הכתוב שה'גוים' ישאלו על מה עשה ה' ככה, וכי בני ישראל לא יתמהו על כובד הגלות, ומבאר הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע (לר"ה ד"ה ויאמר) וז"ל, אך הפירוש בזה, כי דוקא הגוים יהיו תולים כי כובד הגלות הוא מחמת אשר עזבו, שחטאו בני ישראל ושלחם ביד פשעם, אולם בני ישראל מאמינים כפי שסיים הכתוב 'הנסתרות לה' אלוקינו והנגלות לנו ולבנינו לעשות את כל דברי התורה הזאת' (פסוק כח), כי ישראל הם מאמינים ובני מאמינים, הם צריכין להבין זאת כי הגלות הוא ענין נסתר ולעתיד הכל ידעו כי היה לטובה, כמו שנאמר (תהילים צ"א) 'ישמחו השמים ותגל הארץ' וכו' ותגל אותיות גלות. עכ"ל.

א. מעשה אירע לאחרונה ושמענו מקרובי בעל העובדא, באחד מערי יהודה עמדה אשה בצידי הדרכים, ולפתע 'צץ' לנגדה רוכב אופניים (בייק) אשר נסע במהירות עצומה כ'חיה רעה', ומבלי שימת לב הפיל אותה ותשטח אפיים ארצה במכה עזה ועצומה, מיד הבהילוה לבית החולים, שם ערכו לה בדיקות מכף רגל ועד ראש, ובחסידי ה' התברר כי הכל כשורה... שומר ה' כל עצמותיה אחת מהנה לא נשברה. כעבור כשבועיים התקשרו הרופאים מבית החולים והודיעו כי עליה לבוא בדחיפות לביה"ח, כי זה עתה הגיעו תוצאות אחת הבדיקות, והבחינו ש'מסתובב' בדמה קריש (blood clot) דם - ללא שום שייכות לאותה 'תאונה', רק מאחר שנסתבב מן השמים שבדקוה נמצא קריש זה, והרי יש בזה כידוע סכנת נפשות גדולה, וממש הצילוה מסכנת חיים. ונוכחה לראות נפלאות ההשגחה העליונה, שאותה נפילה שהיה נראה כי אינו אלא בעטיו של 'פרא אדם' - איש שאינו בעל אחריות על מעשיו, וח"ו היתה יכולה להינזק הרבה על ידו, ואף גרוע מכך רח"ל - הוא היה באמת 'שליח טוב' להציל אותה מהסכנה שהיתה שרויה בה מבלי דעת, וחייה ניתנו לה לשלל...

ב. כדברים הללו פירש הרה"ק ה'דרכי תשובה' ממונקאטש זי"ע בהא דאיתא בגמ' (תענית כ"א). על נחום איש גם זו 'שהיה סומא משתי עיניו', ונקרא בשם זה, כי על כל דבר ודבר שבא עליו היה אומר 'גם זו לטובה', ומבאר על פי הנודע מדברי המקובלים שחודשי תמוז ואב מכוונים כנגד העיניים, והנה בב' חדשים אלו אירע החורבן הגדול והנורא, ובוודאי היה בזה טובה גדולה, אלא שהרינו כסומים שאינם רואים מאורות, שלעת עתה נראה בעינינו רוב הצרות הנוראות ואריכות הגלות המר, עד שלעתיד לבוא נראה 'עין בעין' את החסד והטוב שהיה גנוז בחורבן, וכנגד זה אמרו, שנחום איש גמזו היה סומא בשתי עיניו, ר"ל שאף באותם החודשים שהם כנגד העיניים, שנחשכו בהם המאורות ובבחי' סומא ועיוור - עדיין אמר גם זו לטובה, לתוקף אמונתו בהשי"ת הטוב והמיטיב (הובא בשער יששכר אלול א).

ג. ואמונה טהורה זו היא נותנת לאדם רוח חיים וכח לעמוד בכל הצרות והייסורים העוברים עליו רח"ל, כי יודע הוא שהכל בהשגחה פרטית מדוקדקת להיטיב עמו, ובזה יתבאר הכתוב שבריש פרשתן (כ"ט ט) 'אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלוקיכם', כלומר, אתם נצבים ועומדים מבלי להישבר כי יודעים אתם שהנכם לפני ה' אלוקיכם, שתמיד הוא ית' משגיח עליכם בכל צעד ושעל.

ד. הרה"ק הרי"מ מזלאטשוב זי"ע (תורת המגיד מזלאטשוב ר"ה ד"ה סתרו) ביאר בלשון הפיוט 'נאפד נקמה סתרו יושר עצתו אמונה פעולתו אמת צדיק וישר'. שפעמים נראה לאדם כי הבורא נוהג עמו במידת הדין ובאופן של נאפד

באר הפרשה - פרשת נצבים

ישליך כל איש את הספקו, ויחזק בקרבו את האמונה השלימה בכל עת ובכל שעה עד שתהיה בבחי' ודאי'.

להתחזק באמונה פשוטה^ה באבינו אב הרחמן המנהיג עולמו בחסד ובריותיו ברחמים^ו.

והזמן גרמא בעמדנו לקראת ראש השנה, כי זה עיצומו ועיקרו של יום^ה, וכדאיתא בגמ' (ר"ה זז.) 'אמר הקב"ה, אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם', והיינו שעיקר העבודה בהאי יומא היא 'שתמליכוני עליכם' - חיוזק ויסוד עמוד האמונה^ט שהקב"ה מלך על כל הארץ^י, עשה ועושה ויעשה לכל המעשים^{יא}, ואין

זכור נזכור מה שאמר הרה"ק היהודי הק' מפרשיסחא זי"ע בלשון הכתוב בפרשתן (כס יז) 'פן יש בכם שורש פורה ראש ולענה^ז, כי 'פן' הוא לשון 'ספק', והכי קאמר קרא, כי אם יש בכם ח"ו ספיקות באמונתו ית' דעו שעיי'ו תרדו מדחי לדחי עד לשורש פורה ראש ולענה רח"ל (הובא באילנא דחיי, פיעטריקוב תרע"ד), על כן,

נקמה וסתרו יושר - ונסתר מאתו כי כל הנהגת הבורא ביושר היא, עצתו אמונה, שיתחזק באמונה שלימה, ואז כבר יווכח בעיניו שכל פעולתו אמת, צדיק וישר הוא.

ה. ורמז לה הגה"צ רבי משה מידנער זצ"ל (תורת אבות ר"ה יב) בעניינא דיומא, שהנה 'שופר' מרמז על האמונה, ועל דרך שנאמר (ישעיה כב כג) 'ותקעתיו יתד במקום נאמן', ועל כך אמרו בגמ' (ר"ה כז.) 'דיבך שברי שופרות פסול', שאמונה על ידי חקירות וריבוי טענות (וכמו ריבוי השופרות) היא אמונה פסולה, אלא צריך להחזיק באמונה פשוטה, דוגמת התקיעה שהיא קול פשוט.

ו. כתב ב'כד הקמח' (ראש השנה), שתיבת 'דין' היא בלשון יחיד, ו'רחמים' היא בלשון רבים, לומר לך שבכל מצב של דין יתרבו ויתגברו הרחמים כהנה וכהנה. ועל פי זה כתב ב'מגדלות מרקחים' (להגה"ק בנו של הגה"ק בעל הערוגות הבושם זי"ע) על נ"ך, ביאור נחמד בפסוק הנאמר בתהלים (ק"ט קנו) 'רחמיך רבים כמשפטיך חייני', כי לעולם הדין הוא יחיד (כי בעצמותו הוא יחיד, עיי"ש), והרחמים הנם רבים, והרי קיי"ל להלכה ש'יחיד ורבים הלכה כרבים', על כן כביכול חייב הקב"ה לפסוק כ'רבים' שהם הרחמים הגוברים, מבטלים וממתקים את כל הדינים, וזהו שאמר הקרא 'רחמיך רבים', וממילא כמשפטיך - עפ"י משפטי התורה חייני - תצילני מכל הדינים לחיי עולם.

ז. כתב בספר 'אוצר החיים' (קו. הובא בבעש"ט עה"ת ד"ה פן) כי מפסוק זה נלמד על גודל הסכנה ששרוי בה האדם בכל עת שיש לו ספיקות בענייני האמונה, עיי"ש, על כן 'יתחזק עצמו מאד לבטל מחשבות רעות אלו, ויקשור נפשו באמונת אלוקי עולם באמונה פשוטה, להאמין ולידע דלית אתר פנוי מיניה וכו', והוא המחיה את הכל והוא המהווה את הכל, ומשגיח על הכל ודן על הכל, על כל תנועה ותנועה ועל כל דיבור ודיבור'.

ח. הגה"ק החיד"א זי"ע (נחל קדומים שופטים) מביא בשם רבינו אפרים על הפסוק (יח יג) 'תמים תהיה עם ה' אלוקיך', כי 'תמים תהיה' בגימטריא 'תשרי' (910), ונרמז בזה 'שצריך לשוב ולתקן שיהיה תמים בחודש תשרי'. ולדרכנו יתבאר עוד, כי עבודת חודש תשרי - ירח האיתנים הוא להגיע למדרגת 'תמים תהיה', להשריש בעצמו את האמונה התמימה והשלמה.

ט. והואיל וגדול כח האמונה להשבית כל משטין ולהמתיק את כל הדינים לטובה, על כן אמר הקב"ה 'אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם', כי הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו חפץ לצדקנו במשפט, נתן לנו את הדרך שעל ידה יצא לצדק דיננו.

וכך אומרים בשם הרה"ק ה'דמשק אליעזר' זי"ע בפסוק (תהלים יז ב) 'מלפניך משפטי יצא', שהקב"ה אומר לאדם, שמע בני, מלפניך - אתה תכריע ותטה כיצד יהא משפטי עמך, אך בתנאי ש'עייניך תחזינה מישרים' - שתביט בכל דבר בעין האמונה.

הרה"ק הרמ"ל מסאסוב זי"ע (ליקוטי הרמ"ל השלם אות ה) אמר להמליץ על הפסוק (תהלים לג כב) 'יהי חסדך ה' עלינו כאשר יחלנו לך', רבש"ע, אנא, תן לנו שנה טובה ומתוקה, אף שאינך רואה בנו שום מעלה, כי 'כאשר יחלנו לך', כמו אנו שאנו מקווים ומייחלים אליך בכל לב על אף שאין אנו רואים אותך, כי לא יראני האדם וחי - ובכ"ז אמונתנו איתנה בך, כך אתה תיטיב עמנו.

י. הנה בכל יום טוב עורכים בני 'ארץ ישראל' רק יום אחד ובני חו"ל עורכים שני יו"ט של גלויות, זולתי ביו"ט של ראש השנה שהכל עורכים ב' ימים של יו"ט... וביאר הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע, כי רצו חז"ל שכל בני יהיו שווים ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם' - ולא יהיו 'אגודות אגודות'. וביאר בנו הרה"ק ה'בית

באר הפרשה - פרשת נצבים

ג

צורת השופר - שיהא רחב מצידו האחד וצר מצידו האחר (או"ח תקפו יב). מכאן למד הרה"ק ה'בן איש חי' (פר' נצבים) יסוד גדול ודרך חיים, שיתנהג האדם כדוגמת השופר, שבכל מצב יראה את ב' הצדדים, כאשר 'צר' לו מאד והוא עייף ויגע ברוחניות ובגשמיות, אל ירד לבו, אלא יבטח בה' ויראה לא רק מכאן - מצד הצר, אלא אף ומכאן - שעוד יבוא יום וינהג עמו הבורא בצד השני של שופר אשר פתחו 'רחב', ויצא מצרה לרווחה. לאורך גינסא בשעה שירחיב לו השי"ת את השפעתו, ותהא לו כל ברכת טוב, לא ירום לבבו, אלא יתבונן ויראה לא רק מכאן - מהרחב, אלא אף ומכאן - שיש גם פתח נוסף והוא הפתח הצר, שאם לא יזכור כי הקב"ה השפיע לו שפע זה הרי הקב"ה משפיל גאים ומגביה שפלים".

דבר הנעשה בזה העולם שלא ברצונו, או נעלם מנגד עיניו". וגם כאשר 'ההשגחה העליונה' מוסתרת וכגון בעת צרה ועקתא ח"ו, יעמוד באמונתו לדעת כי 'הכל בידי שמים', ויקבל את כל העובר עליו באהבה, כי כל מה דעביד רחמנא לטב עביד.

וממילא, לא ירום לבבו בעת שעולה מעלה מעלה, ומתקיים בו 'וכל אשר יעשה יצליח' (תהלים א ג), כי הוא יודע שאין הדבר תלוי בו אלא בברכת ה' אלוהיו אשר נתן לו, גם לא תפול רוחו לעת אשר מתהפך הגלגל ח"ו כי הנו מאמין שהכל לטובה ובוטח בחסדי ה' שבקרוב ממש יצא מאפלה לאורה.

וכך איתא בגמרא (ר"ה כז:), שיעורו של השופר - 'כדי שיאחזנו בידו ויראה לבאן ולכאן', עוד נפסק כי

ישראל' זי"ע שמבואר מהגה"ק רבי יונתן אייבשיץ זי"ע (יערות דבש ח"ב דרוש א, ומקורו בתנדב"א זוטא כב) ש'עשרת ימי תשובה' הם כנגד 'עשרת הדברות', נמצא שב' ימים דראש השנה הם כנגד 'אנוכי ה' אלוהיך, ולא יהיה לך', ושני דברות אלו עיקרי האמונה הם, בענין זה אי אפשר שיהיה איזה 'ספיקא דיומא' אלא יומא אריכתא כי הכל אחד ושלא יהיה כל הפרש וחילוק בין אחינו בני ישראל.

יא. ובזה ביאר הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע עניין 'אמרו לפני מלכויות', שכבר נודע מה שאמרו צדיקי הדורות (הרה"ק מלעכוויטש זי"ע, תורת אבות אמונה ובטחון א) בכתוב (תהלים קטז י) 'האמנתי כי אדבר', כיצד אבוא לידי האמנתי, ע"י כי אדבר בדבורי אמונה, והיינו שכשחוזר בפיו דברי אמונה הרי בזה משריש הוא בליבו את תוקף האמונה הטהורה. וכמו שכתב הרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע באגרת קדשו (מכתב טז) שיש לומר 'אני מאמין' בכל יום אע"פ שעדיין אינו מאמין בזה, שהרי כתב הרמב"ם (הלכות גירושין פ"ב ה"כ) דהמחויב לגרש את אשתו ומסרב לעשות כן, 'מכין אותו עד שיאמר רוצה אני, ויכתוב הגט, והוא גט כשר'. ומבואר הטעם, כי הרצון האמיתי של כל יהודי הוא לעשות רצון קונו, אלא שהשאור שבעיסה (יצה"ר) מעכב, וכיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני, כבר גרש לרצונו, וכל שכן שמועילה אמירת 'אני מאמין' להחשיבו כמאמין, כי דיבורי קודש הם סגולה נפלאה לכך. ועל כן אמרו לפני מלכויות - חזרו ואמרו 'פסוקי' מלכויות כי יש בכוחם להביא את האמונה עד שתמליכוני עליכם.

יב. הנה ילפינן (תוס' ר"ה לג: ד"ה שיעור, בשם הערוך) 'מאה קולות' בתקיעת שופר דר"ה מ'ותייבב אם סיסרא' (שופטים ה כח), ולכאורה צריך ביאור, וכי לא מצאנו מהיכן ללמוד רק מגויה זקנה (אן אלטע ערבקע), אלא, כי ידוע מאמרם שמלאך מן השמים עמד וספר כל פעיה ופעיה וכאן גילו לנו שאפילו דמעותיה של ערביה זקנה אינם במקרה אלא כל דמעה שדמעו עיניה היה קצוב ושקול מן השמים, ומלאך 'ספרן' עד שהגיעה ל'מאה קולות' שהיו קצובין לה מן השמים, ק"ו לכל דמעה וכל פעולה קטנה של כל בר ישראל יהיה מי שיהיה, הכל מדוד ספור ומנוי מן השמים. וכן איתא ברש"י (ר"ה לג: ד"ה שלוש יבבות) 'תרועה - קול כל דהו', לרמז שכל קול אפילו קטן ככל שיהיה עולה לרצון למעלה, כי אין 'קרעכץ' (אנחה) אחד ההולך ריקם.

יג. בהרבה קהילות מבני ישראל נהגו שהחזן המתחיל (בסוף תפילת 'נשמת') ב'המלך', אומר תיבת המלך במקומו, ורק לאחמ"כ ניגש לעמוד התפילה, וביארו בזה, כי רבים האומרים - איי, איי, אילו הייתי במקומו של פלוני, במצבו של פלוני, עם פרנסתו של פלוני, אביו ואמו של פלוני, בביהכ"ס פלוני ובקהילה פלונית, וכו' וכו' ממחשבות בני אדם - אז הייתי קרוב אל ה' ועובד אותו, אכן, אומרים לאדם - על מקומך... שם תמליך את ה', לא בכל אלה חפץ ה' ממך, רק שתעבדוהו באותו מקום ומצב שהוא העמידך, וזוהי קבלת עול מלכות שמים שלימה.

יד. כה רימז הגה"ק ה'בן איש חי' זי"ע (על פרשתו, שנה ראשונה) בסדר התקיעות 'תקיעה שברים תרועה תקיעה' - תקיעה שהיא קול פשוט וחלק מורה על זמני האורה, כשהכל הולך למישרין, ואילו שברים תרועה מורים על

באר הפרשה - פרשת נצבים

יהיה לי כי בשרירות לבי אלך, ופירש, 'והתברך בלבבו' - ויתייאש בלביה, והרי להדיא שהייאוש קשה מעצם החטא, שכל האמור בהמשך הכתובים קאי על מי שמתייאש, והיינו משום שכל זמן שהוא מנסה להתעורר ולהיטיב דרכיו הרי יש לו תקנה, אבל אם כבר מתייאש אחריתו מי ישורנה רח"ל. ובכל עת יזכור את דברי השי"ת 'לעברך בברית אשר ה' אלוקיך כורת עמך היום', כי זו 'מצוה תמידית' להתחדש כנשר נעוריו^{טו} ולהתחיל מעבשיו מבלי להביט אל העבר".

ובאמת אין מקום לייאוש כלל, כי בכל מצב שלא יהיה, יש בו כוחות אדירים להתחזק^י, שהרי כל איש ישראל כאשר הוא, הריהו מחובר ומקושר אל הקב"ה, ויש בו 'נקודה פנימית' קדושה וטהורה שעל ידה הוא מחובר בעבותות אהבה לאביו שבשמים, ועל זה נאמר (להלן לב ט) 'יעקב חבל נחלתו' - שכביכול כל בני ישראל קשורים ב'חבל' למקורם^{טז}. ובזה פירשו צדיקי הדורות (מי השילוח, פרי צדיק ובעוד ספה"ק) את הכתוב

'היום' אם בקולו תשמעו - אין יאוש, התחזקות והתחדשות בכל יום ובכל שעה

בפרשתן (כט ט-יא), 'אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלוקיכם וגו', לעברך בברית ה' אלוקיך ובאלתו אשר ה' אלוקיך כורת עמך היום, ופירשו בספה"ק (וכע"ז בשפ"א תרל"ד) כי 'היום' הכוונה לאותו יום שהאדם עומד בו (לכל יום ויום מימי חייו), וכמו שאמרו (הובא ברש"י שמות יט א, לעיל ו ו) 'בכל יום יהיו בעיניך כחדשים', ור"ל, כי בכל יום ויום נאמר לבני ישראל מחדש - אתם נצבים היום כולכם וגו', לעברך בברית ה' אלוקיך, כי צריך להתחדש תמיד לעבודתו ית"ש ולכרות ברית (מחדש) עם הקב"ה.

ואל יתייאש ויאמר, הן רחקתי עד מאד מקוני ובוראי עד שאין לי תקנה^{טז}, והרי כבר ניסיתי אמש וגם תמול שלשום להתחדש ולא עלתה בידי, והבט נא ב'תרגום יונתן' על המשך הקרא (פסוק יח) 'והיה בשמעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום

הזמנים שנשבר מצבו ונראה לו כרע. והנה ידוע המעשה באותו שעשה טבעת וכתב עליה גם זה יעבור, אם הוא בצער אז יראנה ויתנחם, ואם הוא בטובה יראנה ולא יבא להתגאות בטובו ועשרו כי יחשוב שגם זה יעבור, ואין לו קיום. לזה אמרו אם הנך רואה שתקיעה - הכל הולך למישרין לא תזוח דעתך, אלא תדע שאפשר שח"ו יבוא עליך מצב של שברים תרועה. אמנם הרואה שבא עליו שברים תרועה - שנשבר מטה לחמו וכיו"ב ידע שבקרוב ממש ירחיב לו ה' וימלא כל מחסורו כתקיעה שהיא 'פשוטה'.

טו. וכבר הביא הגה"ק מהר"ש ענגיל זי"ע (שפתי מהר"ש) ששמע מהרה"ק ה'דברי חיים' זי"ע מצאנו בעידן רעוא דרעוין בלשון הכתוב 'לעברך בברית ה' וכו' כורת עמך היום', כי סופי התיבות של כורת עמך היום הם 'כתם', ללמד שגם אם חטא האדם ח"ו ויש עליו 'כתם' עדיין הקב"ה רוצה לכרות עמו ברית.

טז. וכך פירש הרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע בלשון הפיוט (במוסף דר"ה ויה"כ) 'וישמעו רחוקים ויבואו ויתנו לך כתר מלוכה', וז"ל, פירוש שישמעו ויבואו אפילו בשעה שהם רחוקים, ובזה יתנו לך כתר מלוכה, כי זהו כתר המלך שמוסר עצמו אליו ית' אפילו בשעה שהוא רחוק, עכ"ל (הובא בתורת אבות ר"ה אות מב).

יז. וכמו שפירש אחד מצדיקי דורנו שליט"א בדברי רש"י על הפסוק (נצבים כט יא) 'לעברך בברית ה' אלוקיך - כך היו כורתי בריתות עושין, מחיצה מכאן ומחיצה מכאן ועוברים בינתיים, שהכוונה היא שכל הרוצה לכרות ברית עם ה' אלוקיו על ידי התשובה עליו לעשות 'מחיצה מכאן' - שלא לחשוב כלל על עברו, אלא יחשב עצמו כתינוק שנולד, ועוד עליו לעשות 'מחיצה מכאן' - בינו לבין עתידו, שלא ידאג על העתיד היאך אוכל עמוד בעבודה הקשה, וכך יוכל לבוא לפני ה' אלוקיו ולכרות עמו הברית.

יח. הגאון רבי ישראל סלנט"ער זי"ע אמר פעם ל'מתייאש', הנה יצרך הרע מאמין בך יותר ממה שהינך מאמין בעצמך, וראיה מדברי הגמרא (ר"ה טז:) שהשטן מתערבב בעת תקיעת שופר, ואמרו בירושלמי (מובא בתוס' שם ד"ה לערב) שהוא מחמת יראתו שמא הקול הנשמע הוא שופר של משיח וכבר שבו ישראל בתשובה, נמצא השטן מאמין שבכוחך לשוב בתשובה שלימה, ואילו אתה אינך מאמין שבכוחך למחוק את כל עברך ולהתחדש בעבודת קל חי... יט. בדרך זה ביאר הגה"צ רבי נתן געשטעטנער זצ"ל (בספרו להורות נתן) מה שפירש רש"י בלשון הכתוב 'מחוטב עצך' - 'מלמד שבאו כנענים להתגייר בימי משה וכו' ונתנם משה חוטבי עצים ושואבי מים', והרי שחוטב עצץ ושואב מימין הכוונה לכנענים, ולכאורה מניין לו לרש"י שהמקרא יוצא מידי פשוטו ואולי הכוונה באמת לישראלים שהם

תשובה עומדין אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד (ברכות לז:). ומבאר ה'שפת אמת' עוד, ש'היה כל זה הבנה לדורותינו השפלים', ללמדנו על כוחה של תשובה.

ביוצא בדבר ביאר הרה"ק מלעכוויטש זי"ע באמור בפרשתן (ל טו) 'כי ישוב ה' לשוב עליוך לטוב כאשר שש על אבותיך', שהנה תכלית הבריאה היא להפך רע לטוב, וזו מתקיימת ביותר על ידי בעלי תשובה אשר על ידי תשובתם מהפכים את חלק הרע לטוב. ובזה יתפרש הכתוב לשוב עליוך - שהקב"ה יש לו שמחה מעשיית התשובה, שע"ז נהפך הרע לטוב, ושמחה זו היא כאשר שש על אבותיך - 'כדרך שהיה שמח בעבודת האבות הקדושים שעשו תמיד רצונו ונחת רוח לפניו'.²²

בפיך ובלבבך - תפילה עבודה שבלב ובפה

בפרשתן (ל יד), 'כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו', כתב רבינו בחיי, שבאומר 'בפיך ובלבבך לעשותו' נכלל כל מצוות התורה, כי יש

'אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלוהיכם', שבאיזה מצב שלא תהיו, עדיין אתם נצבים לפני ה' אלוהיכם. ועל דרך זה ביארו באמור בפרשתן (ל ד) 'אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה' אלוהיך ומשם יקחך', שאף אם ירבה האדם לחטוא ח"ו עד שיהא בנידח בקצה השמים הרי משם - מאותה נקודה פנימית שבלב, משם יקבצך ה' אלוהיך, כי תמיד רחמי האב על בנו.²³

נוראות מצינו במעלת התשובה, וכמו שכתב הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרל"ט ד"ה בפסוק) לבאר דיוק לשון הכתוב 'אתם נצבים לפני ה' אלוהיכם', וז"ל. הענין הוא כי בני נכשלו בחטא העגל וכו', וזהו שאמר אתם נצבים, אתם דייקא (כי) במקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד, לכן הוציא עצמו מן הכלל, עכ"ל. והיינו שמושה רבינו אמר להם כי רק אתם זוכים להיות 'נצבים לפני ה' אלוהיכם', ולא אני, מאחר שלא הייתי עמכם בחטא העגל, וע"י התשובה זכו בני ישראל למדרגה נפלאה בזו לעמוד לפניו יתב"ש יותר ממושה רבינו, שהרי במקום שבעלי

חוטבי עצים ושואבי מים. אלא, כי יהודי לעולם אין משתנה שמו מ'איש ישראל' לחוטב עצים ושואב מים... אף אם נגזר עליו שזו תהא מלאכתו אף עדיין יהודי הוא... ובעל כרחך שפשוטו של מקרא שהכוונה לכנענים. ואין הדברים אמורים דווקא לעניין 'מלאכה', אלא ללמד יצא שבכל מצב יהודי שמו עליו, וישראל אע"פ שחטא ישראל הוא... והנה הגידו צדיקים מליצה ישרה לזכותם של ישראל לבאר הטעם שקוראים ביום א' דראש השנה ב'וה' פקד את שרה' וכל העניין שלאחריו עם הגר וישמעאל, כי שם נאמר (בראשית כא כא) 'ותקח לו אמו אשה מארץ מצרים', ופירש רש"י, 'ממקום גידוליה, היינו דאמרי אינשי זרוק חוטרא לאוירא אעיקריה קאי' (אם תזרוק מקל לאוויר יחזור למקורו ולמקומו, וכך היה אצל הגר, שאף שעזבה את בית אביה ואת ארץ מולדתה מצרים והלכה לאברהם, מ"מ לבסוף שבה למקומה הראשון), וזאת אנו באים 'להזכיר' לפני הקב"ה, רבש"ע, אף אם הרבו בניך לחטוא והתרחקו ממך, אך 'זרוק חוטרא לאוירא אעיקריה קאי', אחרי ככלות הכל ישובו הם למקורם הראשון...

אף אנן נעני ונאמר, לכל מי שמתייאש מעצמו, ר' איד... 'זרוק חוטרא לאוירא אעיקריה קאי', גם אם עברת 'גלגולים' הרבה, אך 'העצם' לא משתנה לעולם... ועדיין הינך מחובר ומקושר כבראשונה...

כ. יתר על כן אמרו שני נביאים בסגנון אחד, הלא המה הרה"ק מקאברין זי"ע (תורת אבות) והרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע (קלא.), כי 'קצה השמים' מרמז על מידת הקדושה (עיי' זוח"ב קלז), ובא הכתוב לומר, שאפילו מי שפגם רח"ל במידה זו, שאין לך 'נידח' כמותו, אף על פי כן משם יקבצך ה' אלוהיך ומשם יקחך בכח התשובה.

כא. בביאור הדבר כבר אמר הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע, כי אין כל חידוש לעשות תכשיט מזהב וכסף, אמנם חידוש וחכמה גדולה היא להפוך חתיכת בד קרועה ופשוטה לתכשיט יפה, כיו"ב - כגודל שפלותו של אדם כן גודל חשיבותו כשישוב בתשובה.

כב. ביתר שאת ביאר הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (שופטים ד"ה ואם ירחיב) בלשון הכתוב בפרשתן (ל ה) 'והיטיבך והרבך מאבותיך', שהלא פסוק זה נאמר על הזמן בו ישובו בתשובה, ובעלי תשובה הם במדרגה יותר מצדיקים גמורים, על כן 'והיטיבך והרבך מאבותיך' שהם היו רק בבחי' צדיקים גמורים, והיינו שבני ישראל יהיו במדרגה יותר מהאבות הקדושים, ואלמלי מקרא שכתוב אי אפשר לאמרו...

באר הפרשה - פרשת נצבים

מהם התלויים בדיבור ו'בפיך', ויש התלויות 'בלבבך', העבודה ועל גמילות חסדים, כי 'בפיך' מכוון כנגד וחלקם הם ציווי 'לעשותו'. וכנגד זה אמרו חז"ל (אבות א א) 'על שלושה דברים העולם עומד על התורה ועל שבלבבי, ולעשותו' כולל גמילות חסדים שהיא מצווה

כג. ידוע דרכם של צדיקי הדורות להוציא לקח טוב וארחות חיים מכל ה'חידושים' המתחדשים בעולם, וכגון כשהמציאו את הרכבת הנוסעת על מסילות הברזל מבלי סוסים המובילים אותה, למדו הצדיקים לדורותם שנדע להחשיב כל רגע ורגע, כי המאחר לשעה היעודה ברכבת, אף ב'רגע אחד' איחר את הכל, וממנה נלמד חשיבות של כל רגע ורגע.

משהמציאו את כלי הטעלעגראם (שליחת מברקים), והחלו לשלוח הודעות חשובות ממקום למקום במחיר רב, ועל כל אות ואות שנכתב בו היו משלמים סכום הגון - אמרו, שנמצינו למדים בחשיבות כל אות ואות בדיבור פיו. לאחמ"כ המציאו את כלי הטלפון שעמו החלו לדבר למרחק מרחקים, אף מעבר לים, אמר הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע, שבזה למדנו, שאפשר לאדם לדבר כאן וישמעוהו למרחוק, אף אתה אל תתמה על כוחה של תפילה שמדבר בעולם הזה ודבריו נשמעים בכל העולמות..

והנה בדורנו אנו הגדילו עשות והמציאו את הפלאפון (סעל), ומעתה כבר אין כל צורך ב'חוט המקשר', ללמדנו שאף מי שמרגיש עצמו כ'מנותק' ו'קרוע' ח"ו מה' ומתורתו - עדיין כוח התפילה בידו, שהרי הכל מדברים איש עם רעהו בלא כל חוט המחרם... ואף חיזוק יש בזה לאדם העומד בבית הכנסת ובית המדרש, והוא מרגיש שאיננו 'מחובר' כלל למקום זה, כי מוחו וליבו משוטטים בכל רחבי תבל בפעם אחת, מכל מקום ירים כשופר קולו, יבקש רחמים, וה' יהא בעזרו.

אמנם עדיין צריך למודעי, כי פעמים שאיש מדבר עם רעהו בפלאפון ומשמיע קולו ברמה, ולפתע אין דברים נשמעים 'בצד השני' אלא למקוטעין, או שאין נשמעים כלל, ומתקיים בו 'בכל הארץ יצא קו' אך אין 'בקצה תבל מיליו'... והיינו טעמא, כי עומד הוא במקום שיש בו 'קליטה' (סערוויס) חלשה, או שעבר למקום שאין בו כלל שירות... על דרך זה ייאמר לדידן, נעמד איש יהודי ומתחיל להתפלל ואומר ברוך אתה ונשמע קולו עד לשמים... הקב"ה וכל פמליא של מעלה מאזינים לתפילתו, אך את המשך התפילה אינם 'מצליחים' (כביכול) לשמוע... מאחר שעבר במחשבותיו ובליבו 'למקום אחר', ואין מתפלל בכוונת הלב, הרי הוא במצב של 'אין קליטה'... וקולו אינו 'נשמע' בשמים ממעל... על כן יאזור איש חלציו להתפלל מעומק הלב, ולכל הפחות בימים הבאים עלינו לטובה, ואז יהיה 'קליטה מעולה וברורה', ודבריו יעשו שורש למעלה ופרי למטה... והנה, עד כאן הדברים אמורים לעורר כוונת הלב למי ש'שט' בעולם אחר ואינו מחובר למעשיו בעמדו בתפילתו, אבל זה ברור שהרוצה לכוון אלא שמוחו בל עמו והוא מתייגע כפי יכלתו, לזה אמרינן כנ"ל שאף ללא 'חוט' נחשב כמחובר.

ועל כגון דא נביא מה שסיפר כ"ק אדמו"ר מטאלנא זי"ע, ששמחת נישואי הרה"ק ה'ינוקא' רבי ישראל מסטאלין זי"ע (שכבר כיהן באדמור"ת באותו הזמן) לבתו של הרה"ק רבי דוד מזולאטפאלי זי"ע בן הרה"ק רבי יוחנן מראחמסטריווקא זי"ע נערכה בעיר ראחמסטריווקא בהשתתפות הרבה מצדיקי בית טשערנאביל וקהל רב מחסידי קארלין. בליל שבת 'שבע ברכות' התפללו כולם בצוותא חדא, וחסידי קארלין נהגו כדרכם להתפלל בהתלהבות גדולה ובקולות עצומים, אמנם חסידי בית טשערנאביל שלא הורגלו לתפילות כאלו לא היה ניחא להם בכך, ומשום הכי בקשו מחסידי קארלין שלמחרת בצפרא דשבתא יתפללו במקום אחר, ואכן כך הוה. באותה שעה חשב לעצמו אחד מחשובי חסידי קארלין, הנה את עבודת הקודש של רבי (החתן) הנני זוכה לראות בקביעות, ומאידך לאו בכל יומא יש לאל ידי לזכות לחזות בעבודת הקודש של אחד מזקני צדיקי דורו, על כן מיד לאחר תפילת שחרית הלך לבית מדרשו של הרה"ק מראחמסטריווקא זי"ע לקריאת התורה ולתפילת מוסף.

בעת ה'קידושא רבא' פנה אחד מצדיקי בית טשערנאביל לדודו הרה"ק מראחמסטריווקא, ושאלו מה דעתו על תפילתם של חסידי קארלין, השיבו הרה"ק כבר אמרו חז"ל (ברכות טו.) 'אחר כוונת הלב הן הן הדברים', כלומר שרק באופן שיש 'צעקת הלב' מותר שתהא גם צעקת הפה, וכנראה חסידי קארלין צעק ליבם אל ה' וע"כ זועקים הם גם בפה. ולא היה יכול אותו חסיד קארלין להתאפק, ואמר, במחילת הרבי, אולם מרבינו ה'בית אהרן' זי"ע למדנו דרך אחרת בעבודת התפילה, וכמו שפירש במאמר הכתוב 'כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו', שלכאורה, היה צריך לומר להיפך 'בלבבך ובפיך לעשותו' וכסדר הדברים, שהרי מחשבת הלב קודמת למוצאות הפה,

ומדוע הקדים 'לבבך' ל'פיך'. אלא שאם היה כתוב בלבבך ובפיך - כמעט ולא היה בנמצא מי שיכול לפתוח את פיו בתחינה לבורא עולם, שמי הוא זה ואיזה הוא שיכול לומר שנתקיים בו כי קרוב אליך הדבר מאד בלבבך כדי שיוכל לאמרו גם 'בפיך', ומאחר שהשי"ת ברוב רחמיו וחסדיו רצה לתת לנו את כח התפילה, על כן כתב בתורתו הק' בפיך ובלבבך לעשותו, כלומר, שמתחילה תקיים את ה'בפיך' בכל כחך, עד שיכנסו הדברים עמוק בקרבך, ואז תזכה שתתקיים בך גם 'ובלבבך לעשותו'. ונהנה הרה"ק מראחמסטרייוקא זי"ע מתוכן הדברים, אך לא אמר מאומה (הובא בעיוני הלכות ח"ג עמו' רס"ט ששמע מפ"ק). וכלל הדברים, כי מי שאין לבו ברשותו והלב נעול וסתום אזי עצתו להתפלל 'בפיך' בכל כוחו, וה' יעזרהו וימול ערלת לבבו' עד שיצאו הדברים גם מן הלב.

עוד ייאמר בזה, כי על האדם להחזיק בחבל האמונה שהקב"ה שומע את תפילתו גם באופן שהיא יוצאת רק מן הפה, וכמו שהמליצו על כך רבים מצדיקי הדורות בלשון התפילה 'כי אתה שומע תפילת כל פה'... וכיוצא בזה פירש הרה"ק ה'חווה מלובלין' זי"ע במה שנאמר (בראשית לב ט) אם יבוא עשו אל המחנה האחת - היינו המחשבה, והכהו - שאין מחשבתו עמו בתורתו ותפילתו, אזי והיה המחנה הנשאר - היינו הדיבור, לפליטה - כלומר שעדיין יש בידו כוח הדיבור לומר תיבות התפילה כפי יכלתו ויפעל באמרי פיו גדולות ונצורות (הובא בתורת שמעון).

וכעניין הזה פירש בספר 'אהלי יעקב' (עמ' קנב) בלשון הכתוב (תהילים לה י) 'כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך מציל עני מחזק ממנו ועני ואביון מגוזלו', ולכאורה מה עניין 'עצמותי' לתפילה שהיא 'עבודה שבלב', אלא הכוונה באופן שהאדם הוא בבחי' עני ואביון, כי היצר הרע חזק ממנו ו'גוזל' ממנו התעוררות הלב, שבכהאי גוונא הקב"ה 'מציל עני' ושומע את תפילתו גם היא אם נאמרת רק 'בעצמותי' בלא כוונת הלב...

והדברים אמורים ביותר בעמדנו ב'שערי הימים הנוראים', וכמו שכתב הרה"ק ה'נתיבות שלום' זי"ע (דברים עמ' קמה) וז"ל, שכן הוא דרכו של יצר הרע תמיד לאטום לבו של יהודי וכו', בעת שמגיעים זמנים גבוהים, ימים טובים וימים נוראים, ימים קדושים שלב יהודי צריך שיהיה פתוח בהם, וכל השנה מחכה להרגשת הימים הק' הללו לפתוח לבו, ואז אוטם היצה"ר את לבו וכו', אמנם תפקידו של יהודי במצב כזה הוא האמונה, בעתים חשכים כאלו שכולם קונים אוצרות מלכים ואילו הוא הולך חשכים ואין נוגה לו - גם אז צריך להאמין כי אתה שומע תפילת כל פה, כמאמר מרן בעל 'בית אברהם' זי"ע, שאפילו תפילה כזו שאינו יכול לעורר את לבו ותפילתו היא רק בפה, ג"כ מקבלת השי"ת. עכ"ל.

גם צריך להתחזק במה שביאר הרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע בנוסח התפילה (בפיוט 'לא-ל עורך דין') 'לצופה נסתרות ביום דין', שהנה רבים מכינים עצמם בהכנה דרבה לקראת ר"ה, אך בהגיע יום הדין פעמים שלא ירגישו כל התלהבות והתעוררות בעת התפילה, ולא עוד אלא שיראה את רעהו שלא הכין עצמו כלל מבעוד מועד, ואילו בר"ה הינו מתפלל בהתלהבות וכל עצמותיו תאמרנה חיות והתעוררות, אך אל יפול רוחו בקרבו אלא יתחזק באמונתו שהקב"ה 'צופה נסתרות' ולפניו גלויים כל סתרי לב, והוא לבדו יודע את מכאוביו ויסוריו.

ידוע דבר המעשה באחד מחסידי הרה"ק ה'צמח צדק' שהיה מכין עצמו במשך כמה שעות לתפילתו, ובא והתלונן לפני רבו כי בבואו להתפלל אין לו כל התעוררות הלב... אמר לו רבו, מה איכפת לך מתי אתה מתפלל הרי כבר התפללת לפני התפילה...

פשיטא שצריך להתפלל ש'אל תביאנו לא ידי ניסיון ולא לידי...', וכמסופר על איש עני ואביון אשר נכנס ביום שישי אל ה'קצב' וביקש ממנו שיואיל בטובו לתת לו קצת בשר לכבוד שב"ק בחינם, למען יזכו הוא ובניו ביתו לענג את השבת, ריחם עליו ונתן לו מעט מראש הבהמה ומעט מהלב, כי הם חתיכות אשר אינם ראויות כ"כ לאכילה ואין הבריות קופצים עליהם, וכך נשנה הדבר מידי שבוע, אלא שבאחת השבועות בבואו אל הקצב הודיעו הקצב, כי תם הבשר, פרץ האיש בבכי מר, ואמר בשברון ליבו, מה בקשתי כבר, א ביסלע קאפ און א ביסלע הארץ... (מעט ראש ומעט לב), כך על דרך זה אנו מבקשים, רבש"ע תן לנו א ביסלע קאפ און א ביסלע הארץ, האר עיננו ופתח ליבנו בקדושת היום, גם מן הראוי לומר את התפילה שתיקן הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק זי"ע 'קודם התפילה' בה אנו מבקשים והכין לבבנו... אך אם כבר לידי ניסיון אל יתעצב ח"ו. וידע כי תפילה הבאה מתוך יגיעה חשובה היא ביותר בשמים ממעל.

וכאשר מסופר על הרה"ק רבי שלום שכנא מפרהאבישט זי"ע, שבאחת השנים כשהתפלל בבית מדרשו של זקנו הרה"ק ה'מאור עיניים' מטשערנאביל זי"ע תפילת המנחה בערב ראש השנה [כידוע שהמקובלים (עי' בנן איש חי פר' נצבים, דיני ר"ה אות ב) הפליגו, שביותר צריך לכוון בתפילה זו האחרונה שבשנה, ועל ידה אפשר להעלות כל שאר

באר הפרשה - פרשת נצבים

אמר הכתוב אתם נצבים היום כולכם, שעל ידי שנהיה 'כולכם' באגודה אחת ובאחדות הלבבות, נזכה לכל הטובות והישועות שבעולם², ברוחניות ובגשמיות³.

ובן איתא במדרש (תנחומא א) על פסוק זה 'אף אתם כשאפלה (כשאפלה) לכם עתיד להאיר לכם אור עולם וכו', אימתי בזמן שתהיו כולכם כאגודה אחת, שנאמר (לעיל ד ה) 'חיים כולכם היום'.

וזכר אמרו חז"ל (מדרש משלי יד) על הפסוק (משלי כא כא) 'רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד' - רודף צדקה וחסד בעולם הזה ימצא חיים צדקה וכבוד ליום הדין [ואף שכפי פשוטו 'יום הדין' הכוונה לעתיד לבוא, אך מ"מ גם ראש השנה לא יצא מכלל 'יום הדין'...].

ונודע מה שאמרו (עיי' ר"ה שו:): 'תשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה', נוראות כתב ה'לקט יושר' (הל' ימי הסליחות יב), בשם 'החבר משה מיניץ', לפרש היאך אפשר לקרוע ולבטל גזירת קשות ורעות על ידי מצות גמילות חסדים, דהא כתיב (משלי יט יז) 'מלוה ה' חונן דל', ובגמרא (ב"ב י:.) אמר רבי יוחנן 'אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, כביכול עבד לזה לאיש מלוה' שהקב"ה נעשה כלוה מן האדם,

'למעשה'. ומוסיף רבינו בחיי, שמן הידוע שמצוות התלויות בדיבור הם עבודה גדולה וחשובה יותר מהמצוות שבמעשה, ואילו המצוות שהם 'חובת הלבבות' עדיפים יותר מהמצוות שבדיבור, ומפני זה הזכיר 'ובלבבך' באמצע לחשיבותו מכולן והזכיר 'לעשותו' אחריו.

ברכנו אבינו כולנו כאחד - מידת האחדות והצדקה היא מקור הברכה

בפרשתן (נצבים כט ט-יא), 'אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלוקיכם וגו', לעברך בברית ה' אלוקיך', בספה"ק האריכו הרבה לפרש דברי הפסוק בדרך הרמוז על פי הנודע ש'היום' רומז לראש השנה (עיי' זוה"ק ח"ב לב:), ובא הכתוב לומר, דעו כי אתם נצבים היום - בראש השנה לפני ה' אלוקיכם, הוא היום בו כל באי עולם יעברון לפניו ית' כבני מרון, ומי לא נפקד כהיום הזה, ותכלית האי יומא הוא לעברך בברית ה' - בו הננו נכנסים בברית ה' לעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם, וכדאיתא בגמ' (ר"ה שו:.) אמרו לפני מלכויות בדי שתמליכוני עליכם, ונתן הכתוב עצה ודרך כיצד 'יעבור' עלינו ראש השנה כדת וכדין, הן בהתרוממות הרוח לזכות לקבל על עצמנו עול מלכות שמים, והן כיצד נזכה בדין לשנה טובה ומתוקה בכל העניינים, לזה

התפילות שלא נאמרו כהוגן], היה לו 'קטנות ובלבול המוחין' ולא היה יכול לכוון כלל בתפילתו, אך הוא לא אמר נואש ובכל כוחותיו התאמץ למעלה מהטבע והתפלל ב'פירוש המילות' כפשטן, לאחר התפילה ניגש אליו ה'מאור עיניים' ואמר לו, אמור נא לי אילו כוונות כיוונת עתה בתפילתך, כי אלפי אלפים נשמות היה להם תיקון על ידי תפילתך זו. כי 'עבודה' הבאה לאדם שלא בנקל והוא מתייגע ומתאמץ בכל כוחו, חשובה לפני כסא הכבוד עשרת מונים מבשעה שהכל הולך למישרין.

כד. הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרי"ד ד"ה זכרנו) מביא מקנו הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע שאמר כי בר"ה צריכין להיות טוב עין אפילו לאומות, ורימז לה בהא דאיתא בגמ' (ר"ה כה:.) שאמר רבי לר' חייא זיל לעין טב וקדשיה לירחא' (וכפי פשוטו היינו שילך למקום הנקרא עין טב ויקדש שם את החודש, עיי"ש), ונרמז בזה שקידוש החודש והשנה תלוי 'בעין טב' - בעין טובה. הוסיף ה'שפת אמת' 'ונראה שבמדה שאדם מודד מודדין לו. וכמו הטוב עין שיש לבני בר"ה, כך מתראין לפניו לטובה, כמו שנאמר (משלי כב ט) טוב עין הוא יבורך'.

דבר נפלא אמר הגה"צ רבי חיים ברים זצ"ל, שהנה אותה ברכה שאמר הקב"ה לאברהם אבינו 'ואברכה מברכיך' לא לאברהם בלבד נאמרה, אלא נכלל בה גם לזרעו אחריו עד סוף כל הדורות, שכל המברך איש יהודי זוכה ומתברך מפי הקב"ה (וכדאיתא בסוטה לח:), מעתה כאשר עומד אדם ומאחל במאור פנים את רעהו בליל ר"ה ברכת 'לשנה טובה ותחתם לאלתר לחיים טובים ולשלום' הרי באותה שעה אף הקב"ה עומד כנגדו לברכו בברכת 'לשנה טובה... וככל שמרבה לברך יותר כך חוזר ומתברך מפי הגבורה, ומי הוא האיש אשר לא יחפוץ בברכה מאת הקב"ה בליל ר"ה...

כה. לעומת זאת אמר הרה"ק ה'אמרי חיים' זי"ע בלשון הכתוב בהמשך העניין (פסוק יג) 'ולא אתכם לבדכם אנכי כורת את הברית הזאת', שלא אתכם כשאתם 'לבדכם' בפירוד הלבבות ר"ל אנכי כורת את הברית הזאת... אלא רק כשתהיו בבחי' כולכם'.

אמרה לו רבי אם אין אתה מפרנסני הרי אשה ושבעה בניה מתים, (כשמעו כך) עמד ופרנסה משלו. לימים חלה ונטה למות, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבש"ע, אתה אמרת כל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא, ובנימין הצדיק שהחיה אשה ושבעה בניה ימות בשנים מועטות הללו, מיד קרעו לו גזר דינו, תנא הוסיפו לו עשרים ושתים שנה על שנותיו. ומביא ה'משך חכמה', שמעתי שלא לחינם נקרא 'צדיק' ובוודאי היה מלא מצוות ומעש"מ, ואעפ"כ בבואו לסכנת חיים, כשכלתה קצבת חייו, כדי להוסיף לו חיים לפנים משורת הדין הוכרחו למצוא לו זכות צדקה וחסד שהחיה לאותה אשה ושבעה בניה משלו. מעתה תתיישב התמיהה מדוע לא קבעו יום הדין אחר החורף, כי אם היה הנידון בראש השנה רק אודות פרנסה ובריאות אכן היה מועיל לבני ישראל זכותם שהם עוסקים בתורה לעומת הגויים העסוקים בשפלות תאוותם, אבל מכיוון שבר"ה הנידון הוא 'מי לחיים ומי ל...' לזה מוזכרים זכות צדקה וחסד לפנים משורת הדין, וזה יש להם דייקא אחר הקציר ובציר שהם מניחים פאה, לקט ושכחה, יותר מ'תרומות ומעשרות' שהם ניתנים למכיריהם הכהנים ויש להם מזה 'שובת הנאה', אבל לקט שכחה ופאה שהבעלים עוזבים את השדה ומניחים מ'עמלם' ויגיעם לכל הזוכה, ואף ייתכן ששונאיו זוכים בזה, ע"ז יזכו להיכתב לחיים טובים ארוכים ולשלום, כי א"א לדון בשמים אם הוא ראוי לחיים או לאו, שהרי יש לנהוג בו 'מידה כנגד מידה', והוא חנן דלים אף למי שאינו ראוי. ומכאן ילמד כל איש לנפשו להיות 'טוב ומיטיב לכל לרעים ולטובים'.

ואל יחשוב האדם שלא נאמרה מצות צדקה כי אם לעשירים, כי אפשר לקיים מצות חסד בגופו¹,

והנה בכל מקום קיימא לן (הו"מ יד א) שהתובע הולך אחר הנתבע (והדין יתקיים בני"ד שהנתבע רוצה לילך אליו), מכל מקום בהלוואה מחוייב הלווה - הנתבע ללכת אחר המלווה - התובע. מעתה, אם אמרנו שהקב"ה הוא כביכול כלווה ממי שגומל חסד לחברו, נמצא שביד האדם - המלווה להחליט לפני איזה ב"ד הוא רוצה לעמוד בדין, וממילא אפשר לו לשעון שרוצה לעמוד בפני מדת החסד והרחמים ולא בפני מדת הדין.

זבזה ביארו מה שאנו אומרים בתפילה (כפיוש ונתנה תוקף) 'ויכון בחדר כסאך, ותשב עליו באמת', שע"י גמילות חסד יהא בדינו להחליט באיזה כסא ישב כביכול לדון אותנו².

מה רב שכרם של גומלי חסדים להעביר רוע הגזירה, ובפרט אם גומל חסדים למי שאינו מכירו ואינו מאוהביו, כדמצינו נוראות בדברי ה'משך חכמה' (פר' אמור ד"ה במדרש) המבאר מדוע קבע הקב"ה את יום הדין - ראש השנה בחודש תשרי, והרי בימות החמה עסוקים בני ישראל בעבודת השדה, בקציר ובציר ושאר העבודות, ואילו בימות החורף הם מרבים זכויות כשהם יושבים ועוסקים בתורה, אם כן היה עדיף לקבוע את 'יום הדין' בחודש ניסן בתג הפסח, כי אז יצאו ישראל זכאים בדין, אחר שעברו עליהם ימות הגשמים מתוך עסק התורה, ולעומתם הנכרים עסוקים בתאוות עולם הזה ודברים אסורים, והוא פלא.

אלא מבאר ה'משך חכמה' עפ"י מה דאיתא בגמרא (ב"ב יא.) תניא אמרו עליו על 'בנימין הצדיק' שהיה ממונה על קופה של צדקה, פעם אחת באתה אשה לפניו בשני בצורת אמרה לו, רבי פרנסני. אמר לה, העבודה (לשון שבעה) שאין בקופה של צדקה כלום.

כו. מעשה באברך מחסידי הרה"ק רבי שלמה מזוועהיל זי"ע ששהה לצד מיטת ידידו החולה במשך כל היום של ר"ה, ולא בא לבית המדרש רק לעת התקיעות, ומשראהו הרה"ק אמר, זה האיש בן עולם הבא (אף שבדרך כלל לא שמעו ממנו דיבורים כאלו) כי גדולה גמילות חסדים לזכות על ידה לעולם הבא. ויש להסמיך מה שאמר הרה"ק ר' יעקב מפשעווארסק זי"ע על הא דאיתא בגמ' (מגילה לב.) שהגולל ספר תורה נוטל שכר כנגד כולם, ואמר בדרך רמז ומליצה 'יאתך זאג פשט איז' (אני אומר ש'הפשט' הוא) שהגולל וסוגר את הספר שלומד בו כדי לעזור לאחרים הרי הוא נוטל שכר כנגד כולם...

נוראות מצינו ב'מטה אפרים' (אלף המגן סי' תקפג סק"ד) בשם ספר 'אמרי קודש' בזה הלשון, הזהיר להיות על שולחנו אורח בכל סעודתו אזי נחשב לו כאילו כיון כל כוונת האר"י ז"ל.

כז. ובכלל זה להיות 'זותרן', ואין לך גמילות חסדים גדולה מזו... איתא בגמ' (ברכות יח:) מעשה בחסיד אחד שנתן דינר לעני בערב ר"ה בשני בצורת והקניטתו אשתו, הלך ולן בבית הקברות, ושמע שתי רוחות שמספרות זו

לזו, אמרה חדא לחברתה, חברתי בואי ונשוט בעולם ונשמע מאחורי הפרגוד מה פורענות בא לעולם, אמרה לה חברתה איני יכולה שאני קבורה במחצלת של קנים, אלא לכי את ומה שאת שומעת אמרי לי. הלכה היא ושטה ובאה, ואמרה לה חברתה, חברתי מה שמעת מאחורי הפרגוד, אמרה לה שמעתי שכל הזרע ברביעה ראשונה ברד מלקה אותן, הלך הוא וזרע ברביעה שניה, של כל העולם כולו לקה שלו לא לקה. לשנה האחרת הלך ולן בבית הקברות, ושמע אותן שתי רוחות שמספרות זו עם זו, אמרה חדא לחברתה, בואי ונשוט בעולם ונשמע מאחורי הפרגוד מה פורענות בא לעולם, אמרה לה חברתי לא כך אמרתי לך איני יכולה שאני קבורה במחצלת של קנים, אלא לכי את ומה שאת שומעת בואי ואמרי לי. הלכה ושטה ובאה, ואמרה לה חברתה, חברתי מה שמעת מאחורי הפרגוד, אמרה לה שמעתי שכל הזרע ברביעה שניה שדפון מלקה אותן, הלך וזרע ברביעה ראשונה, של כל העולם כולו נשדף ושלו לא נשדף. הבה נתבונן, כי חסיד זה נתעשר בשנים אלו ועלה בעשירותו על כל עשירי תבל, שהרי של 'כל העולם' לקה ורק בידו היה תבואה חדשה משנה זו, וכל כך בא לו על ידי שנתן דינר והקניטוהו. וכבר אמרו (עין יעקב על עין יעקב) לבאר הטעם שהלך לישון בבית הקברות ולא בבית המדרש, אלא שלא רצה שייצא עליה שם רע שככה עשתה לו בליל ר"ה, והיה בזה 'וותרנות בתוך וותרנות', שלא זו בלבד ששתק ולא ענה על מה שהקניטנו אלא אף גם חס על כבודה. בזכות זה זכה להיות עשיר העולם.

באחת השנים התאחר הרה"ק ישכר דוב מראדושיץ זי"ע זמן רב מלהכנס אל ה'תקיעות'... משנכנס לבית המדרש פתח לספר מעשה שהיה אצל ה'חזוה' מלובלין זי"ע, שפעם התעכב זמן רב מלהיכנס לבית המדרש לתקיעות מפני שלא ראה עצמו ראוי לגשת אל הקודש, ופשפש במעשיו למצוא איזו זכות לעצמו בגשתו לקיום מצות היום, עד שלאחר זמן רב נזכר במעשה טוב שעשה, והתחזק והתחיל בעבודת הקודש. וכה סיפר, פעם הזדמן לידו לעשות דבר מצוה, וקבע עם משמשו הנאמן להשכים קום למחר ולהתעסק תיכף בצרכי אותה המצוה, אלא שבביליגה זה שכח המשמש להכין מים לנטילת ידיים ליד מיטתו של ה'חזוה'. בהקיצו משנתו ראה הרה"ק שא"א לו להציג כף רגלו על הארץ, ואין לו ברירה אחרת אלא להמתין לביאת הגבאי, אך הלה בושש מלבוא, הדבר גרם צער רב וגדול ל'חזוה', שמחמת חוסר אחריותו של המשב"ק יצטרך לדחות את המצוה, וכבר החליט בלבו שכאשר יגיע הגבאי לחדרו יוכיח אותו היטב על מעשיו, אך אז התיישב בדעתו, מדוע יכעס עליו, הרי כל המהירות כאן איננה אלא לקיים מצוה פלונית לעשות נחת רוח להבורא יתב"ש, והרי עתה ראה שרצון השי"ת שלא ילך ומה לו לכעוס, והחליט לכבוש כעסו ולקבל את המשמש ללא שום קפידה, ואכן משהגיע המשמש לאחר זמן רב כבש הרה"ק את כעסו בכוחות למעלה מהטבע וקיבל את פניו בסבר פנים יפות, משנזכר במעשה זה נכנס לתקיעות.

ואף שאין לנו השגה כלל בגדולתו ובקדושתו של הרבי מלובלין זי"ע, יש כאן לימוד לדידן שעיקר גדולתו של אדם בהתאפקותו מכעס...

שמעו נא למעשה נורא שסיפר אחד מבני החבורה שליט"א, שזה כמה שנים ירדה קרנו מטה מטה כשאינו מצליח להביא טרף לביתו, ובצר לו נאלץ ללוות מאחרים עד ששקע ראשו וכולו ב'עולם הגלגולים'... ומדי יום ביומו, תיכף בהשכימו משנתו, לאחר אמירת 'מודה אני' ונטילת ידיים אזי היה תחילה וראש מתקשר אל ה'בנק' לדעת כמה הסכום אשר יצא מחשבונו כפרעון חובות כדי לדעת כמה כסף צריך 'להשיג' היום, ועד כדי כך היה מצבו נורא ואיום עד שהיה עומד במשך שעות ליד מכשיר 'כספומט' (ATM) 'לצוד' אנשים המושכים שטרות מהמכשיר ולבקש מהם הלוואה ליום אחד... ולא יאומן כי יסופר גודל הלחץ זה הדחק, ונתקיימו בו 'בהידור' מה שאמרו חכמים 'חיינו אינם חיים'.

והנה כמה ימים קודם יום הכיפורים תשפ"א שמע גדולות ונצורות אודות הסגולה לעשות 'פתיחת הארון' לתפילת נעילה, אשר היא פותחת את כל השערים ה'נעולים', ותמלא נפשו 'השתוקקות' גדולה לקיים מצותת פתיחה זו, אך דא עקא ש'מצוה' זו נמכרת בהון רב ובמחיר יקר מאוד שרק עשירים יכולים לעמוד בו, ואינה בהישג יד ל'דלפון' כמוהו... מן השמים הגיעה 'שמועה' לאזניו שבבית הכנסת פלוני אין מוכרים את זכות הפתיחה כי מעטים המה המתפללים ואין 'דורש' למצוה זו, אדרבה, פעמים שהיא ניתנת לנערים רכים בשנים. מיד הלך אל הגבאי הראשי דשם וביקש ממנו שיואיל בטובו לתת לו לפתוח את ה'ארון', ונעתר הלה בחפץ לב לבקשתו, ו'קנה' מקום בבית הכנסת, והלך להתפלל שם ביום הכיפורים. בהגיע השעה הנכספת... ומעיו הומים עליו, הנה הוא עומד לעשות פתיחה, ובבת אחת ישתנה מזלו לטוב, ויצא מבירא עמיקתא לאיגרא רמא... אך להוותו הבחין שאחד מהמתפללים ניגש לגבאי השני ומבקש לעשות פתיחה, ואמר לו שמצידו הוא מסכים והולך להודיע זאת להגבאי הראשי, וכשניגש לומר לו שפלוני רוצה לעשות פתיחה - אמר לו הגבאי הראשי כי כבר הבטיח זאת למישהו אחר, למיודענו בעל

ואדרבה גדולה ויתירה היא ממצות צדקה שבממון, וכמו שאמרו (סוכה מט:): 'בשלשה דברים גדולה גמילות חסדים יותר מן הצדקה, צדקה בממונו גמילות חסדים בין בגופו בין בממונו, צדקה לעניים גמילות חסדים בין לעניים בין לעשירים, צדקה לחיים גמילות חסדים בין לחיים בין למתים'.

אין טהרה כתורה - ע"י לימוד התורה תטהר נפשו של אדם בפרשתן (ל ב), 'ושבת עד ה' אלוקיך ושמעת בקולו', וביאר האור החיים הק' זי"ע (שם ו) וזל"ק, 'ושמעת בקולו שהוא תלמוד תורה, ולא הזכיר עמו דבר

אחר, וזו היא התחלת התשובה שצריך השב עשות' יח. וכך מצינו במדרש (שמו"ר לה ד) לבאר את האמור בנבואת 'שובה ישראל' - 'קחו עמכם דברים ושובו אל ה' (הישע יד א), שאמרו בני ישראל אל הקב"ה, 'עניים אנו ואין לנו להביא קרבנות, אמר להם דברים אני מבקש, שנאמר קחו עמכם דברים ושובו אל ה', ואני מוחל על כל עונותיכם כ"י, ואין דברים אלא דברי תורה, שנאמר (דברים א א) אלה הדברים אשר דבר משה'. וכן אמרו (ויק"ר כה א) 'אם נכשל אדם בעברה... מה יעשה ויחיה, אם היה ללמוד (רגיל) לקרות דף אחד קורא שני דפים, ואם היה ללמוד לשנות פרק אחד ישנה שנים' ל.

המעשה, ניגש המתפלל ותבע את הפתיחה לעצמו בטענה שהוא מתפלל קבוע ואילו השני אינו אלא אורח מזדמן... וחשכו עיניו של אותו אורח, שהרי כל כך נכספה וגם כלתה נפשו לפתוח כל השערים, ואף הלך להתפלל במקום שאינו רגיל אליו מחמת כן, והעיקר שהרי הבטיחו לו... אך באותה שעה נזכר במה שאמרו גדולים וצדיקים כי מוותרנות אין מפסידים... והודיע לאלתר שמוותר על זכותו, העיקר שלא ירבו מחלוקות בישראל.

ומסיים הנ"ל את סיפורו, עומדים אנו בסוף השנה, ובחסידי ה' התהפך הגלגל והחל להסתובב כלפי מעלה, ולא זו בלבד שפרע את חובותיו והוא 'גומר' את החודש בכבוד, אלא שכבר זכה להפקיד 'פקדונות' בגמחי"ם לזכותו... ללמדנו, כי הרוזף צדקה, ובכלל זה הנותן משלו ומוותר לאחרים, ימצא חיים צדקה וכבוד, ואם פתיחת הארון לנעילה היא סגולה טובה, הרי פי כמה וכמה 'סגולה' נפלאה לא לעשות 'פתיחה' במקום שיש מחלוקת... ישמע חכם וילמד לקח כל חד וחד בדיליה...

אגב אורחא, מעשה היה בבחור יקר שנכנס בחודש אלול אשתקד (תש"פ) ללמוד ב'שיבה גדולה', ומשום מה לא הצליח למצוא 'חברותא' ללמוד עמו ב'סדר שני', ונאלץ ללמוד בגפו, והיה הדבר קשה בעיני הבחור ובעיני הוריו, לקראת ראש השנה תשפ"א אמר לו אביו שליט"א שנזכר ששמע שיעור לפני כשלושים שנה מאת אחד מחשובי מורי ההוראה בעיה"ק ירושלים הגאון רבי ישראל גנס שליט"א, ובתוך הדברים סיפר על עצמו, כי בשנות בחרותו כשנכנס לשיבה גדולה לא מצא 'חברותא' ללמוד עמו בסדר שני, ולקראת ר"ה שמע שזמן 'פתיחת הארון' הוא עת רצון גדול לקבלת התפילות, והיות ובראש השנה מרבים לפתוח את הארון בסדר התפילה, על כן בכל פעם שפתחו את ארון הקודש התפלל לפני אבינו שבשמים שיזכה למצוא חברותא טובה בכדי שיוכל לעלות ולהתעלות בתורה, וישמע אלוקים ל'קול הנער', ותיכף במוצאי ראש השנה ניגש אליו המגיד שיעור' והציע לו ללמוד עמו ביחד, ומני אז היתה לו הצלחה גדולה בס"ד. והציע האב לבנו יקירו, אולי אף אתה תנהג כן, ותרבה לשפוך שיח בעת פתיחת הארון, סבר הבן וקיבל... וראה זה פלא, במוצאי החג ניגש אליו אחד מרבני השיבה, ואמר לו, כי זה דרכו כבר שנים הרבה, שהוא לומד ב'סדר ב', עם בחור משיעור א', על כן הוא רוצה לקבוע עמו ללמוד בצוותא

חדא מר"ח חשוון הבעל"ט (ומה שלא קבע עמו בתחילת אלול, אלא המתין עד עתה, כי בשנה הקודמת החל עם החברותא הקודמת רק בחודש חשוון, וביקש ממנו הבחור להמשיך ללמוד עמו גם בחודש אלול עד לתשלום 'השנה'), ומכאן נלמד עד כמה כדאי לנצל את עיתות רצון לקבלת התפילות, ואין לך עת רצון מהימים הקדושים הבעל"ט.

כת. והיה מרגלא בפומיה של הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע לבאר בשם הרה"ק האור לשמים' מאפטא זי"ע (בפרשתן) בלשון הכתוב (בראשית י י) 'ותהי ראשית ממלכתו בבל', שראשית קבלת עול מלכות שמים היא לעסוק בתלמוד בבלי, ומשם תבוא לו ארך - אריכות ימים, וגם הוא לשון רפואה (כמו 'ארוכה ומרפא').

כט. הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע רמז ליה באמרם (תמיד לב:) 'כל העוסק בתורה בלילה שכינה כנגדו', שאע"פ שהוא בבחינת לילה, ולא עוד אלא שהוא כנגדו להשכינה רח"ל, אעפ"כ זוכה ע"י עסק התורה להשראת השכינה.

ל. הרה"ק ה'לב שמחה' זי"ע אמר (עשי"ת תשמ"ג) בשם אביו הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע לפרש בלשון הברכה 'השיבנו אבינו לתורתך.. והחזירנו בתשובה שלמה לפניך', כי בתחילה הזכירו השיבנו אבינו לתורתך ורק לאחר מכן מבקשים והחזירנו בתשובה שלמה לפניך, כי ה'מבוא' והשער לתשובה הוא ע"י לימוד התורה.

באר הפרשה - פרשת נצבים

נפש', כי הנה בשעה שאדם חוטא מסתלקת נשמתו ממנו, אמנם התורה היא 'משיבת נפש', ותחזיר לו נשמתו וכל כוחות נפשו שנאבדו מחמת חטאיו (מובא בספר ביכורי אביב פרשת כי תצא).

לעשות את השבת - שבת האחרונה שבשנה

כתב הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרנ"ה) וז"ל, ובאמת צריבין להתחזק בשבת אחרונה שבסוף השנה ל', כמאמרם ז"ל אלו שמרו ישראל שבת אחת מיד ננאלין, ויכולה השבת שתרחם ל' (שבת יב.). עכ"ל. ומה גדלה

על כן חזקו ונתחזקה בלימוד התורה ל', והמאור שבה יחזירנו למוטב (איכ"ר פתיחתא ב) וכדאיתא במדרש (ילקוט ירמיה רמז רפב) 'רב הונא ורבי ירמיה ורבי חייא בר אבא, כתיב (ירמיה טו יא) 'אותי עזבו ואת תורתני לא שמרו', הלואי אותי עזבו ותורתני שמרו] - שהקב"ה מתאונן ואומר על ישראל שהלואי שהיו עוסקים בתורה למרות שחטאו], שאילו תורתני שמרו מתוך שהיו מתעסקין בה היתה מחזירתן למוטב ל'.

ובה ביאר הרה"ק רבי בונם מפרשיסחא זי"ע בלשון הכתוב (תהילים יט ח) 'תורת ה' תמימה משיבת

לא. הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע אמר פעם שיחה בפתיחת זמן אלול בישיבתו, משך כל שיחתו היה שלש דקות וכך אמר, הרי כל אחד ואחד רוצה שיהיה לו ממון הרבה, ולשם מה זקוק בן תורה לכסף ומעות, כדי שבבוא חג הסוכות יוכל לקנות ארבעת המינים מהודרים בכשרותם, (באותם הימים לא גדלו בפולין ד' מינים, והוצרכו להביאם מארצות מרוחקות, והיו הרבה נפסלים בדרכים, ולכן היה מחיר האתרוגים גבוה ביותר ורק לעשירים גדולים היה ד' מינים משלהם). המשיך ה'חפץ חיים' ואמר, הנה מצוות נטילת לולב היא מדאורייתא רק ביום טוב הראשון של חג, אך בשאר ימי החג אינו אלא מדרבנן, ועם כל זה מבינים עם הקודש בני ישראל שראוי ויאות הדבר לקנות אתרוג בסכום עצום של חמישים רובלים, כי אין ערוך למצווה זו. והנה בתלמוד ירושלמי (פאה פ"א ה"א) דרשו חכמים על הפסוק (משלי ג טו) 'כל חפציה לא ישוו בה - אפילו כל מצוותיה של תורה אינן שוות לדבר אחד מן התורה', וביאר הגאון מווילנא זי"ע (שנות אליהו הארוך, שם) שהכוונה היא שחשיבותו של 'דיבור' אחד של תורה שווה יותר מכל המצוות גם יחד. סיים החפץ חיים ואמר, התבוננתי על 'מורה השעות' (שעון) וראיתי שבדקה אחת יכול האדם לומר כמאתיים תיבות, ולפי זה יוצא שבכל דקה של לימוד התורה יש לו לאדם מאתיים מצוות שכל מצווה ומצווה מהם חשיבותה יותר מכל התרי"ג מצוות כולם. נמצא שבחמש דקות יכול האדם לקנות קניין עצום של אלף מצוות שכל אחת מהם חשובה מכל המצוות כולם. אם כן כיצד אפשר לאחר אפילו רק חמש דקות לסדר הישיבה... ועל משקל דבריו נעני ונאמר, היאך ניתן לזלזל בחמש דקות ולבטלם...

לב. בפרשתן (ל יד), 'בפיך ובלבבך לעשותו', וכבר הבאנו לעיל מה שהקשו שלכאורה הקדים הכתוב את המאוחר, שהלא מחשבת הלב קודמת לדיבור בפה, ומדוע לא נקט הכתוב כסדרו 'בלבבך ובפיך לעשותו', וביאר הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע, כי לפעמים אין לו לאדם 'טהרת המחשבה', ואינו יכול לשמור על מחשבותיו שיהיו כראוי, והעצה לזה היא שיעסוק בתורה, והמאור שבה יטהר אותו, וזהו שאמר הכתוב בפיך ובלבבך לעשותו, ר"ל שיקדים תחילה ללמוד בפה, ועי"ז יזכה לטהרת המחשבה עד שגם 'בלבבך לעשותו', וזהו שפירש בתרגום יהונתן 'פְּתִיחוּ מְדַרְשֵׁיכֶם וּפְתָחוּ פְּמִכֹּן לְמִהְיֵי הַגִּיּוֹן בְּהוֹן בְּרִירוֹ לְפִכֹן לְמַעַבְדַּי יְהוֹן', ר"ל שעל ידי שיעסקו בתורה בבית המדרש, יזכו לברר את הלב ולטהרו מכל שמץ וסיג.

לג. איתא ב'לבוש' (סי' תכח ד) שקריאת פרשת 'אתם נצבים' צריכה להיות בשבת קודם ראש השנה, לפי שנכתב בה רבות מענייני התשובה.

לד. כתב הגה"ק החיד"א זי"ע בנחל קדומים על הפסוק שבפרשתן (ל ב) 'ושבת עד ה' אלוקיך', כי וְשַׁבַּת אוֹתִיתוֹ וְשַׁבַּת, רמז, כי התשובה לא תכון אם לא בשמירת שבת, עי"ש מה שמבאר בטעם הדבר, ומסיים 'הראת לדעת דלא אפשר לשוב בתשובה הראויה אם לא יזדרז מאד בשמירת שבת, והוא ריוח גדול דבנקל תעלה תשובתו לריח ניחוח, וזה רמז וְשַׁבַּת קרי ביה וְשַׁבַּת, כי התשובה והשבת צריכים זה לזה, כי בזה תשובתו תכון לעד'.

והנה בהאי שתא אזי יום השב"ק הוא שלושה ימים לפני ראש השנה, וכבר מובא (דעת זקנים עמ' עד) בשם הרה"ק רבי ישראל אברהם מטשרנאסטרעא זי"ע [בן הרה"ק רבי זושא מאניפולי זי"ע], שעצה היעוצה לצאת זכאי בדין, שבשלושה ימים קודם 'יום המשפט' לא תהא לו שום שייכות עם היצה"ר, כי בדיני עדות קיימא לן (סנהדרין כז: שו"ע חו"מ סימן ז סעיף ז) 'הדיין יכול לדון את אוהבו ולא את שונאו, ואיזהו שונא שאינו יכול לדונו, כל שלא דיבר עמו ג'

השנה (זוה"ק פנחס רלא.), והראש השנה נרמז ונחקק בשבת שלפניו על כן קורין אותו בשבת הוה, והיינו ש'כולם עוברין לפניו כבני מרון' מתחיל כבר בשבת זו, והערום יעשה בדעת לנצל כראוי שבת גדולה בזו^ל.

עוד איתא מהרה"ק רבי פנחס מקאריין זי"ע (אמ"פ אות תמב) שבעת סעודה שלישיית נגזר איך יתנהגו עם האדם כל השבוע^ל.

יום אחד בשנה - השיבות ועבודת יום האחרון בשנה

מה יקר היום הזה - יום אחרון בשנה, וכפי שהמליצו עליו צדיקים בדברי חז"ל (ר"ה ב:), יום אחד בשנה חשוב שנה, והרי דין זה נאמר במנין השנים למלכים (בשטרות), וכלומר שהמלך שנתמנה למלכות אף ביום אחרון של שנה ייחשב לו ממחרת כשנה שניה, כיו"ב לענין המלכת ממ"ה הקב"ה על עצמו, המקבל עול מלכות שמים על עצמו ביום זה, נחשב לו כמו שעברה עליו כל השנה בקבלת עול מלכות שמים (הובא בליקוטי הרי"ם, ער"ה) ל"ה.

מעלת שב"ק זו, וכמו שהגיד הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (הובא בבית ישראל כמ"פ) כי 'שבת האחרון מהשנה כולל כל שבתות השנה שעברה, ויש כל הכוחות משבתות השנה' לה.

וכך איתא ב'בית אהרן' (קכט: ד"ה עוד) בזה"ל, זה אנו מדברים תמיד, ששבת קודם הרגל הוא הבנה לרגל דכתיב 'תחילה למקראי קודש', כי משבת נשפע הקדושה בהרגל, עכ"ל. והרחיב בדבר הרה"ק ה'באר מים חיים' זי"ע (נצבים ד"ה אתם נצבים) 'כל הברכות והטובות והחסד שנעשה בכל ימי השבוע לכללות העולם או לאדם פרטי, הכל נעשה ונמשך בשבת קודש שלפניה וכו', ונמצאת למד מזה שגם ביום הגדול והנורא עת משפט עמו ישראל בראש השנה והקצבת חיותם ופרנסותיהם ומזונותיהם, הנה הכל נעשה ונמשך בשבת שלפניו במקור מים החיים, ועל כן מבואר בשולחן ערוך (תכח ד), שלעולם קורין 'אתם נצבים' קודם ראש השנה, לפי שהוא מרמז על ראש השנה, ד'היום' דא ראש

ימים מחמת איבה, ואמרו חז"ל (ברכות סא:): 'צדיקים יצר טוב שופטן, רשעים יצר רע שופטן', וממילא זה האיש שלא דיבר עם יצרו זה השטן משלושה ימים מחמת איבה, נפסל השטן מלהיות הדיין שלו ולכן יצא זכאי בדין, אך כל זה בתנאי קודם למעשה שבימים אלו יעזוב אותו לגמרי, ולא תהא לו שום שייכות עמו מטוב ועד רע, ועל כן יתחזק ביותר מיום השב"ק 'לא לדבר' עם יצרו הרע... וזכות קדושת השבת תסייע לו שיוכל לכונן תשובתו על יסודות איתנים ולהחזיק בה, למען יוכל לזכות בדין.

ובענין 'הימים האחרונים של השנה' נביא מה שאמר הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע (ד"ה הכל) וז"ל. 'הכל הולך אחר החתום' - אלול הוא בחי' ערב שבת ותשרי בחי' שבת, וכמו שאמרו רבוה"ק זי"ע שכל ההשפעה היורדת מש"ק לימי החול הוא ע"י 'תוספת שבת', מה שאיש יהודי מוסיף מחול אל הקודש - כי קדושת שבת עצמה גבוהה מאוד, כמו"כ ההשפעה והברכה לכל ימות השנה הוא ממה שמוסיף בתשובה ומעש"ט מאלול על תשרי, ואם עברו ימי אלול עד עכשיו, ועדיין לא הוסיף בהם כלום ישתדל לכה"פ שאלו הימים האחרונים לא יעברו לריק.

לה. וכך אמר הרה"ק ה'ישמח ישראל' מאלכסנדר זי"ע (נו"י סוף אות א) בשם צדיקים קדמונים, שכדוגמת המטה, כאשר מרימים אותו אף רק בקצהו, מתרומם כל המטה כולו, כמו כן בשבת זו בקצה השנה, על ידי שיתרומם ויתקרב אל בוראו ירומם בזה את כל השנה כולה, להפכה לטובה ולברכה.

לו. ו'תוספת ברכה' יש בשב"ק זו, כדברי הרה"ק בעל ה'תניא' זי"ע בשם רבו המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע שאמר בשם מרן הבעש"ט הק' זי"ע, שבשבת זו אין מברכין את החודש על אף שהיא שבת הקודמת לחודש תשרי, כי בשבת זו הקב"ה בכבודו ובעצמו מברך את החודש, ובכח 'ברכת החודש' זו אנו מברכין את כל שאר חדשי השנה (קובץ מכתבים, בסוף תהלים אהל יוסף יצחק ע' 193).

לז. עוד אמר, שלכן נקרא סעודה דזעיר אנפין - שצריך להיות קטן ושפל בעיני עצמו, והוסיף הרה"ק רבי שמעריל (ווארחיווקער) ז"ל - שהא בהא תליא, שבשעת סעודה שלישיית אפשר לו לבקש על שפלות. ולכך יש לבקש בסעודה שלישיית דשבת לפני ראש השנה שיזכהו השי"ת להיות לו הכנעה ושפלות בראש השנה (שהרי אמרו [ר"ה כו:]:

בר"ה 'כמה דכיף אינש דעתיה טפי מעלי').

לח. ושם הובא שאמר כן לחסיד אחד בעת רדת היום בער"ה, בתוספת דברים ש'מקצת היום ככולו' (פסחים ד.) וא"כ 'ברגע' אחרון של השנה אפשר לתקן את כל השנה - ע"י תשובה אמיתית מעומק הלב.

באר הפרשה - פרשת נצבים

דברי איסור נחשב כ'חרש', ומעתה היאך יגש אדם זה להתקרב אל בוראו, והא כתיב (ויקרא כא יח) 'כי כל איש אשר בו מום לא יקרב איש עור או פסח', ואף זה בכלל אלו ה'בעלי מומין' ייחשב. עוד מקדים להביא בשם ה'כלבו' (והוא מפורש בזה"ק ח"ג ערה.) שכאשר בא יבוא השמן להשטין ולקטרג על עם בני ישראל ביום הדין, אומר לו הקב"ה לך נא והבא 'עדים' נאמנים אשר יעידו כדברך, ואכן, השמן הולך אל השמש והירח ומבקשם לבא להעיד לפני בית דין של מעלה. והנה, השמש שומעת לו ובאה להעיד, אך הירח אינו רוצה לספר בנותן של ישראל, לכן מתכסה באותה שעה כמו שנאמר (תהלים פא ד) 'בכסה ליום חגנו', וממילא נשארת השמש לחוד, ועד אחד אין עדותו עדות, עד כאן דברי ה'כלבו'. מוסיף על זה הצ"ח, שהנה אמרו (קידושין סו:) שאף שעד אחד אינו נאמן מכל מקום הינו רק בשאר עדות, אבל נאמן הוא על מומין שבגופו, והרי אמרנו שעל ידי החטא עשה האדם לעצמו 'מומין' שבגופו כפיסח או עיוור, ועל כך יש בידי השמן להעיד אף בעדות היחידה של השמש, והעצה היעוצה היא רק והיה לפנות ערב בפנות השנה, ירחין האדם במים - בדמעות, את נפשו רוחו ונשמתו, וינקה אותם מכל סיג ופגם, וממילא יסורו מאתו כל המומים שבגופו, ובוזה כבוא השמש להעיד לבדו כנגד בני ישראל, לא יקבלו את עדותו, ובני ישראל יזכו לבוא אל תוך המחנה שכינה, ויצאו זכאים בדין.

ואף ברגעים אחרונים של השנה לט' עדיין בידו להתנתק לגמרי מן היצר הרע בשעתא דהא וברגעא דהא. וכעין שכתב הרמב"ם (הלכות תשובה ב ב) 'ומה היא התשובה, הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשהו עוד'.

בתב ה'טור' (או"ח ר"ה סימן תקפא) נוהגין באשכנז להתענות כולם בערב ראש השנה, וסמוך לזה ממדרש ר' תנחומא, משל למדינה שחייבת מס למלך ולא נתנו לו, בא אליה בחיל לגבותו כשנתקרב אליה בעשרה פרסאות, יצאו גדולי המדינה לקראתו ואמרו לו אין לנו מה ליתן לך, הניח להם שלישי. כיון שנתקרב יותר, יצאו בינוני העיר לקראתו, הניח להם שלישי השני. כשנתקרב יותר יצאו כל בני העיר לקראתו והניח להם הכל. כך, המלך זה הקב"ה, בני המדינה אלו ישראל שמסגלים עונות כל השנה. ער"ה הגדולים מתעניין² ומוותר להם שלישי עונותיהם, בי' ימים בינונים מתעניין ומוותר להם ב' שלישים, ביוה"כ הכל מתעניין, ומוותר להם הכל. נמצא האי יומא חלק מכפרת עמו בני ישראל.

הגה"ק ה'נודע היהודה' זי"ע מבאר (דרושי הצ"ח דרוש א אות ו-ח), את הכתוב (לעיל כג יב) 'והיה לפנות ערב ירחין במים וכבוא השמש יבוא אל תוך המחנה', כי מי שנשבה ברשת יצרו ונכשל בראיית מראות אסורות רח"ל, הריהו נחשב כ'עיוור', כמו כן, השומע

לט. ועל דרך שביאר הרה"ק רבי שלום מבעלזא זי"ע את בקשתנו בתפילת המנחה לעת ערב בער"ה 'ברך עלינו את השנה הזאת' כי ישועת ה' כהרף עין, וברגע כמימרא יתגלה למפרע כי כל השנה שעברה הייתה לטובה. מיהו האמת יאמר, דקושיא מעיקרא ליתא, וכפי שרגיל אחד מגדולי מירושלים זצ"ל לספר, על אחד שהיה מעלה קושיא זו באוזניו תמיד, מדוע צריך להתפלל שיברך השי"ת 'את השנה הזאת' בער"ה כאשר כבר תמה השנה, עד שבאחת השנים אחר שהתפלל תפילת מנחה קיבל הודעה מעבר לים שכל עסקיו הגדולים שבארה"ב ירדו לטמיון ברגע כמימרא, ומאז הבין היטב כמה צריך להתפלל אף על אותן שעות ספורות שלא יארע לו שום תקלה וצרה ח"ו.

כעיי"ז אמר הרה"ק ה'אמרי חיים' זי"ע בשם אביו הרה"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע שלכן מבקשים על השנה הזאת להראות ולהכריז כי בלא עזר וסיוע ממעל אין בכוחנו עשות מאומה לא לטב ולא למוטב, ובכל רגע ורגע נצרכים אנו לסייעתא דשמיא ול'ברכת השנים'.

מ. כתב ב'גליון חתם סופר' (על השו"ע ס"י תקפא) 'והגדולים המתבטלים ממלאכת שמים אינם מתענים בשארי ערב ר"ח, רק בערב ר"ה לקבל פני המלך ית"ש'.

ראש השנה

וזהו שאנו אומרים בסליחות לערב יום הקדוש, 'בידי אין מעש ועל זאת ליכי יפחד, אבל עתה בזכרי מלכות שם המיוחד, ועל זאת אני בוטח באומרים ה' אחד, כי באלו הימים צריכים ביותר לבטוח על אחד יחיד ומיוחד, אלוקינו שבשמים, הוא המנוס ומפלט לנו, כדאמרי אינשי שהאות דל"ת שבתיתבת אחד (בשמע ישראל) היא ד' רבתי, לומר כי מקום יש לכל בר ישראל להיכנס ב'דלתות' האמונה השלימה באחדות ה', וכל הרוצה לחסות תחת כנפי השכינה יבוא ויכנס²².

ובענין הזה כתב אחד מרבתינו הראשונים ה"ה הר"מ מנרבונא (ה"ד ב'ספר המאורות' על מס' ר"ה, אחר גמר דבריו על המסכתא) בביאור מנהג אכילת ה'סימנים' בליל

והוא ניסי ומנוס לי - להאמין ולבטוח בהקב"ה שיצדקנו במשפט

כתב ה'טור' (ס' תקפ"א) וז"ל, רוחצין ומסתפרין בערב ראש השנה וכו', מנהגו של עולם, אדם שיש לו דין לובש שחורים ומתעטף שחורים ומגדל זקנו ואין חותך צפרניו לפי שאינו יודע איך יצא דינו, אבל ישראל אינו כן, לובשים לבנים ומתעטפים לבנים וכו' ומחתכין צפרניהם ואוכלין ושותין ושמחים בר"ה לפי שיודעין שהקב"ה יעשה להם נס, לפיכך נוהגין לספר ולכבס בער"ה ולהרבות מנות בר"ה. הוסיף ע"ז ה'ט"ז' (סק"ה) 'מכבסין ומסתפרין בער"ה, הטעם בשור להראות שאנו בטוחים בו יתברך שיוציא לצדק משפטינו²³. והיינו משום שהבטחון עצמו הוא גורם שנזכה בדין²⁴.

מא. סיפר הגרא"מ שך זצ"ל שבימים האחרונים לחיי הגרי"ז מבריסק (שנלב"ע ערב י"כ), כאשר היה חולה מוטל במיטתו, הזכיר לפניו שצריך לבטוח בה' כי יוציא לאור צדקנו, אמר לו הגרי"ז וכי לזה בטחון ייקרא - והרי איננו מפחד כלל. ומתי בשם 'בטחון' יקרא, כאשר מתיירא האדם ואעפ"כ מתחזק לבטוח בה'. ואכן זה כלל גדול נקוט בידך, אי אפשר ליראה בלא בטחון, ואי אפשר לבטחון בלא יראה, שכן יראה לבדה יכולה להביא על האדם מרה שחורה רח"ל, ולעומת זאת בטחון בלא שתקדם לו היראה אינו בטחון כלל, ואף יכול להביא לידי פריקת עול ח"ו. אלא זאת תורת העבודה כמו שכתב הרמב"ם בפירוש המשניות (ר"ה פ"ד ד"ה העובר) 'שהם ימי עבודה והכנעה ופחד ומורא מהשם ויראה ממנו ומברח ומנוס אליו'. וכפי שיש בנוסח הסליחות 'אתכסה מחמתך בצילך'.

וכדברי ה'פרישה' (או"ח ס"ח תקפ"א) שהביא, יש מקשים על מה שכתב ה'טור' ללבוש בגדים לבנים בראש השנה, לפי שישראל יודעים שהקב"ה יעשה להם נס ויצאו זכאי בדין, דאם כן יש ללבוש בגדים מרוקמים וצבעי ארגמן, ויש לומר, שאם כן אין הוכחה שבטוח בהשי"ת, כי שמא אינו מפחד כלל מיום הדין, ואינו חש [ומרגיש כלל שיש דין ומשפט בעולם], אבל עכשיו שלובש לבנים זיכרון ליום המיתה מראה שזוכר ביום הדין, אלמלא שבטוח בהשי"ת'. והוא עפ"י היסוד דלעיל, שמצד אחד זוחלים ורועדים מאימת המשפט מלפני ה' כי בא לשפוט את הארץ, אך לאיך גיסא יבטח במלך חפץ בחיים שיכתוב אותו בספר חיים טובים.

מב. יש שביארו בנוסח הסליחות 'חסות בצילך הנה באנו', דהנה בגמ' (ב"מ פה:) מסופר על רבינו הקדוש שסבל יסורים נוראים למשך י"ג שנים, ואיתא שם שהיסורים באו לו מפני מעשה שהיה, ואף הלכו ממנו על ידי מעשה, ומעשה שהיה כך היה, יום אחד עבר לצדו של רבינו הקדוש עגל שהוליכוהו לבית השחיטה, העגל שפחד מהשוחט רץ ותפס מחסה תחת גלימתו של רבי, שילחו רבינו הקדוש ואמר לו, זיל, לכך נוצרת, ועל כך גזרו עליו משמיא לסבול מכאובים רבים למשך תליסר שנים. לכאורה צריך ביאור וכי עד אז לא שחטו עגלים, או שמא תאמר שלאחר מעשה זה נאסר עלינו לשחוט עגלים, לא ולא, אלא ביאורו, דכשבריה אחת מבריותיו של מקום באה לתפוס מחסה תחת כנפיו של אדם - אף שלא בצדק, אין לו לשלחה מעל פניו. וכן ייאמר לדידן, בימים אלו באים ומתחננים אל קל רחום וחנון ואומרים לו, אף שעוונותינו ענו בנו, מכל מקום 'חסות בצילך הנה באנו', והיאך תוכל לשלחנו מעמך, לימדתנו בתורתך שאסור לאדם לשלוח את הבא לחסות תחת כנפיו מפחד השוחט, ואם כן חוס ורחם עלינו והשפּע עלינו שנה מאירה ומצליחה, ללא כל פגע חלילה.

מג. ועל זה רמזו את אמרינו בתחילת הסליחות 'כדלים וקרשים דפקנו דלתיך' כי הכוונה על האות דל"ת, שאנו רוצים לזכות ולהיכנס בה, בצילא דמהימנותא שלימתא.

(יד כג) 'וטאטאיתיה במטאטא השמד' עד שביום אחד שמעו את אמתו של רבי האומרת לחבירתה קחי נא 'טאטאיתא' וטאטי ביתא (והבינו שהוא בעזע"ם, מטאטא) כמו"כ לא ידעו מהו שנאמר (תהילים נה כג) 'השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך' עד ששמעו סוחר הקורא למשאו 'הבי' והבינו שבזנות הקרא לומר שעל האדם להשליך את 'משא' דאגותיו ופרנסתו על ה'. והנה דברים אלו הובאו הן במס' מגילה הן במס' ר"ה, אלא שנכתבו ב'סדר' שונה, במס' מגילה הובא תחילה ביאור הפסוק 'השלך על ה' יהבך' ולאחר מכן ביאור הפסוק 'וטאטאיתיה במטאטא השמד', ואילו במס' ר"ה הקדימו 'וטאטאיתיה' ולאח"כ מסיימים חכמי התלמוד ב'השלך על ה' יהבך', אלא שבחר רב אשי מסדר הש"ס לסיים בכל מקום לפי עניינו, והעיקר הנדרש בר"ה הוא השלך על ה' יהבך [ואילו עניינו של יום בפורים הוא מחיית עמלק].

כתב הגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל (הגהות חכמת שלמה או"ח תקפג א) על עניין אכילת ה'סימנים' בליל ר"ה, שאין הכוונה לאכול מאכלים הללו דרך תפילה - 'דאין מקום לתפילה בשעת אכילה', אלא עיקר טעם אכילתם הוא כדי לגלות ולהראות שהוא מאמין בהש"ת שיפסוק עליו שנה טובה, 'ובפרט לפי מה שכתבתי בדרושים לפרשת תבא שנת תרי"ב, דבראש השנה יהיה משמח ואומר כל מה שעושה הוא יתברך הוא לטובה, וזוה יהיה נהפך באמת לטובה^מ, ולכך מהאי טעמא נראה, שיהיה אדם רגיל לומר בר"ה אחרי תפילת

ר"ה, וז"ל, גרסינן בהוריות (יב.) 'אמר אביי, השתא דאמרת סימנא מילתא היא, יהא רגיל איניש למיחזי בריש שתא קרא ורוביא כרתי 'סילקא ותמרי', סימן קרכס"ת, ע"כ. ונהגו עלמא למנקט כל חד וחד, ואומרין אקרא יהי רצון מלפניך ה' או"א שיקראו לפניך זכויותנו, ושיקרע רוע גזר דיננו. רוביא, ירבו זכויותיו. כרתי, יכרתו שונאינו. סילקא, יסתלקו עוננו. תמרי, יתמו שונאינו, יתמו עוננו. ומזה יוכל כל משכיל לדעת, כי רבותינו עליהם השלום רמזו על זה שלא יסמוך אדם על הנחשים וסימנים (ומזה יבוא לחשוש ולפחד מהם), רק שישים בטחונו בצור אדון הכל אשר בידו להפוך את הקללה לברכה^מ, שהרי בזה תראה שכל אלו הפירות שהם קרכס"ת שמותיהם משונים ונוטים יותר לרוע מטוב, וכיונו על זה שיתפלל האדם^מ שרוע השמות יהפוך אותם הצור יתעלה על כלוי העונות והאויבים, שהרי לשון קריעה לשון קשה הוא, ונבקש מאתו שיקרע רוע גזר דיננו, וכן לשון רוביא מורה על לשון ריב ומדון, ואנו מהפכין אותו בתפלתנו לריבוי הזכויות, וכן כרתי שיכרתו שונאינו, וסילקא שישתלקו אויבינו ועונינו, ותמרי שיתמו אויבינו ויתמו חטאינו, על כן ראוי לכל אדם לאמת בלבו שאין עוד מלבדו, ומאתו ישאל העזר והטוב, ולא ילך אחר נחשים, כי הרעים יהפכם על אויביו לרעה ויהפכם אליו לטובה. עכ"ל.

וכן רמזו לה הרה"ק ה'מי השילוח' זי"ע (לקושי הש"ס אות כו) בדברי הגמרא (ר"ה כו: מגילה יח.) על שתי פסוקים שלא ידעו רבנן פירושיהם. האחד, פסוק שנאמר בישעיה

מד. וכך כתב הרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע וז"ל, רבינו הקדוש [הר"נ] מלעכוויטש זי"ע בכל ראש השנה היה מרגלא זאת בפיו הקדוש 'חדות ה' הוא', ר"ל שמחה וגודל נחת רוח לפני השי"ת הוא מה שאתם חושבים ומאמינים בחסד השי"ת אשר הוא מעוזנו, וזהו 'היא מעוזכם', עכ"ל.

מה. ידועים דברי השל"ה הקדוש (עיקר דבריו הובאו במשנ"ב שם סק"ב) דהעיקר הוא להתעורר באותה שעה לתשובה, דמנא ליה שעל ידי אכילת 'כרתי' יכרתו שונאינו, והלא כמו כן יתכן חלילה איפכא, שיכרתו זכויותיו ח"ו, ופשיטא שאין עצם האכילה גורמת להכרית השונאים אלא התפילה והבקשה עם התשובה פועלות לעורר רחמים בשמים ממעל.

מו. מעשה באחד שהתאונן בפני רבו על שלום ביתו המעורער עד היסוד, ובתוך כדי הדברים סיפר לו עד היכן הגיעו הדברים, שבלי לר"ה נתנה לו את זנב הדג, נענה הרבי, וכי מפני זה אמרת שנהיה לזנב, והלא העיקר תלוי באמירה, ומה לך כי העמידה זנב ולא ראש. וכבר איתא ב'משנה ברורה' (תקפ"ג סק"ה) שיזהר מאד שלא יכעוס בימים אלו, מלבד גודל האיסור, כדי שיהיה לסימן טוב.

כן ידוע כי פעם הגיע אברך אל הרה"ק הרמ"ח סלאנים זי"ע כי לא השיגה ידו לקנות 'ראש' ומי יודע איזו שנה תעלה בגורלו, אמר לו הרמ"ח, קח נא את זנב הדג, ואמור בקול גדול שכבר יהיה סוף וקץ לכל צרותינו. והעומק שבדבר, כי ביד כל איש ל'סדר' מצבו יהיה מה שיהיה לטובה ולברכה על ידי שיאמין כי אכן יעזרהו הקב"ה לטובה... מדוע יתאונן ויבכה, בכל עת יש מוצא לסבך שהוא שרוי בו.

זבחה מבאר עוד במה שאמרו חז"ל (ר"ה יח.) ש'כל באי עולם עוברים לפני כבני מרון', ופירושו 'כבני אמרנא', והיינו ככבשים העוברים תחת השבט אחד אחד כדי למנות אותם לצורך מעשר בהמה, ולכאורה מה ראו חז"ל לדמות כל באי עולם לאותם הכבשים, והרי עיקר הכוונה שכולם עוברים בזה אחר זה ומה היה צורך לומר 'כבני מרון', ומבאר ה'מאירי' שבאו חז"ל לרמוז לנו על ההשגחה הפרטית על כל אחד ואחד, וכמו אותם 'בני אמרנא' שהרועה משגיח על כל אחד ואחד כשהוא מונה אותם, כך הקב"ה משגיח בפרטיות על כל אחד מבאי עולם.

נמצינו למדים כי כל עיקרו של ה'משפט' הוא למען דעת כל עמי הארץ כי ה' הוא האלוקים, ושלא יתגאה בלבביו לאמור 'כוחי ועוצם ידי עשו לי את

שחריתי, כל מה דעביד רחמנא לטב עביד וגם זו לטובה, ולכן מהאי טעמא תיקנו לאכול מאכלים טובים ומתוקים ולומר עליהם כן, כדי שאם ח"ו נגזר להיפוך יהיה נהפך על ידי אמירה זו לטובה, אמן כן יהי רצון, עכ"ל.

כמה דכייף איניש דעתיה טפי מעלי - ימי עבודה והכנעה נפלאות מצינו לרבינו ה'מאירי' (ר"ה פז. ד"ה בר"ה) המבאר עניין הדין בר"ה כזה"ל, בראש השנה נידונים על גופם בחייהם ובמיתתם בעונג ובצער בריווח ובהפסד, וסיבת בחירת זה הזמן נודע למבינים, ואחת מן הסיבות, מתוך שהוא זמן הבעיטה (ר"ל, שאדם עלול לבעט, כמו זישמן ישורון ויבעט) וזמן התנאות האדם על אסיפת גרניו ועל הכנסת הטוב באוצרותיו, היה מחכמת דרכי הדת לעוררו ולהבינו לבל יקשה ערפו, וכל עוד אשר יגדל טובו ירך לבו מפני פחד ה' והדר גאונו, עכ"ל.

ידוע דבר המעשה שהגאון רבי יהודה פתייה זצ"ל ישב פעם בליל ר"ה בסעודת היום כשהוא מיסב בחבורת אורחים כולו אומר כבוד והדר, לבוש בבגדי לבן, ועל השולחן מנורה גדולה מאירה בנרות גדולות, והנה אחד המסובים דחף בטעות את השולחן נפלה המנורה וכבו הנרות... וחשיכה השתררה בחדר... רבי יהודה עצר בעצמו שלא לכעוס, מכיוון שחשך כל פני הבית לכן כשיצאה הרבנית ומגש דגים בידה נפל המגש והכל נשפך לארץ... ויקם רבי יהודה לראות ולהבין מה אירע עם הדגים אך אז... שוד ושבר... הרב החליק מציר הדגים ונפל על הארץ וכל בגד הלבן נתלכלך וניטנף... ובכל זה שלט ר"י בעצמו לא כעס ולא רגז מאומה... בגמר השנה העיד ר"י על עצמו כי מעולם לא הייתה לו שנה טובה ומתוקה כשנה זו, בהארת פנים ממעל, בכל אשר שלח ידו הצליח ה' דרכו, אף היה לו חידושים גדולים וגילויים נפלאים בתורה...

מכאן יבין כל איש לפי מצבו באשר הוא כי העיקר בלילה (וביום) הקדוש הזה - לקבל את הכל באהבה ושמחה, מתוך שלווה הנפש כי הכל לטובה ולברכה, ואז אכן, כל אשר יארע לו לא יהא לו אלא עוד 'סימנא טבא' לטובה, ברכה והצלחה.

וכך היו אומרים זקני ירושלים, שאם נהגו לאכול בר"ה חלה ותפוח בדבש כדי לרמוז שתהיה לנו שנה טובה ומתוקה, ק"ו שאין לך סימן יותר טוב מלהיות זיסע יוד (יהודי מתוק), כלומר, להסתובב ביום הזה בשמחה ובפנים צוהלות, וזה יהא לו לסימן להיות כן בכל ימות השנה.

סיפר הרה"ק ה'נתיבות שלום' זי"ע על אחד הצדיקים, ששנה אחת בליל ראש השנה בבואו לקדש על הכוס נשפך היין, וכשחתך את פרוסת המוציא נפלה החלה מידו, וכן הדגים נשרפו ולא היו ראויים לאכילה. משהבחינה הרבנית במקרים אלו התחילה לחשוש אולי יש בכך סימן לא טוב מן השמים, ובפרט בר"ה שמרבים בסימנים טובים, והתעצבה על לבה מה זאת עשה אלוקים לנו. אך הצדיק השיב בניחותא, שאין כלל ממה לחשוש, דכל הטעם שעושים את הסימנים בעת האכילה מדברים טובים ומתוקים היינו מפני שזה גורם לטבע האדם להיות רגוע ושמח, נמצא שעיקר הסימן טוב הוא בפנימיותו של האדם שהוא שליו ושמח ובטוח בישועת ה', וא"כ הגם שאירעו לנו כמה סימנים לא טובים, מיהו אם נישאר שלוים ובטוחים בחסדי ה' אזי בוודאי נזכה לשנה טובה, כי פנימיות הלב הוא הסימן הטוב ביותר לרחמים וחסדים. (ואדרבה, דייקא שלווה הנפש אחרי מהפכות כאלו תחשב שלווה הנפש באמת).

מז. פעם שמע הגה"צ רבי אליהו לאפייאן זצ"ל את הש"ץ אומר 'המלך' בימים הנוראים, והרגיש בו כי הלה מחזיק עצמו לייש', ניגש אליו בהזדמנות ושאלו מדוע לא אמר 'המלך' כהוגן, תמה הלה על שאלתו שהרי בוודאי אמרו בקול ובנעימה כמנהג ישראל תורה, נענה רבי אליהו ואמר 'כשאתה אמרת 'המלך' היו שם שני מלכים, כי אתה בעצמך היית גם כן 'ישות' בפני עצמך, ואין שני מלכים משמשים בכתר אחד'...

באר הפרשה - ראש השנה

החיל הזה, ומאידך ניסא ככל שהאדם מבניע עצמו^{מ"ח} ומשריש בעומק נפשו את ההכרה הברורה שאין בו כלום משלו, לא כח גשמי ח"ו ואף לא זכויות ומעשים טובים שמחמתם הוא 'ראוי' לצאת זכאי, כך הקב"ה משפיע עליו רחמים וחסדים ללא גבול ושיעור^{מ"ט}.

ומפורש כן להדיא בגמ' (ר"ה טז:), 'כל שנה שרשה בתחילתה מתעשרת בסופה', ופירש רש"י, 'שישראל עושין עצמן רשין בר"ה^{נ"א} לדבר תחנונים ותפלה, כענין שנאמר (משלי י"ח כג) תחנונים ידבר רש"י^{נ"ב}. והרי שעל האדם להרגיש בכניסתו לימים הללו במי

מח. ובכלל ה'הכנעה' הוא לקבל את כל העובר עליו באהבה, ומעתה אל יתרעם האדם על תקלות שונות שנעשו ביום הזה שלא כרצונו, כגון, שברצונו היה להתפלל במקום פלוני ומשום מה נאנס והוצרך להתפלל במקום אחר, וכן דוגמאות למאות שהשטן זה היצה"ר מנסה עי"ז להפיל את רוחו של האדם מחמת דברים של מה בכך, אלא המשכיל לא יגרר אחריו ויתחזק להיות בשמחה, וידע כי אדרבה דייקא 'תקלות' אלו הם 'מליצו טוב בעדו' אם יכניע עצמו לקבלם ברוגע ובשלמות הנפש מתוך הכנעה לרצון ה'.

מ"ט. בספה"ק 'זרע שמשון' (ואתחנן ד"ה ברכות) פירש במה שאנו אומרים (במוסף דר"ה) 'אם כבנים רחמנו כרחם אב על בנים, ואם כעבדים עיננו לך תלויות עד שתחננו ותוציא כאור משפטנו', שהנה ידוע שדרגת 'בנים' עדיפה היא מדרגת 'עבדים', שכאשר בני ישראל עושים רצונו של מקום נקראים הם יותר בשם 'בנים', ומעתה יש לתמוה, שאם כשאנו כבנים אזי אנו מבקשים רחמנו כרחם אב על בנים – שאין לנו זכות אלא רק מבקשים רחמים, אם כן כיצד אנו אומרים שאם כעבדים עיננו לך תלויות עד שתוציא לאור משפטנו, כלומר שנצא זכאים במשפט... והרי 'עבדים' זכותם פחותה יותר מ'בנים'... וביותר יש להקשות, שלכאורה יש בזה סתירה מיניה וביה, פתח ב'עד שתחננו' והיינו שמבקשים מתנת חינוך, ומסיים ב'ותוציא לאור משפטנו' והיינו כמי שאומר ששורת הדין נותנת שכך צריך להיות... ומבאר, כי הנה עבד אין לו משלו כלום, שהרי מה שקנה עבד קנה רבו, ואפילו אין לו זכות במעשה ידיו לצורך מזונותיו, כי יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך (גיטין י"ב), אלא שמחוייב הרב לגמול חסד עם עבדו, וכאותו מעשה המובא בגמ' (ב"מ פ"ג) על רבה בר בר חנן ששכר פועלים להעביר חבית ושברוהו בפשיעה, ובאו להתלונן לפני רב שהם עניים ואין להם מה לאכול, והורה לו שישלם שכרם לפני משורת הדין, וכדכתיב (משלי ב' כ) 'למען תלך בדרך טובים וארחות צדיקים תשמור'. ומעתה יתבאר בקשתנו אם כעבדים עיננו לך תלויות עד שתחננו – שתנהג בנו במידת הרחמים, ותוציא לאור משפטנו – כמשפט האמור בתורה, שעל האדון לנהוג בעבדו צריך לנהוג לפני משורת הדין.

ומכלל דבריו שמענו שככל שירגיש האדם את עצמו כ'עבד' שאין לו כלום ואין לו מה יאכל... כך יש 'חיוב' יותר לרחם עליו ולנהוג בו במידת הרחמים...

משל למה הדבר דומה, לבן מלך שסרר ונהג שלא כשורה עד שהוצרך המלך להרחיקו ולהגלותו 'משולחן אביו', והעביר את כל תפקידי הבן לאחד מהיועצים העומדים לפניו. ברבות הימים נכמרו רחמי האב ונמלך בדעתו להשיב את בנו אל הארמון, והתמלא אותו יועץ בחרדה שמא יטול המלך ממנו את ה'שררה' ויחזירנה לבנו לחדש ימיו מקדם, מה עשה, נטל כלי מלא בצבע שחור, וכאשר חזר בן המלך והכל נחפזו לקבל פניו נתן לו היועץ ידו לשלום, ובתוך כדי כך מילא אותו בצבע מבלי ששימו לב לדבר בכדי שיהיה שחור מכף רגל ועד ראש ולא יכירנו המלך, ואכן נהפכו פניו כשולי קדירה. כשעמד הבן על יד אביו, אמר לו, אב הרחמן, אמת שאי אפשר להכיר אותי, אך הבט נא בתוך עיניי, בהם לא פגע המשחית, ותראה מיד כי אני הוא בנך. וזהו שאומרים בתפילה 'אם כבנים רחמנו כרחם אב על בנים, ואם כעבדים – שכבר אי אפשר להכיר עלינו שאנו 'בנים' כי הושחרנו בעוונות, הרי עיננו לך תלויות, והבט נא בתוך העיניים, וממילא תחננו ותוציא לאור משפטנו. וכן אומרים עוד (היה עם פיפיות) 'עין נושאים לך לשמים', בתקווה שהקב"ה יראה את העיניים... ועומק הדברים הוא, שנשיאת עין למרומים מורה על ההישענות על חסדי המקום, מתוך הכרה שאין אנחנו יכולים 'להסתדר' מבלעדי עזרתך וישועתך, והא גופא מעורר רחמים במרומים.

נ. סיפר אחד מגאוני וצדיקי ירושלים זצ"ל, שאביו היה משמש כשליח ציבור בימים נוראים בבית הכנסת 'זהרי חמה' שבעיה"ק ירושלים במשך שנים רבות. לפני ראש השנה תרפ"ה הגיע אדם חשוב מחוץ לארץ והביע את רצונו להתפלל הוא כש"ץ בימים הנוראים. אביו הסתפק מאד בדבר, כי קשה היה בעיניו לוותר על מנהגו זה לרדת לפני התיבה, והוא הלך איפוא ליטול עצה מאת המקובל הקדוש רבי שלמה אלישיב זיע"א, בעל ה'לשם שבו

שאינן לו מאומה, וכלשון הפייטן (שחרית ליום ב' דר"ה) **בן איתא עוד בגמ' (כו): שמצוה לתקוע בשופר של 'אתיתי להנניך בלב קרוע ומורתח לבקש רחמים בעני מעלי', כי הכנעתו 'וכפיותו' כלפי שמיא מעוררים עליו בפתח'.** ו'כדלים ורשים דפקנו דלתיך'.

ואחלמה', כדת מה לעשות. נענה בעל הלשם' ואמר לו, כשמזדמנת עגמת נפש לפני יום הדין, היא מועלת רבות - לזכות בדין, אם כן, כדאי לך לוותר. ובכל זאת, אם נגזר עליך להיות ש"ץ יזדמן לך במקום אחר... (אכן, כך היה שבקשוהו במקום אחר נכבד למאד).

נא. כה כתב הגאון הצדיק רבי חיים פרידלנדר זצ"ל במכתב ממיטת חליו בער"ה תשמ"ה, וז"ל, עושה את עצמו כרש, ודאי אין הכוונה היא שעושה את עצמו כאילו, אלא שר' יצחק נותן לנו דרך בעבודת ר"ה, ביאור הדבר, שהאדם יבין ויבהיר לעצמו בראש השנה, שכל צרכיו בשנה החדשה מדי יום ביומו נגזרים עליו ביום זה. כלומר, כרגע אין לו כלום, וצריך לקבל את הכל מחדש.

ואם תאמר, יהודי זה יש לו ב"ה פרנסה קבועה, ויש לו גם הון ששם במקום בטוח, יש לו כשרונות וקשרים טובים וידידים טובים, יש לו משפחה ובית וכו' איך יוכל יהודי זה לעמוד בר"ה לפני הקב"ה כרש שאין לו כלום כעני בפתח, אלא על האדם לדעת, שכל מה שיש לו הוא רק ברצון הבורא ית', ועד כמה שהבורא רוצה יש לו, ואם ח"ו אין זה רצון השי"ת יכול לאבד את הכל בן רגע ח"ו, או שהכל מה שיש לו לא יעזור לו במצב של אסון ושל מחלה ח"ו.

בראש השנה נגזר עליו על כל יום ויום של השנה הבאה - מה יהיה לו, ועד במה יוכל לנצל את מה שיש לו, ועד כמה יועיל לו, אם כן הוא צריך לקבל עכשיו את הכל מחדש, ועכשיו עומד לפני כסא הדין כעני ורש שאין לו כלום, וכולו תלוי בחסדי השי"ת הוא וכל אשר לו, אם כן ודאי ידבר תחנונים כעני בפתח - שאינו דורש שיתנו לו אלא רק מתחנן... אם האדם מבין כך את הראשית של ראש השנה שהיא ממש התחלה חדשה, לכן מרגיש את עצמו באמת בבחינת רש, כי צריך לקבל את הכל מחדש עבור כל יום ויום של השנה החדשה, אז הוא זוכה לאחרית טובה לגזר דין של חן וחסד.

נב. עובדא ידענא באברך שבימים שלפני ראש השנה נפל בחלקו ירושה גדולה - סכום שלפי הנהוג בקהילתו היה בו כדי להשיא את כל צאצאיו בהרחבה, וכה אמר האברך נכנסתי לראש השנה מתוך הרגשה כי 'מסודר' אנכי... ולא היו תפילותי מקרב לבי... סוף דבר היה שלא עלתה השנה יפה.

נג. הגאון רבי נפתלי טרופ זצ"ל אמר פעם בדרשה לפני תקיעת שופר בישיבתו של הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע, כי לכן אומרים וכופלים 'כדלים וכרשים דפקנו דלתך - דלתך דפקנו רחום וחנון', כי המקבץ נדבות בין פתחי הבתים - פרוטה לפרוטה מצטרפת, אם דלת אחת לא תפתח בפניו, לא יתעכב האיש שם זמן רב, אלא ימשיך במלאכתו לדלת הבאה, אמנם, אדם הרעב והצמא שכבר כמה ימים לא בא דבר מאכל לפיו, ומרגיש כי בלא אכילה ושתיה תשוב נשמתו ליוצרה בעוד כמה רגעים, לא יסוב מדלת סגורה לדלת הבאה, אלא ימשיך לדפוק בכל כוחו, עד שיפתחו לו הדלת לרווחה, וישיבו את נפשו, כן אנו אומרים, דלתך דפקנו - כי כביכול אנו מרגישים שבלא... לא נוכל להמשיך, אלא נדפוק ונדפוק עד אשר יפתחו בפנינו השערים, וישיבו את נפשנו בכתיבה וחתימה טובה.

נד. איתא בגמ' (ר"ה טז). 'אמר הקב"ה, אמרו לפני בראש השנה מלכויות זכרונות ושופרות, מלכויות כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות כדי שיעלה זכרוכם לפני לטובה', ואפשר לבאר סמיכות 'זכרונות' ל'מלכויות', כי הנה איתא שם עוד בגמ' 'אמר הקב"ה, תקעו לפני בשופר של איל, כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם, ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני'. והתמיהה ידועה מדוע נבחר ה'קרן' להזכיר עקידתו של יצחק יותר משאר אברי האיל (שהרי באותה מידה היה יכול הקב"ה לומר ליטול ברי"ה 'רגל' של איל ולנענע בה...), אלא ביארו צדיקים, שהלא נאמר בעקידה (בראשית כב יג) 'וירא והנה איל אחר נאחז בסבך בקרניו', וזאת רצו לרמז בתקיעה ב'קרן' האיל - שעיקר החשיבות הוא בדבר הבא בעמל ויגיעה בעת שהוא סבוך בסבך אחר סבך, ואין הולך הכל למישרין. ועפ"ז יתבאר שכאשר האדם 'ממליך' את הקב"ה עליו, ויודע שכל 'סבך' שאחוז בו לא נעשה מאליו אלא זהו רצונו של הקב"ה כדי שימליכנו משם דייקא, הרי באותה שעה עולה זכרונו לטובה ונזכר לו עקידת יצחק, ודייקא סבך זה הוא המעורר את ה'רחמים' בעת תקיעת שופר. ומזה ילמד האדם לנפשו שבראותו שהוא סבוך כל כולו, ועבודתו באה לו בקושי רב, שאם יקבל על עצמו את רצון הבורא באהבה ובהכנעה אזי נחמד הוא מאד למעלה, ומעורר רחמים רבים על עצמו ועל כל העם.

שבשמים רוצה להוציא לצדק דיננו, ולהשפיע עלינו שנה טובה ומעוטרת, על כן מבקש מעמנו אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם¹, ואז או אוכל להשפיע עליכם כרצוני הטוב.

ומצינו להרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (נצבים תרע"ג) ענין נפלא, וז"ל, ובוה לימוד גדול לאיש הנלכב בימי הנוראים שלא להיות קר רוח, אלא יעשה כל עבודת החודש השביעי בהתלהבות יתירה וברגש עצום, ובכח זה עומדין בקומה זקופה ומנצחין דינא, וכל איש ואיש לפי מדרגת התלהבותו זוכה בדין, ואתם הדבקים בה' אלוקיכם חיים כולכם היום.

וביאר בזה הנאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (דרש משה ראש השנה), כי הנה שלא כמידת בשר ודם בשעת משפט היא מידת הקב"ה, שבמלכותא דארעא אין לדיין אלא מה שענינו רואות, ואם מתברר הדבר שאכן הנתבע חטא אזי מחויב השופט לגזור את דינו כפי חוקי המלכות, ומלך במשפט יעמיד ארץ, אבל הקב"ה נוהג בחסדו כל דור ורוצה בתשובה², ואם

רחמים רבים³. ורמזו לה גם באופן התקיעה שצריך לתקוע בצד הקצר והצר, שיש בזה ללמד לאדם להכניע עצמו ולהרגיש שהוא ב'מיצר' לולא ה' עזרתה לנו, ועי"ז יצא למרחב.

כדי שתמליכוני עליכם - קבלת עול מלכות שמים לכל השנה כתב הרה"ק ה'תולדות יעקב יוסף' זי"ע (פר' ראה) לבאר בהא דאיתא בגמ' (ר"ה טז): 'שלשה ספרים נפתחין בראש השנה, אחד של רשעים גמורין ואחד של צדיקים גמורין ואחד של בינוניים, צדיקים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים', שפותחים בפני האדם שלשה ספרים אלו, ובידו הברירה והבחירה היכן לכתוב את עצמו, שכפי שגומר בדעתו כיצד יתנהג לשנה הבאה כן נכתב מלמעלה, אם מקבל על עצמו להיות מה'צדיקים הגמורים' אזי אכן נכתב הוא שם לאלתר לחיים ולשלום, וכן על זה הדרך לגבי שאר הספרים.

ולהדיא איתא בגמ' (ר"ה טז): 'אמר הקב"ה, אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם', כלומר שאבינו

וכך למדנו גם מעצם דרך התקיעה בשופר, שצריך לתקוע בצד ה'קצר' דייקא (ואם תקע בצד הרחב לא יצא ידי חובתו), ונתנו הפוסקים רמז לדבר בלשון הכתוב (תהלים קיח ה) 'מן המצר קראתי י-ה', ללמדנו כי עיקר התעוררות הרחמים הוא, כשהאדם נמצא ב'מצר' ולא נסוג אחור אלא הוא 'תוקע בשופר' לעשות רצון אבינו שבשמים, אז יזכה לסיפא דקרא 'ענני במרחב י-ה'.

בדרך זה פירשו במה שנאמר (דברים לא יב) 'הקהל את העם האנשים והנשים והטף', והביא רש"י מדברי הגמ' (חגיגה ג) 'והטף למה באו - לתת שכר למביאייהם', כי מדרך התינוקות להרעיש ולבלבל את כל העם הנמצאים, ומפריעים להם מלשמוע היטב, אם כן 'הטף למה באו', מדוע נצטוונו להביאם, וכי לא מוטב היה שישארו בבית, ותהא היכולת ביד כל העם לשמוע בבירור ובנקל את כל דברי התורה האמורים ב'הקהל'. אלא ליתן שכר למביאייהם - כי עיקר השכר הוא על היגיעה והעמל, וע"כ ציווה הקב"ה להביאם בכדי שאכן יתקשו השומעים, ולפום צערא אגרא. נה. וכן איתא עוד בגמ' (ר"ה טז): 'ש'שינוי מקום' מקרע גזר דינו של אדם, וביאר הרמב"ם (פ"ב מהל' תשובה ה"ד) טעמו של דבר, 'שגלות מכפרת עון מפני שגורמת לו להיכנע ולהיות ענו ושפל רוח', והרי ש'הכנעה' קורעת גזר דינו של אדם ומעבירה את רוע הגזירה.

נו. וכך אמר הרה"ק המגיד מטריסק זי"ע (מג"א ריש פר' ויקרא) שכאשר נתמנתה אסתר למלכה עשו לכבודה משתה גדול והנחה למדינות עשה (אסתר ב יח). כיו"ב, ביום ראש השנה - שאנו מוסיפים כוח בפמליא של המלך עושים הנחות והטבות לבני המדינה, דהא מלכותא דרקיעא הווה כעין מלכותא דארעא, ולכן נקרא ראש השנה בשם יום הזיכרון, כי ביום זה יעלה זכרונו לפני השי"ת לזכות לישועות גדולות ונפלאות, כאמרם (ר"ה יא) 'בראש השנה בטלה עבודה מאבותינו במצרים', כן יש ביד כל אדם לצאת 'ממצריו'.

נז. וכמו שביארו בטעם הדבר שלמדו חז"ל 'מאה תקיעות' מאותם מאה יבבות של אם סיסרא, וכנזכר לעיל, שבאו חז"ל לרמז לנו עד כמה הקב"ה מצפה לבניו אהוביו שישובו אליו, כי כשם שאמו של סיסרא לא יכלה לשאת את איחורו, ובמר ליבה בכתה והורידה דמעה אחר דמעה 'מדוע בושש לבוא', כך כביכול אמא עילאה - השכינה הקדושה מבכה על בניה שישובו ויתקרבו באמת ובתמים, וכלשון הפסוק 'הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים כי מדי דברו בו זכור אזכרנו עוד על כן המו מעי לו'... וכדאיתא בתנא דבי אליהו (רבא, פל"א) מעיד אני עלי שמים וארץ, שהקב"ה יושב ומצפה להן לישראל יותר ממה שמצפה האב לבנו שיעשו תשובה.

כן בכל שנה מתחדשת מלכותו יתברך, וכמו שרמזו בספרים על יום זה בפסוק (שמואל א' י"ד) 'לכו נא הגלגל ונחדש שם המלוכה', כי כמעשהו ב'ששת ימי בראשית' שברא עולמו 'יש מאין', אף בזו העת הרי הוא בורא את העולם כולו מחדש, ועלינו 'לחדש את המלוכה', לקבל על עצמנו את מלכותו, לעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם.

ובזה ביאר רבינו סעדיה גאון (בטעמו הראשון) מדוע תוקעים בשופר, וז"ל, וכן עושין המלכים בתחילת מלכותם, שתוקעין לפניהם בחצוצרות וקרנות וכו', וכן אנו ממליכין עלינו את הבורא יתברך ביום זה, וכן אמר דוד (תהלים צ"ו) בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה'.

ועל ידי זה יזכה שיוכל להמליך את הקב"ה על עצמו גם במשך כל ימי השנה הבאה עלינו לטובה, כי מראש השנה נמשך הכח והקדושה לכל השנה^{סא}. וכך ביאר הרה"ק ה'מאור ושמש' זי"ע (רמזי ר"ה ד"ה אמרו לפני) בלישנא דגמ' אמרו לפני מלכויות שתמליכוני עליכם, וז"ל, שהכוונה שתאמרו המלכויות בר"ה בכל

ה'נתבע' יחזור בתשובה אזי יזכה בדין, ונמצא שהדין מסור ביד הנתבע אם יעזוב רשע דרכו וישנה אורחותיו לטובה^{סב}, אם לא... ובוזה יתבאר אומרו (נחמיה ח') 'חדות ה' היא מעוזכם', ר"ל, חדוות ה' - הקב"ה שיש ושמה שמסר את הכרעת הדין לידי בני ישראל אם יחזרו בתשובה, והא גופא היא מעוזכם ומבטחכם.

ואכן מבואר בספה"ק כי זה 'תקפו של יום' להמליך את הקב"ה על עצמו - לקבל עליו עול מלכות שמים^{סג}, וכן להשתוקק על גילוי כבוד מלכותו ית' בכל העולם^{סד}, שעל כן הרבה מתפילותינו ביום הזה נסובים על מלכות שמים דוגמת מה שאנו זועקים בסיום 'נשמת' המלך... המלך... גם במשך התפילה - מלך על כל העולם כולו... ויאמר כל אשר נשמה באפו ה' אלוקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה, המלך הקדוש.

כי זה היום תחילת מעשיך, וכפי שמדייק הגה"ק רבי יהונתן אייבשיץ זי"ע (יערות דבש ח"ב דרוש ה) שלא נאמר 'היום היה הרת עולם', אלא 'היום הרת עולם' שביום זה עצמו הוא הרת עולם, וביום זה נבראים מחדש השמים ושמי השמים, הארץ וכל אשר בה. ועל

נח. הרה"ק רבי מרדכי מלעכאוויטש זי"ע (תורת אבות ר"ה ג) היה אומר בפסוק (ירמיה לא יט) 'כי מדי דברו בו זכור אזכרנו עוד, על כן המו מעי לו רחם ארחמנו נאם ה'', שהאדם משיח לבו לפני ה' - 'מדי דברי בו', בתרעומת על עצמו, וכי זה נקרא 'זכור' שהנני זוכר את ה' העומד עלי וציווני לקיים תורה ומצוות, לא, אלא מהיום והלאה 'אזכרנו עוד' אוסיף לזכרו ביתר שאת ויתר עוז. ובוזה הרי הוא זוכה לסיפא דקרא - 'המו מעי לו', שיתעוררו עליו רחמי שמים, וישיב לו הקב"ה באותה מדה, 'רחם' וכי לרחמים אלו רחמים ייקרא, מהיום - 'ארחמנו נאם ה'', שירחם עליו עוד, ויזכה לשנה טובה.

נט. והזמן גרמא ל'תשועת הנפש' מיד 'שונא' הוא היצר הרע, וכך כתב הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע, איתא (ר"ה י"א). בר"ה יצא יוסף מבית האסורים, וצ"ב, למאי נפק"מ, הרי מאי דהוה הוה, ויש לומר, דהנקודה הישראלית נקראת יוסף, והיא יוצאת מבית האסורים שלה בר"ה, כלומר, שאפילו אותם האנשים שהם ביד לבם והם אסורים שלא יכולים לצאת לחופש - מיצרם ותשוקות לבם וכו', יוצאים בר"ה לחופש, כי על כן החודש הזה נקרא 'תשרי' מלשון 'שרי ואסר' (קשר והתיר הקשרים), שהחודש הזה מתיר אסורים.

ס. כה אמר הנביא (צפניה ג ח) 'לכן חכו לי נאם ה' ליום קומי לעד', ואיתא בפסיקתא דרב כהנא (פכ"ה, במאמר גילי סימן ל"ד) וז"ל, שבועה היא מלפני שכל מי שמחכה למלכותי אני מעיד בו לטובה, עכ"ל. ונציין שב'שומר אמונים' (מאמר הגאולה ד) הביא פסוק זה על יום ראש השנה, ומי אינו מייחל שהקב"ה בכבודו ובעצמו יעיד עליו לטובה ביום הדין הלזה, מה יעשה יתעסק כראוי בקבלת עול מלכות שמים ויזכה לעדות ה' לטובה.

סא. הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע ביאר, שראש השנה הוא ה'גליפה' של כל השנה, וכמו שאדם נוהג בר"ה כך יתנהגו עמו כל השנה. ולכך אין אוכלים דברים חמוצים בראש השנה, כי האוכל דברים חמוצים מעוות את פניו לרגע מחמת החמיצות, ויישאר ח"ו 'גליפה' כזאת לכל השנה (אמ"פ תפא).

ומוסיף שם, שלכן לא רצה (הרה"ק מקאריץ) לדרוש בר"ה שמא ח"ו יצא מפיו דבר שאינו הגון, והוא מורא גדול ביום כזה שנעשה רושם על כל השנה, ולכן אין לאדם בראש השנה כי אם לעסוק כל היום בתורה ובתפילה, גם אחר הסעודה.

לבכם, שעייזו תמליכו את ה' ב"ה כל השנה ברוב עוז, ע"כ. וכל השנה תלויה עד כמה מקבל ע"ע באמת ובכל ליבו ונפשו בראש השנה, וכלשונו שם עוד 'ואשרי מי שהוא זוכה לקדש ולטהר עצמו ומחשבותיו ולהבין עצמו לקראת אלוקינו בכל המ"ח שעות שבר"ה, שבזה ימשוך קדושה ודבקות ה' על כל השנה, שיוכל להיות דבוק בנועם ה' כל היום, וכל חלק מחלקי השעות שבר"ה יתנו עזר וסעד לכל יום מימי השנה להמליך הבורא ב"ה, עכ"ל.

וכן כתב ה'פלא יועץ' (ערך ר"ה) 'ולו בכח יגבר איש בראש השנה להיות לבו מלא יראה ורתת וזיע מפחד השם ומהדר גאונו וכו', ימצא עזר כנגדו ומצא כדי גאולתו וחיתה נפשו לכל השנה כולה'.

יגילו במלכם - שמחה גדולה ביום המלוכה בתיב (תהילים צו יא-ג), 'ישמחו השמים ותגל הארץ ירעם הים ומלואו, יעלו שדי וכל אשר בו וגו', לפני ה' כי בא לשפוט הארץ^{כב}, ומכאן הוכיח רבינו המאירי (היבור התשובה מאמר ב פ"ז) על מצות השמחה שיש ביום ר"ה^{כג}, כי בא ה' לשפוט את הארץ, ואנו זוכים לקבל את פניו^{כד}.

ובך איתא בדרשות 'חתם סופר' (ו"ך אלול תק"ע) וז"ל, אבל הענין כי יום ר"ה הגם כי הוא יום נורא - יום דין ומשפט על כל יצורי תבל, מכל מקום אינו יום עצבון, ואדרבה דווקא בחדוות לב של תשובה ואהבה ודביקות וזכיה של שמחה - הטיבו 'נגן' בתרועה. ב'שמך יגילון כל היום ר"ת זכיה, אבל

והסביר ענין ר"ה, שהוא דומה לבנאי הבונה בנין גדול לשם ולתפארת, שקודם לבנייתו ישרטט את כל הבניין על צורה קטנה, כל חדר וכל פינה אשר ברצונו לבנות בבנין הגדול, לא יפול דבר משרטוט זה. כמו כן בראש השנה משרטט הקב"ה שרטוט על כל השנה, ולכן כל ענין קטן שעושים בראש השנה, עושה רושם גדול על כל השנה כולה.

סב. אחד מנקיי הדעת שבירושלים בדור הקודם היה אומר, רבים האומרים כי ימים אלו - ימי הסליחות הם כמעמסה עליהם, אבל אני אומר כי 'סליחות' הם אותיות 'סל חיות', כי חיות ותענוג אפשר לשאוב מימים הללו, מהתפילות ושאר עניני עבודה שבימים הללו.

סג. ה'שאגת אריה' (סימן קב) האריך להוכיח מכמה ראשונים, דכולהו סבירא להו שיש מצות שמחה מן התורה בראש השנה, ובמשנ"ב (תקצו סק"א) מסיק כן להלכה, ועיי' הגהות חתם סופר לשו"ע (סימן תקצו) שדייק מלשון המשנה (ר"ה כט:): 'יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת', שיש דין יו"ט לראש השנה ומחויב במצות שמחה (ועיי' שועה"ר).

ורמז לה הרה"ק המגיד מטריסק זי"ע (כי תבוא ד"ה והיה) על פי מה שכתבו המקובלים כי צירוף שם הוי"ה ב"ה השייך לחודש תשרי הוא 'והי"ה', והרי אין 'והיה' אלא לשון שמחה, ללמדנו על עבודת ה' שבחודש זה שצריכה להיות מתוך שמחה.

וכן רמז הרה"ק ה'אמרי חיים' זי"ע (ליקוטי אמ"ח) שהר"ת של מ'לכיות ז'כרונות ש'ופרות (עם הכלל) עולה בגימטריא שמח, ללמדנו דאע"פ שהוא יום הדין מ"מ צריכים להיות בשמחה.

סד. ידוע משלו של הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע, פעם שלח הצאר ניקולאי ימ"ש הודעה מבית המלכות לכל עיירות מדינת רוסיא, שהמלך עתיד להופיע במקומם ביום פלוני, ועליהם להיות מוכנים ומזומנים ליום הזה. ה'קבלת פנים' הראשונה הייתה בעיר המלוכה פעטערבורג והיא הייתה בשלימות עם כל הכבוד כראוי, לאחמ"כ נתקיימה קבלת פנים במוסקבה - שנערכה גם כן באופן מכובד מאד, אלא שכבר הייתה במעט פחות מפעטערבורג, וכן בכל עיר ועיר לפי ערכם ומעמדם. והנה מנהג משונה היה בעיר אחת רחוקה ונידחת שהיו תושביה פוערען (כפריים נבערים חסרי דעת), שכל אורח שהגיע לעירם התקבל בקבלת פנים מיוחדת - שהיו כולם סוקלים אותו באבנים. על כן כאשר קיבל מושל העיר את ההודעה מבית המלכות לא ידע את נפשו מרוב בהלה, ומיהר ואסף את כל בני העיר לאסיפה דחופה, בה הסביר להם שהמלך עומד לבקדם, והאריך בגודל הזכות שיש להם לקבל את פני המלך, ובזאת ביקש מהם מעומק הלב שאינו מבקש מהם לטרור ולעשות מאומה לצורך הקבלת פנים - לא לנקות את הרחובות ולא לקשטם בפרחים נאים, רק שיזהרו בדבר אחד ווארף"ט ניט קיין שטיינער, אנא אל תזרקו אבנים עליו ועל מרכבתו. ואמר ה'חפץ חיים' דבכל שנה יורדת השכינה לעולם בראש השנה, ועלינו לערוך 'קבלת פנים' כראוי וכיאות לכבוד מלכו של עולם [וכדאיתא מהרה"ק ה'ערבי נחל' זי"ע (ר"ה דרוש ג) לפרש נוסח התפילה (שחרית דר"ה קודם קדושה)

(ואילו ר"ה היה 'יומא קשיא' לא היו מתקנים לעשות ב' ימים לר"ה רק משום מנהג אבותנו), עכ"ל.

שמא תאמר 'לשמחה מה זו עושה' ביום הדין, שהלא כבר איתא בגמ' (ר"ה לב): 'אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבש"ע מפני מה אין ישראל אומרים שירה לפניך בראש השנה וביום הכפורים, אמר להם, אפשר מלך יושב על כסא דין, וספרי חיים וספרי מתים פתוחין לפניו, וישראל אומרים שירה, ואם כן מה מקום היום לשמחה.

והביאור בזה כמו שכתב ה'ספורנו' על הפסוק (ויקרא כג כד) 'זכרון תרועה', וז"ל, זכרון תרועת מלך בה יגילו במלכם, כאמרו (תהלים פא ב) 'הרנינו לאלוקים עונו הריעו'. וזה מפני היותו יושב אז על כסא דין, כמו שבא בקבלה (ר"ה טז), כאמרו (שם פסוק ד) 'תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו כי חק לישראל הוא משפט לאלוקי יעקב', וראוי לנו לשמוח אז יותר על שהוא מלכנו, שיטה כלפי

עצבות ושברון לא יזכר ולא יפקד כי הוא מסיטרא דקליפא וסיטרא דדינא ואין לעורר דין ביום ההוא... ע"כ. ומפורש נתנבא הנביא (נחמיה ה י) ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם^{סה}.

ראיה עצומה הביא בשו"ת 'שואל ומשיב' (מהדורה רביעאה ח"ג תשו' קב"ה) וז"ל... לכאורה ראיה מפורשת דלא שייך בזה יומא קשיא דהרי אנו מברכין שהחינו עלינו, והרי מבואר דשהחינו אין מברכין רק על דבר שמחה (ולכך בספירת העומר אין מברכין שהחינו מטעם דאינו דבר שיש בו הנאה רק עגמת נפש - זכר לחורבן בית מקדשנו) וא"כ אם נימא דעיגום נפש הוא ודינא קשיא פשיטא דלא שייך שהחינו... וע"כ דאין נקרא דינא קשיא, והוא רחום יכפר עון והיום קדיש, וכבר נפקדו האמהות באותו יום, וכל הטובות ושפעת קדושה נשפעו ביום ההוא, והרי עד היום עושין בר"ה שני ימים אף בא"י

לשמוע תפילות מלבנות באות, שכביכול הקב"ה מקדים ובא טרם יבואו בני ישראל להתפלל בבית המדרש] והנה האבות הקדושים שהיו מרכבה לשכינה היו מקבלים פניה ברוב פאר והדר כדוגמת פעטערבורג, אחריהם היו משה ואהרן ושאר הנביאים שהייתה 'קבלת הפנים' שלהם כמעט כהאבות, וכן לאחריהם בכל דור ודור - תנאים, אמוראים, גאונים והראשונים, שהיו עורכים בכל ר"ה 'קבלת פנים' לכבוד השכינה הקדושה, עד דור האחרון שלנו, מה דורשים מאתנו - ווארף'ט ניט קיין שטיינער - אל תזרקו אבנים, אך בה' אל תמרודו... כל חד וחד לפום דרגא דיליה (הובא בלקט רשימות להגרנ"מ וואכטפויגל זצוק"ל - אלול ימים נוראים).

וכבר אמר הרה"ק מקאצק זי"ע בדרך צחות כי הנה העולם נוהגים שלא לאכול אגוזים בר"ה כי 'אגוז' בגימטריא 'חטא' (והיינו 'אגוז' עם הכולל) וכמובא ברמ"א (סי' תקפג ס"ב), ועל דרך זה צריך להיזהר שלא לחטוא ח"ו כי גם 'חטא' הוא בגימטריא 'חטא'...

ביותר צריך להיזהר שלא 'לזרוק אבנים' בדיבורים אסורים בפיו ולשונו רח"ל, וכמו שדרוש דרש הגה"ק רבי חיים מוואלוז'ין זי"ע (ביום א' דסליחות תקע"ב) וז"ל, ויש להתבונן כי שופר המצופה זהב פסול הקול הולך דרך הזהב אשר חטאו בו בעגל [ואין קטגור נעשה סניגור], והנה במעשי עגל לפי דעת הזוהר לא היו כי אם הערב רב, וזהו כמה אלפי שנה (וממילא אין זה אותו זהב שחטאו בו...) ופסול בעבור זה, ואם כן איך יבוא התוקע או המתפלל לה' בפיו, ופיו הוא מגואל ומטומא בלשון הרע או רכילות, על כן מאוד יש להם לעשות תשובה, עכ"ל, ודי בזה לחומר העניין... סה. ומוסיף עוד ה'חתם סופר' (טור ג ד"ה והיות) שלכן לא התפללה חנה לזש"ק עד שפייסה אלקנה בדבריו, כי הייתה בעצבות ובלב נשבר וידעה שהתפילה לא תועיל, אבל אחר שנתיישרה דעתה מדברי הפיוס של אלקנה אז 'ותקם ותתפלל'.

סו. ותחילה וראש היא עבודת ה' מתוך שמחה, כי חדות ה' היא מעוזכם, וכמו שאמר הרה"ק מטריסק זי"ע (מג"א תבוא ד"ה והיה כי תבוא - הד') שצירוף חודש תשרי הוא 'והי"ה', והרי אין והיה אלא לשון שמחה (ויק"ר יא ז), ללמדנו שעבודת חודש זה צריכה להיערך בשמחה.

וכך ביאר הרה"ק ה'עבודת ישראל' זי"ע (פר' נצבים ד"ה אתם) את טעם הדבר שאין נפילת אפיים בערב ראש השנה, לומר שאין לאדם להסתובב בימים אלו בפנים נפולות. וכבר איתא בתנא דבי אליהו (פ"טז) אמר לי רבי ומה נשתנה ישעיה בן אמוץ מכל הנביאים שנתנבאו כל הטובות והנחמות לישראל. אמרתי לו בני מפני שמקביל עליו מלכות שמים בשמחה.

חסד ויזכה אותנו בשפטו אותנו^{סז}, כאמרו (ישעיה לג כב) 'כי ה' שופטנו ה' מחוקקנו ה' מלכנו הוא יושיענו, עכ"ל^{סח}.

באופן אחר כתב הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (ר"ה תרמ"ח) שישראל עם קדוש מלאים ביום זה שמחה וחדווה, כי על אף שהוא 'יום הדין', אבל בני ישראל מבקשים להתראות לזיכרון לפניו למוזבה^{סט}, ולכן שמחים הם ביום זה^{טז}.

וחיל ורעה יאחזון - יראה ופחד ממשפט ודין **איתא** בגמ' (ר"ה ת.), 'באחד בתשרי ר"ה לשנים', ונתבאר שם שהכוונה 'לדין'^{טז}, דכתיב (דברים יא יב) מרשית השנה ועד אחרית השנה, מראשית השנה נידון מה יהא בסופה^{טז}, ופירש רש"י, הקב"ה הן בתשרי את כל באי העולם כל הקורות אותם עד תשרי הבא^{טז}. וכך אנו אומרים בפיוט 'ונתנה תוקף' מי יחיה וכו' וכו'.

טז. מסופר על יהודי מתושבי ארה"ב (כהיום יושב על התורה ועל העבודה בארה"ק), שאביו ואמו שהו במחנות העבודה בתקופת המלחמה, ולאחר המלחמה פרקו מעליהם עול מלכות שמים לגמרי רח"ל, אולם מאחר שהיו מיוצאי פולין שוחחו בבית בלשון ה'אידיש', ובזה היה כל הזיקה של בנם ליהדות. משנעשה בן עשרים החל לעסוק במסחר ה'סמים' ביחד עם שני שותפים גוים, כעבור חמש שנים תפסו אותו אנשי השלטון בעיצומו של המסחר. אחד מהשותפים הצליח לברוח ולהימלט, השני הפך להיות 'עד מטעם הרשויות' (עד מדינה) בתמורה להקלת עונשו, ועליו רצו לגזור לישב בבית האסורים כעשרים וחמש שנה כפי חוקי המדינה. מיד שכר 'עורך דין' מומחה שיעמוד לימינו, אולם העו"ד אמר לו שלפי הנראה אין מנוס מעונש שיאסרוהו לשנים רבות בבית האסורים, ואין בידו אלא לנסות להמעיט במקצת מקצבת השנים. הלה נבהל עד מאד ותיפול רוחו בקרבו. לאחר כמה ימים פגש (במסעדה שבעירו) באיזה יהודי זקן, היהודי שראה כי פניו נפולות שאלו הגידה נא לי מה אירע עמך ולמה נפלו פניך, ה'סוחר' לא אבה לענות לו באמרו וכי מה יועיל לי זקן זה. אולם הזקן הפציר בו, והוסיף לומר לו, הנה עברתי את המלחמה וכבר עברו עלי צרות רבות ורעות, אולי יש בידי לעזור לך, ויספר לו כל הקורות עמו, נענה לו הזקן, כפי הנראה לא תצמח ישועתך מה'עורך דין', בוא נא עמי לצדיק פלוני ובוודאי תועיל לך ברכתו, ולקחו לצדיק עליון שהתגורר אז בניו יארק וברכו בהצלחה.

בהגיע יום המשפט המתינו הכל לעורך דין שיגיע, אולם 'אחרו פעמי מרכבותיו' והלה בושש מלבוא, עד שהתקשר להודיע שאיחר את המטוס (פליגער) וכבר אין בידו להגיע, והינו שולח את אחד מתלמידיו למלא מקומו. ואכן, ויבוא תחתיו איש אשר היה ניכר בעליל שאינו אלא 'מתחיל', הלה פתח פיו בדברי סנגוריה שלא מן הענין, ודיבר דיבורים שאין בהם כל טעם וריח, וכך האריך בדבריו במשך שעה אחת... כתום דבריו הודיע השופט שהיות ואין שום הוכחות וראיות לתביעה שאכן הלה חטא, על כן הכל בטל ומבוטל, והלה יצא לחפשי חינם. לא האמין האיש למשמע אוזן, שהנה נתהפך עליו הגלגל בבת אחד ויצא מאפילה לאורה, וניגש אל העורך דין המתחיל לשאלו כיצד הצליח להשפיע על השופט ולהטות ליבו מן הקצה אל הקצה, נענה לו העורך דין ואמר, הנה השופט הוא זקני, והיות שזה לי לראשונה שהנני מופיע כסנגור בבית המשפט, רצה זקני לעודדני ולהחדיר בי את הביטחון והאמונה בכוחותיי, על כן פטרך לגמרי מהעונש. חזר אותו האיש להודות לצדיק שברכו, הצדיק ביקש ממנו שיתחיל להניח תפילין כהודאה לה' על הניסים והנפלאות שעשה עמו עד ששב בתשובה שלימה. ולדידן אם 'בשר ודם' ריחם בדין על 'נכדו', ק"ו ש'אבינו שבשמים' ירחם עלינו בעמדנו לפניו למשפט כרחם אב על בנים, אלא שעלינו לזכור שאנו 'בנים למקום'...

סח. כתב הסמ"ק מצורף (מצוה צא, הערה רעו) שלובשים בגדים לבנים בר"ה 'לפי שיש שמחה גדולה, כדי שלא תזוח דעתו עליו ולכך לובשה על בגדיו שיזכור יום המיתה'. ונראה ביאור דבריו בדרך משל למלך שרצה להכתיר את בנו יחידו להיות 'ממלא מקומו', וציווה לעשות לקרוא לכל השרים והנכבדים מכל מדינות המלך, והוציאו את הכתר המפואר מבית הגנזים ונתנו לאחד מהמשרתים העוסקים תדיר בנקיון הארמון שהוא יניח את הכתר על ראש המלך, פשיטא שיכול 'לצאת מדעתו' מרוב שמחה שאיש פשוט כמותו הוא הנבחר מכל השרים והמלכים לזכות להניח את הכתר במקומו, והרי זה למעלה מדעתו ומהשגתו... כך הקב"ה בחר בנו מכל ריבי רבבות מלאכים שרפים וחיות הקודש העומדים לפניו לשרת וביקש מעמנו 'תמליכוני עליכם' - שאנחנו נמליך אותו על כל העולם, על כן הנהיגו ללבוש לבנים להזכיר יום המיתה, ובזה תתישב דעתנו.

סט. וכבר כתב עוד ה'שפת אמת' (תרל"ט ד"ה אמרו) וז"ל. יש לכל איש ישראל להבין ולהשכיל כי גדלה מעלת הזכירה לפני הבורא ית' שהוא אב הרחמים, וכדאי להיות נשפט רק שיעלה זכרונינו לפניו ב"ה. ועי"ז שבני ישראל יודעין

ומלאכים יחפזו וחיל ורעדה יאחזו ויאמרו הנה יום יד' והאלוקים עשה שיראו מלפניו שקאי על יום הדין, הדין... עוד מצינו בזה"ק (ח"ג צח:) על הכתוב (קהלת ג' שהיא יום יראה ופחד מה' ומהדר גאונו ע"ד.

זאת עי"ז יעלה זכרוניכם לפני לטובה. ועי"ז עצמו הופך הקב"ה מכסא דין ויושב על כסא רחמים, שעי"ז בניי ממתיקין הדינים ועושין ממדה"ד רחמים, שהרי מבררין שהזכירה לפניו ית' למשפט הוא טובה גדולה ומתנה מהשי"ת להיות נזכר לפניו ביום הזכרון כנ"ל. עכ"ל.

נפלאות מצינו בגודל הקירבה בדברי הרה"ק רבי יחזקאל מראדמסק זי"ע (נכדו של התפאר"ש) וז"ל, בכל ימי השנה וכו' די ש מסך המבדיל בין ישראל לאבינו שבשמים, אבל ביום ראש השנה אין שום מבדיל וחוצץ בין ישראל לאביהם שבשמים...

ע. סיפר הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע שאינה ה' לידו ספר שכתב גוי שישב בבית האסורים בארה"ב (לאחר שיצא משם כתב בספר את כל אשר עבר עליו), ומעשה שהיה כך היה, אותו גוי עז חפצו היה לשוחח עם נשיא ארצות הברית, ולכך קפץ מעל כמה וכמה גדרות, ועבר כמה מכשולות עד שבסופו של דבר עמד פנים אל פנים מול הנשיא, ואף 'זכה' ושוחח עמו כמה דקות, אך מיד תפסוהו השומרים וכלאוהו בבית האסורים למשך מחצית השנה, שם עבר עינויים קשים ומרים. משיצא, נענה ואמר, 'הן הייתי אסור וסבלתי מרורות, אך כל זה היה שווה, כי כך זכיתי לשוחח במשך שתי דקות עם הנשיא'. אף אנו להבדיל, נגיל ונשיש בזה היום של ראש השנה, עם גודל היראה משלושה ספרים נפתחים - מ"מ שמחה גדולה יש כאן כי בורא העולם בכבודו ובעצמו עומד ומביט בנו ובמעשינו, ואין לך קורת רוח מרובה מזו.

עא. הגאון רבי יוסף חיים זאנענפעלד זצוק"ל לא היה מתעסק במשפחתו בשידוכים (באמצע השנה) למי שעדיין לא דובר בו שידוכים בראש השנה העבר, מפני שלא התפלל עליהם בר"ה. פעם אחת דחקו בו מאוד, ושינה מהרגלו ואירס את בנו אף שלא הקדים תפילה על כך בראש השנה שחלף, ולדאבון לב לא זכו לבנים ולאחר כמה שנים התפרדה החבילה רח"ל (מפי נכדו). ודאי שאין הדברים אמורים הלכה למעשה, ולא נהג כן אלא לפי מדרגתו, אך לא הובא אלא למען נשכיל כי הכל תלוי ועומד בר"ה, ועד כמה צריך להרבות בתפילה בר"ה על כל דבר ועניין. עובדא הוה, שפגע איזה זבוב בהגה"ק ה'חזון איש' זצוק"ל, והיה מסבב סחור סחור סביבותיו, וכמה שהעומד בסמוך לו ניסה לסלקו לא עלתה בידו, נענה אליו החזון"א ואמר, עזוב נא, הרי זה ראש השנה'דיגע פליגעל (הרי זה זבוב של ראש השנה), כלומר לפני עידן ועידנים בימי ר"ה כבר נפסק שהזבוב יטריד אותי ולא יועילו כל טצדקי שבעולם להפריעו מלקיים גזירת וציווי ה'.

עב. יש שביארו בנוסח התפילה מדוע בכל הרגלים אומרים 'זמן שמחתנו, זמן חרותנו', ובראש השנה אין אומרים אלא 'ותתן לנו את יום הזכרון הזה', כי כל המועדים הינם זכר למה שהיה (אלא שבכל שנה מתעורר ענין המועד מחדש) אבל בראש השנה אינו על שם העבר, אלא ע"ש ההווה והעתיד... וכל מהותו של מועד, הוא כי היום הוא יום הזכרון לכל ברואי עולם להיפקד ולעבור לפני קונם כבני מרון.

פעם בימי שבט נפל למשכב אברך צעיר לימים בחולי הריאות מחמת הצינה עד שהשיב נשמתו ליוצרה, נענה הגר"ח שמואלביץ זצוק"ל ואמר וכי חושבים אתם שאברך זה מת עתה בימות הצינה וממנה, הרי הוא כבר 'נפטר' בעת שהחמה יקדה בראש כל אדם בתוככי המחזור של ר"ה... (שם הצטנן כי תפלתו הייתה בקרירות). אין הכוונה לייאש אותנו, אלא אדרבה, הבה נרבה במעשים טובים, ונוסיף בתפילה, ואז ישמע הקב"ה לקול שוועתנו וננצל מכל צרה וצוקה ומכל נגע ומחלה, ואך טוב וחסד ירדפנו כל הימים.

עג. מן הראוי לעורר בדברי ה'מגן אברהם' (תקצ"א בסופו), ש(פעמים) בראש השנה אחד דנים לפעמים לכמה שנים, כדוגמת חלומו של פרעה שהיה בראש השנה וחלם על שבע שני השבע, והמשכיל בעת היא יתפלל וירעיש עולמות כי בתפילה זו יפעל לטובה לשנים רבות.

עד. פעם מצאו את הגאון רבי יצחק דוד גוטפארב זצ"ל מנקיי הדעת שבירושלים ב'חדר המתנה' שלפני 'בית דין' של 'העדה החרדית', ואותם הימים ימי אלול היו... משנשאל רי"ד האם יש לו איזה דין תורה לדון או להעיד איזו עדות, נענה ואמר, לא ולא, לא באתי הנה אלא לראות כיצד נראים אנשים בטרם גשתם ל'דין ומשפט', וראיתי כי זה מהלך אנה ואנה ומעלה עשן מתוך לחץ ודחק, זה משנן ומסדר לעצמו טענותיו, זה צועק בכל כוחו (על רעהו) זה אומר תהלים בדמעות שלישי. והתבוננתי היטב - וכי יש כאן שאלה של דיני נפשות... או 'מלקות', לא ולא,

מנוחה' א' דסליחות) 'זוחלים ורועדים מיום בואך, חלים כמבכירה מעברת משאך', שבני ישראל חלים ומתפחדים כאשר היולדת את בנה בכורה, ומדוע המשיל פחדם של בני ישראל למבכירה דיקא, כי לעולם יגדל הפחד מדבר שעדיין לא עבר עליו כדוגמת המבכירה שמעולם לא עברה צער לידה והיא חוששת ומפחדת יותר מלידתה השניה והשלישית שכבר יודעת לקראת מה היא הולכת. אף אנו לעת עתה דופקים אנו בשערי רחמים בכסה ליום חגנו כי על כל עניני האדם מעמדו ומצבו דנים בשמים ממעל מחדש^ע, והכל מכוסה מאתנו ואין איש יודע מה יהא בדינו בשנה עתידה זו^ע, ועל כן חלים, זוחלים ורועדים מיום הדין הנורא^ע.

זכרתי את בני (ר"ה לב:), 'אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבש"ע מפני מה אין ישראל אומרים שירה לפניך בראש השנה וביום הכפורים, אמר להם, אפשר מלך יושב על כסא דין, וספרי חיים וספרי מתים פתוחין לפניו, וישראל אומרים שירה'. וכבר עמדו המפרשים שהלא עיקר הסיבה שאין אומרים הלל הוא מפני ש'ספרי מתים' פתוחים לפניו, ומאימת הדין שמה

איתא בגמרא (ר"ה לג:) דילפינן אופן ה'תרועה' בראש השנה מאם סיסרא, כדכתיב (שופטים כה ל) 'בעד החלון נשקפה ותיבב אם סיסרא בעד האשנב מדוע בושש רכבו לבוא מדוע אחרו פעמי מרכבותיו, ושם בתום' (ר"ה שיעור) - שלכן תוקעין מאה קולות כנגד מאה פעיותיה. יש שביארו את עומק הכוונה, שאם סיסרא ידעה שבנה סיסרא מנצח תדיר בכל מלחמותיו ויוצא מהם כשידו על העליונה, אך כעת כשראתה שבושש לבוא, נכנס החשש בליבה שמה הפעם שונה הדבר וקרב המלחמה מתנהל בקשיים רבים, ובפחדה כי רב החלה לבכות ולייבב מאה פעיות. כמו כן לדין בראש השנה עלינו לעורר את לבנו על ידי מאה הקולות, שהנה אכן, עד השתא הכא זכינו לחיות בטוב ובנעימים, ועודנו נמצאים על פני האדמה, מבל מקום מי יודע אם גם הפעם יעבור כל הדין עלינו בשלום ובשלווה, ועל דא וודאי קא בנינן, להתעורר לשוב אל ה' ולפעול שנה טובה ומתוקה.

הרה"ק ה'ישמח ישראל' זי"ע (מאורן של ישראל למוצש"ק סליחות) ביאר את דברי הפייטן (כפיוט 'במוצאי

הרי ב'סך הכל' כל ה'דיני תורה' כאן מסתובבים אודות כמה אלפי דאלער ותו לא... ואעפ"כ הכל רועשים ונרגשים כל כך, מעתה אתמהה, היאך כאן כולם צועקים ונרעשים, ואילו בחוץ ברחובה של עיר - 'אלול' לפני ה' כי בא לשפוט את הארץ, בשאלה של חיים ו... בריאות ו... והכל רגועים שלווים ושקטים.

עה. הרוקח (בפירושו לתפילה) כותב 'הרת' - לשון הריון, כי בו הורה ויוצר האדם כל מה שיבוא עליו משך השנה כולה. כעין זה פירש הרה"ק ה'מאור עיניים' זי"ע (האזינו ד"ה כי) בלשון הגמ' (ר"ה י:) 'בתשרי נברא העולם', שלכאורה היה צריך לומר 'בר"ה ברא הקב"ה את העולם', וכי 'נברא' הוא מעצמו ח"ו... אלא שבא להורות כי תמיד הוא כן בכל ראש השנה ור"ה נברא העולם על ידי עבודת בני ישראל, ולכן לא אמר 'ברא' שהיה נראה כאומר ברא פעם אחת ותו לא מידי, אלא בכל שנה נברא שוב.

עו. הגרי"ז מבריסק זצוק"ל היה נוהג להרבות באמירת תהלים במשך כל היום כולו של ראש השנה, וביאר הנהגתו זאת, כי ביום הזה דומה האדם כמי שהתמוטטו לו נכסיו רחמנא ליצלן, שגם מי שעד עכשיו היה מסודר בפרנסתו וכל בני משפחתו היו בריאים ושלמים וכן בשאר הדברים, ברגע זה הכל תלוי על בלימה, ועולה על כף מאזניים, וההכרעה תלויה בידו - על כן יש לו להרבות בתפלה, לבקש רחמים ותחנונים לפני המקום שיתן לו שנה טובה, וזה פשטות כוונת התפלה 'כדלים וכרשים דפקנו דלתך' פשוטו כמשמעו ממש גם בגשמיות, שברגע זה עומד בעירום ובחוסר כל כפשוטו ממש.

והסביר, שעל כן הוא מעדיף לומר תהלים יותר מללמוד שיעוריו הקבועים, כי בדרך לימוד מתעורר אצלו הערות וקושיות על הנלמד, ועליו לחפש בספרים כדי למצוא יישוב לקושיות, ולפעמים יכול לבוא עי"ז לבזוז רגע כמימרא בעת החיפושים, לכן הוא מעדיף לעסוק באמירת תהלים כדי שבכך ינצל את כל עיתותיו בתכלית השלימות.

עז. היה אומר הגאון רבי אליהו דסלר זצ"ל (מכתב מאליהו אלול, עמו' עד) 'בשמים לא הייתי ולא ראיתי שם כיצד נראה שם 'יום הדין', אבל לדעת את הנעשה שם אדע בראותי את השנה שעברה כיצד עברה עלינו כבר 'ידעתי גם ידעתי' דין בשמים מהו... וד"ל.

כעין זה אמר כ"ק האדמו"ר מ'תולדות אהרן' זי"ע, כי הבדל יש בינו לבין הבעש"ט הק' זי"ע... כי מרן הבעש"ט ידע בראש השנה מה נגזר להיות בשנה הבאה, ואילו אני יודע במשך השנה מה נגזר בר"ה שעבר...

שאין זה כשאר מצוה זמנית, כמו נטילת לולב שאם נטלו כבר יצא, אבל כאן כל היום יהיה 'יום תרועה' ומתרגמינן יבבא או גנוחי גנה או ילולי יליל, וכינה היום על שם דבר זה לומר שאימת היום יהיה עליך, עכ"ל ע"ת.

וגילו ברעדה - השמחה והיראה משמשים גם יחד

מענתה תעלה התמיהה, כיצד ניתן להיות בשמחה וביראה גם יחד... אך באמת אין בזה סתירה כלל, וכדברי הרבינו יונה' (ברכות כא. מדפ"ר ד"ה גמ'), וז"ל. 'אע"פ שאצל בשר ודם היראה והשמחה הם דבר והיפוכו, שבשעה שהאדם מפחד מזולתו הוא עומד נרתע ודואג, אבל הקב"ה איננו כן, אדרבה כשהאדם מתבונן בגדולתו זירא מפניו, ישמח ויגיל באותה יראה ע"ס, מפני שבאמצעותה מתעורר לקיים המצוה, וישש ונעלם בקיומה, שיודע כי שכרו אתו

נגזר עליו ח"ו ל... וא"כ מדוע הזכירו גם ש'ספרי חיים' פתוחים לפניו. וביארו בזה, שאם הפחד היה שמא ייגזר לרעה וייכתב בספרי מתים הרי היה אפשר לתפוס אומנות אבותינו בידינו ולהרבות בתפילה עד שתיקרע הגזירה, ואין זו סיבה שלא לומר הלל, אך עיקר הפחד והמורא הוא כי בר"ה ביום חידוש העולם ומלכותו ית' הרי הכל נידונים מחדש, וגם החיים יש עליהם דין וחשבון האם יזכו להיכתב שוב בספר החיים, וצריך לזכות בדין כדי להיוולד מחדש... ודייקא מפני שספרי חיים וספרי מתים פתוחים על כן אין אומרים הלל בר"ה וביורה"כ.

וכבר כתב ה'צל"ח' (חגיגה יד.) לבאר הטעם שאמר הכתוב (במדבר כ"א) 'יום תרועה יהיה לכם', שלכאורה היה צריך לומר 'תעבירו שופר תרועה' וכמו שנאמר לעניין יובל, ומהו 'יום תרועה יהיה לכם', וכי כל היום מריעים בשופר, ומבאר בזה"ל, אבל הכוונה

עח. כבר אמרו המושלים על הא דאמרינן בתפילת ונתנה תוקף 'כבקרת רועה עדרו, מעביר צאנו תחת שבטו, כן תעביר ותספור ותמנה נפש כל חי', ומהו הדמיון לרועה, אלא הכוונה לעת אשר הרועה 'מעשר' את עדרו, שהרי הוא מעבירם אחת לאחת דרך פתח צר, ועל כל 'עשירי' שבהם מכה בשבט הטבול בסיקרא (מין דיו אדום). הצאן שכבר עברו את הפתח נכנסים לחצר הסמוכה וביניהם אף כל ה'עשיריים' אשר הסימן האדום על גביהם, וכולם משתובבים יחדיו, ואילו היו יודעים שסימן זה בא לומר שתיכף יבוא הרועה וימסרם לשחיטה, ודאי שהיו ממהרים כל עוד רוחם בנפשם לשטוף ולהעביר מעליהם סימן ואות זה. כמו כן בימים אלו ישנם אנשים אשר ל"ע נכתבים ונחתמים לאלתר ל... אך אינם יודעים ומכירים בזה וממשיכים את הילוכם בנחת עם כל הקהל הקדוש בטוחים ושאננים במקום שיחושו למהר לרחוץ את עצמם מכל ה'סימנים' שאינם טובים. ועל כל אחד להתעורר לרחוץ רשימה וחתימה זו על ידי תפילה רותחת' ובמעייין דמעוה המתגבר, אולי ירחם עליו האלוקים.

משל נורא משלו (ז' הגה"ח רבי שמעון אהרן הרשקוביץ זצ"ל) לבאר את הכתוב על ראש השנה (תהלים פ"ד) 'תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו', מהו אומרו 'בכסה' שהוא מלשון כיסוי. משל ליהודי אחד שהלך לבית עולמו והוא עדיין צעיר לימים ל"ע, ותיהום כל העיר, ובאו המספידים להספידו והוא שוכב על הארץ מעוטף בטלית, כל העם העומדים מסביבו מבכים מרה את האסון הנורא אשר מי ירפא לו, ובתוך כל הקהל סבב בנו הקטן, שעדיין אין ביכולתו להבין גודל הצרה אשר נחתה עליו, כמה יחסר לו אביו כל ימי חייו, והחל משחק עם הטלית ולמשוך בציציותיו, ניגש אליו מאן דהו ואמר לו, יקירי, האם הינך יודע מי מכוסה מתחת טלית זה, הלא הוא אביך אוהבך ששוב לא תזכה לראותו. כך אף עלינו להתעורר בראש השנה, כי כולם מסתובבים שלווים ושמחים, אך אין איש יודע מה מונח 'בכסה' ליום חגנו 'מה מכוסה מתחת הטלית', ומה יבוא על כל אחד ואחד לאחר גזירת וחתימת הדין בהאי יומא, אמנם על ידי תפילה ותחנונים לפני המקום נזכה שיתכסה לנו 'תחת הטלית' שפע רב וכל טוב.

בדומה לזה אמרו להמשיל לנער שאמו נפטרה ל"ע, ונתקשו בני המשפחה היאך להודיעו בשורה קשה זו, עד שטיכסו ומצאו עצה. קנו לו בגד חדש מפואר, ובכיסו הבגד הכניסו פיתקא שכתוב בה ביגון קודר את הבשורה הכואבת. כמו כן בראש השנה, כל אחד מסתובב לו עם ה'קיטל' וכולו אומר כבוד... ואין איש יודע, איזו פיתקא הכניסו לו מן שמיא בכיסו.

עט. הגה"ק החזו"א ז"ע הרגיש פעם על איזה בחור כי מגזים הוא ב'אימת הדין' עד שבא לידי עצבות, שאלו החזו"א, התדע מדוע אין אומרים תשליך בשבת, השיב הבחור מה שהשיב, אמר לו החזו"א, לך אסור לומר תשליך כי הינך מרגיש את עוונותיך כ'משא' כבד על כתפך, נמצא שכשתצא לאמירת תשליך הרי אתה עובר על 'הוצאה' בשבת... נרגעה רוחו של הבחור והבין ש'עצבות' איננה 'אימת הדין' (הובא במעשה איש ח"ד קסג).

באר הפרשה - ראש השנה

סתירה כי מצד אחד מקרא מפורש הוא (נחמיה ה י) 'אכלו משמנים ושתו ממתקים... ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם', ומאידך גיסא מצינו להאר"י הקדוש (שעה"כ דף צ. הובא בבאה"ט תקפד ג) שאומר שמי שאינו בוכה בתפילות ראש השנה, סימן הוא שאין נשמתו שלימה. אלא ביאורו, דהוא כמו שמחת נישואין, ששמחה גדולה היא ולאידך פחד יש באן שיעלה הזיווג יפה (ומקדימים הרבה תפילות ובכיות קודם הנישואין, ובעת העמדת החופה). כמו כן ביום הגדול הזה, היום הרת עולם, מצד אחד יש שמחה גדולה שמחדשים את המלוכה, ואנו קרוצי חומר זוכים להמליך את השם הנכבד והנורא ולהכריז בכל העולם כולו 'המלך', היש לך חיד מתוק מזה, על זה אנו אכן ששים ושמחים כי חג ה' לנו. אך לאידך גיסא בוכים אנו כי איננו יודעים מה ילד יום, ומה טומן בחובו השנה החדשה הקרבה ובאה, ולכן זוחלים ורועדים אנו ביום הדין^פ.

ויהפוך ה' אלוקיך לך - זמן שינוי הטבע והמזל

בגמ' (ר"ה י), 'בראש השנה נפקדה שרה רחל וחנה', וכתב המהרש"א (יא. ד"ה אתיא) וז"ל, לכך נקרא

ופעולתו לפניו, עכ"ל. כי שלימות היראה מביאה אותו לידי שמחה, וכן להיפך^פ.

וכן כתב הרה"ק הרר"ב מפשיסחא זי"ע במכתב (בסוף ספר קול שמחה) שבימים אלו השמחה והדאגה מסותרת בפחד, יזכה ה' להיות שניהם גם יחד.

ומפורשים הדברים ב'ספר החינוך' (מצוה שיא) 'ומשורשי מצות המועד הזה, שהיה מחסדי הא-ל על בראיו לפקוד אותם ולראות מעשיהם יום אחד בכל שנה ושנה, כדי שלא יתרבו העוונות ויהיה מקום לכפרה, והוא רב חסד ממה כלפי חסד, וכיון שהם מועטים מעביר עליהן, ואם אולי יש בהם עוונות שצריכין מירוק נפרע מהם מעט מעט וכו', נמצא שהיום הנכבד הזה הוא קיומו של עולם, ולכן ראוי לעשות אותו יום טוב, ולהיותו במנין מועדי השנה היקרים, ואולם מהיותו יום מועד לדון כל חי, ראוי לעמוד בו ביראה ופחד יותר מכל שאר מועדי השנה^{פא}.

ו'סתירה' זו כבר עסק בה הרה"ק רבי פנחס מקאריין זי"ע (אמ"פ החדש תס"ט), שלכאורה יש קצת

פ. וכן הוכיח הרה"ק ה'שפת אמנת' זי"ע (וירא תרמ"ג) משמו של יצחק אבינו שנקרא כן כי 'צחוק עשה לי אלוקים' (בראשית כא ו), והרי יצחק היה ממידת הגבורה והפחד, ואיך היה שמו מענין השמחה והחדוה, ומבאר 'יתכן לומר, כי אף שליצחק הייתה מדת היראה והפחד, יוכל להיות שלא היו ניכרים על פניו רק שמחה וחדוה, כי באמת אין מי שישמח בעולם רק מי שהוא ירא ה' לאמיתו, ואין לו שום פחד אחר'.

פא. משל למה הדבר דומה למי ששרוי בעת שמחתו, ויוצא במחולות וריקודים כשבנו הקטן בחיקו, והנה אם יהיה שקוע כל כולו רק ב'שמחה' אזי יכול הבן להישמט מידיה ולהימנע בין שאר הרוקדים ח"ו, אמנם אם יתן ראשו בדאגה על שמירת הבן ולא יסיר עיניו ממנו הרי לא ישמח כלל, ואין מקומו בתוך המעגל... אלא הרי הוא שמח ודואג על הקטן כאחד. כיוצ"ב ייאמר לענין ר"ה, כי צריך להיות בשמחה גדולה מעבודת היום ומגודל הכוחות אשר ניתנו בידו לפעול לעצמו אך טוב וחסד, ומאידך צריך לדאוג מאימת הדין, ואם יאחו רק במידת השמחה אזי יחסר לו במידת היראה, לעומת זאת אם ירבה בדאגה תחסר לו השמחה, ולא יצל את סגולת היום כראוי. אלא צריך לקיים בעצמו 'וגילו ברעדה' בבת אחת.

פב. וביאור הדברים, כי מדרכו של עולם, שאין זורקים מהבית את השולחן אשר נשרט ונסדק, אבל הבא לקנות שולחן חדש בודק מכל צדדיו אם שלם הוא, ולא יקנהו אפילו עם שריטה אחת קלה. כמו כן, אף שמשך כל ימות השנה מוותר הבורא כביכול לאדם אף אם אין הנהגתו כל כך כדבעי, אך בראש השנה, אינו כן, כי כל העולם נברא מחדש, והשי"ת אשר מלוא כל הארץ כבודו מביט על האדם, ובוחן כליות ולב אם עובדו כראוי. ואם הוא מושלם ללא כל שריטה, אז הוא משית עליו כל טוב, אמנם לא יתייאש אלא יזעק אנא עבדא דקוב"ה, ובזכות זה ירחם ה' עליו ועל עמו להצילו מכל רע להיטיבו באחריתו.

וכן דימו את היום הזה למה שנהגו בנקיון הבית לקראת הפסח - שרבים יריקו את כל החפצים המונחים אחר כבוד בארונם זה כשנה תמימה (מפסח העבר) ויבחנו היטב כל חפץ וחפץ האם עדיין צורך יש בו... אף כאן 'וכל באי עולם יעברון לפניך כבני מרון'... ושמחה גדולה היא שעושים 'סדר' בעולם, לאידך פחד גדול יש בזה, ואין לנו שיור רק כח התפילה.

רבי פינחס מקאריין זי"ע (אמרי פנחס השלם תפא) שיום זה הוא כמו שלוקחים חתיכת מלח שנקרא 'טאלפין' ומבשלים אותו בקדירה לעשות 'טאלפין' חדש, וכל המלח נבלל ונתהפך שם מלמעלה למטה, ומלמטה למעלה, עד שאי אפשר להכיר איזה מהם היה העליון ואיזה התחתון. כך היא המהפכה בראש השנה, שהכל מתהפך להיות נוצר מחדש.

עוד אמרו שם בגמ' 'בראש השנה יצא יוסף מבית האסורין'^פ, בראש השנה במלה עבודה מאבותינו במצרים'. והרי שאין לך ישועה הנעשית בעולם ליחיד או לרבים שלא נכתבה בספר' ביום זה, וכמובא לעיל מתשובות השואל ומשיב' וז"ל, וכבר נפקדו האמהות באותו יום, וכל הטובות ושפעת קדושה נשפעו ביום ההוא. והיינו משום ש'זה היום תחילת מעשיך' והבריאה מתחדשת כבתחילתה.

אף לנו ייאמר, לכל יהודי באשר הוא, זה היום תחילת מעשיך, לעמוד ולהתחדש בזה היום הן ברוח - בתורה ועבודת ה'. הן בגשם - בכל עניני חייו בפרנסה וכלכלה, ברפואות וישועות וכל שאר השפעות, שביד כל אדם לפעול לעצמו שנה טובה ומתוקה בבניי חי

ר"ה יום הזכרון, דבו ביום זכרון כל המעשים בא לטוב ולרע, ואלו הנשים שהיו עקרות מצד טבעם ומזלם, ועלה זכרונם לטובה בר"ה לשנות טבעם ומערכה שלהם, עכ"ל^{פג}. ודבריו הם כ'מועט המחזיק את המרובה', שבתובת ספורות אלו כתב המהרש"א 'תוקף קדושת היום' אשר ניתן להפוך בו את כל הטבעים והמזלות ולשנותם לטובה מן הקצה אל הקצה^{פד}.

נוראות אמר הרה"ק השם משמואל' זי"ע (תרע"ד ד"ה נראה), שהנה שינוי הבריאה הגדול ביותר - שלא היה כמוהו עוד בעולם הוא להפוך ולד זכר לנקיבה, ושינוי בזה אירע בראש השנה, ומדייק זאת מדברי הפייטן (שחרית ליום א'), זכר לך יושר ארחות, עובר להמיר בכטן אחות, חושבה כהיום זכרה להאחות - שבר"ה נהפך ולד הזכר שבמעיי לאה אמנו ונולד ממנה בתה 'דינה'. והיינו, כי זה היום מיועד למהפכות^{פה}.

והיינו טעמא כי בראש השנה נברא העולם מחדש בלא שום שייכות למה שהיה מקודם לכן, ואף אם ב'עולם הקודם' היה מזלו רע, הרי עתה מתחיל הכל מחדש וכתינוק שנולד דמו. וכפי שאמר הרה"ק

פג. ידוע משם הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (עיי' ח"ח עה"ת, הח"ח חייו ופעלו עמו' תשיח) שלכן אנו קורין בראש השנה 'וה' פקד את שרה' כי לידה זו הייתה כנגד ולמעלה מדרך הטבע, שהרי לא היה שייך בסדר העולם שיהיה לה ילדים (עיי' יבמות סד:), ולהורות לנו כי ר"ה הוא זמן של מהפיכות לטובה ולברכה למעלה וכנגד הטבע, ואף אם ח"ו עד עתה היו לו צרות למעלה ראש מעתה 'דף חדש' מתחיל, והכל יתהפך לטובה.

פד. כיוצ"ב אמר הרה"ק השם משמואל' זי"ע (ר"ה תרע"ד ד"ה מנהגנו) דע"כ מטבילין בדבש בימים אלו, להורות כי הדבש הוא טהור היוצא מן הטמא (שהרי הדבורה עצמה אסורה באכילה) שנהפך הטמא והאסור להיתר גמור (גם הדבורה 'רודפת' את האדם ועוקצת ואילו הדבש הוא הדבר המתוק ביותר), ולא עוד אלא שכל דבר טמא שנפל לתוך דבש הותר הוא עצמו באכילה, שנהפך להיות כדבש עצמו (שו"ע י"ד פא ח), להורות לנו, שכך יש בידינו כוח להפוך את כל מצבנו ברוח ובגשם ביום הזה, ולהפוך את הדינים לרחמים מגולים.

פה. ומסיים השם משמואל', ואיש הנלבב יקח מזה תוכחת מוסר לנפשו שאין זמן מוכשר להתהפך מרע לטוב יותר מר"ה, כי אם כך נעשה בענייני הגוף, ק"ו שבענייני נפש יש ביד האדם להפוך מהפכות אדירות לטוב לו כל הימים. פו. הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע אמר פעם קודם ראש השנה לאברכים שהשקיעו מיטב כספם באיזה 'עסק' ואבדו את כל ממונם ונעשו רשעים וחסרי כל, הנה, בראש השנה יצא יוסף מבית האסורים ומיד החלו שבע שנות השבע, והרי שגדול כוחו של יום זה, להפוך את מצב האדם מן הקצה אל הקצה, התחזקו להתפלל ויגביה הקב"ה קרנכם למעלה למעלה.

פז. הנה כתיב ברש"י (יבמות סד:) ד"ה שלש פקידות. וז"ל. שהקב"ה פוקד העקרות לשמוע תפלתן בר"ה וגוזר עליהן הריון. ואיתא מהרה"ק מראפשיץ זי"ע (זרע קודש ר"ה ד"ה וה' פקד) וז"ל בראש השנה שאז נברא העולם הוא עת פקידת עקרות. וכן איתא מהרה"ק 'אמרי נועם' זי"ע (ר"ה ד"ה בנוסח) כי ראשי תיבות של 'נפקד כהיום הזה' הוא הנ"ך שהוא השם הממונה על ההריון, כמו שכתוב (בראשית טז יא) 'הנך הרה' כידוע.

וכבר אמרו צדיקים (אמרי נועם אות יב) רמז לכך - כי 'וידגו לרוב בקרב הארץ' בגמטריא ראש השנה. וב'תפארת שלמה' (ליוה"כ ד"ה רב איקלע) פירש (בנוסח ונתנה תוקף) 'כמה יעברון כמה יבראון', כמה יעברון - כמה יתעברו בזאת השנה,

באר הפרשה - ראש השנה

ומזוני^פ, ולצאת מ'בית האסורים' כל חד וחד בדיליה, ואשר על כן חלילה לנו^א מלבזבו אפילו רגע אחד איש איש כפי מחסורו^פ. ואין הדבר תלוי אלא בדינו בתשובה תפילה וצדקה המעבירין את רוע הגזירה^ב. וכבר רימו זאת הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע (ד"ה כל)

וכמה יבראון - שיבראו ויתרפאו מחליים. מסופר על אברך שהמתין זמן רב לזש"ק, וציוה לו הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע שיכוון ליבו בתיבות 'כמה יעברון' להיפקד, והוסיף לומר שהוא בדוק ומנוסה.

וכן כתב הרה"ק ה'אוהב ישראל' זי"ע (ליקוטים חדשים, ימים נוראים) וז"ל. 'מה שאנו קורין בר"ה ביום הראשון 'וה' פקד את שרה', כי בזה אנו יכולין להמשיך ולפקוד עקרות' (וכן הוא שם פר' ויצא בנוגע לכל השנה).

פח. כתב הרה"ק רבי לייבל אייגער זי"ע (תורת אמת תרל"ט יום שני) ביום הזה בוודאי מתעורר כל מיני שפע להשפיע - חיי בני ומזוני, וכאשר נשפע בראשית הבריאה ביום זה. חיים - נאמר ביום זה 'ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה' (בראשית ב ז). בני - נשפע גם כן הכח המוליד במאמר 'פרו ורבו' (שם א כח) וכאשר היה בפועל כידוע. מזוני - הוכן לו עוד במאמר 'תדשא הארץ' (שם יא).

פט. הרה"ק רבי מאיר שלום מקאלשין זי"ע היה מפרש בלשון התפילה (ברכת זכרונות) מי לא 'נפקד' כהיום הזה, מלשון 'וה' פקד' את שרה, וזה הכוונה מי לא נפקד אין איש שלא נפקד וזכר לכל מיני ישועות ביום הזה.

וכך כתב הרה"ק רבי משה מקאזניץ זי"ע (דעת משה לאלול ד"ה איתא בילקוט) וזכורני כד הוינא טליא, הייתי תמיד מתמה עצמי על כבוד הרה"ק אאמו"ר זצלה"ה (המגיד מקאזניץ זי"ע) שבר"ה היה שמח עד למאוד, ולכאורה ביום ההוא לשמחה מה זו עושה, אמנם הוא הדבר אשר דיברנו, מחמת שהוא ראשית השנה יורד בו קדושה וטהרה ו'כל טוב' לכל ימי השנה. צ. על כן יאמרו המושלים לאמור, כי שנים המה 'מנהיגים', זה מנהיג 'רכב', וזה מנהיג 'מטוס', אלא שאותה פעולה של נסיעה (לחיצת רגל או יד על הכפתור - הדושה, המיועדת לצורך נסיעה) תקדם את הרכב בכמה וכמה מטר, ואילו המטוס יתקדם בכמה וכמה ק"מ, וההבדל פשוט, כי הרכב בהיותו על הארץ מוגבל הוא בנסיעתו, הן מחמת עיקולי הדרך והן מחמת כח המשיכה של כדור הארץ המגביל את מהירות הנסיעה, לעומת זאת בשמים ממעל הכל פתוח... באין מעצור ומפריע... כך בימים אלו כשעדיין לא נקבע הדין לשנה הבעל"ט הרי 'הכל פתוח'... ותנועה אחת בכוחה לפעול גדולות ונצורות...

והנה נאמנים עלינו דברי חז"ל, אך שמא תאמר כי הדברים נאמרו רק ל'אנשים גדולים' ולא לפחותי ערך כמוני, על כן שמע נא עדותו של תלמיד חכם חשוב מירושלים הקורא בכף ידיהם של הפונים אליו (המבקשים מאתו שיגלה להם ממשמוניות כף ידם) ומגלה להם את מזלם, מצבם ומעמדם בעבר ובעתיד, אבל בימים שבין ראש השנה להושענא רבא אינו מקבל את קהל הבאים, וטעמו ונימוקו עמו, שאין כל טעם למשמש בסימני הידים בזמנים אלו, כי מדי יום ביומו הם משתנים בפועל ממש, ושינויים אלו ניכרים לכל ה'מבינים' בחכמת שרטוט הידים (אלא שאדם מן השורה לא יוכל להכיר בכך), ואומר הרב הנ"ל, אם יכניס אדם את ידו בכל יום מימים אלו במכונת הצילום ויצלם תמונת שרטוטי ידיו, יוכלו להראותו כי ישנם שינויים גדולים מיום אל יום, כי כל מה שיארע בו בכל ימות השנה נקבע בימים אלו ובידו לבטל מעליו כל גזירות קשות ואכזריות...

צא. יש שפירשו מה שאומרים בליל ר"ה 'שנהיה לראש ולא לזנב', שהנה מדרך בעלי חיים שכשרוצים להביט על זנבם הרי הם מסובבים ראשם לאחור, ועל דרך זה אנו מבקשים שנהיה לראש - שננצל את ראש השנה כדבעי, וממילא לא נצטרך בכל השנה להביט לאחור בכאב ובצער מדוע לא נצלנו את ר"ה העבר 'עד תומו'.

דבר נורא אמר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע, שהגם שאין לנו שמץ השגה בקדושתם של האבות והאמהות הק', אך מדברי הגמרא ששרה ורחל נפקדו בר"ה מבואר שאף הן לא היו יכולות לפעול לעצמם זרע של קיימא, אלא רק בר"ה לגודל סגולת היום. ומכאן נלמד ק"ו בן בנו של ק"ו אלף פעמים לדידן, עד כמה עלינו להשתדל בכל עוז ותעצומות לנצל את ר"ה, כי ממנו תוצאות חיים.

צב. כה אמר הגה"ח רבי ישראל שמעון קאסטעלאניץ ז"ל בשם הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע, שהיה זועק בימים אלו מנהמת לבו הטהור 'מען זאל זיך נישט דרייען ווי א נאר אויפן מארק', פירוש, שלא יהלך בימים אלו כשוטה המסתובב בשוק באפס מעש במקום שאפשר לו להרוויח הון רב.

צג. וכמו שכתב רבינו סעדיה גאון (בטעם השני לתקיעת שופר), וז"ל, כי יום ראש השנה הוא ראשון לימי תשובה, ותוקעין בו בשופר להכריז על ראשינו כמי שמזהיר ואומר כל הרוצה לשוב ישוב ואם לאו יקרא תגר על

בלישנא הגמ' (שבת יא.) 'כל מיחוש ולא מיחוש ראש', ראש של השנה, שאם אם עברו עליו כל ימי השנה שכשם שאינו דומה מיחוש שבראש למיחוש בשאר אבריו, כי אדם הלוקה מכה חזקה בכל רמ"ח איבריו, אף אם המכה תכאב מאד לא יבא בדרך כלל לידי סכנה, אבל מכה שבראש עלולה לגרום לו נזק עצום לכל ימי חייו ח"ו, כי העיקר תלוי בראש, כך לגבי

ראש של השנה, שאם אם עברו עליו כל ימי השנה 'במיחושים' שונים, אך ישמור על ר"ה כבבת עינו שלא יעבור רגע בבטלה. וכן רמזו בפסוק (קהלת ב יד) 'החכם עיניו בראשו', שהמשכיל רואה שהכל תלוי ב'ראש' יד, ומבין כמה יקר ערך של כל רגע ורגע בראש השנה יד, שהוא המשפיע על כל השנה יד.

עצמו, ע"כ. וכלומר, שמכריזים ומודיעים לכל, דעו נא כי עתה פתוחים כל השערים עד אחרי נעילה, ומי שאינו מנצל זמנים אלו בל יבוא בטענות אח"כ...

מעשה היה בקהילה אחת שנתיישרה בעיר חדשה בארץ הקודש, מכיוון שעדיין לא בנו בנין מפואר ל'בית הכנסת' מיהרו להזמין קרוואן (caravan) נאה ומתוקן, ביום המיועד הגיעה משאית (טראק) גדולה אשר הובילה את הקרוואן למקומו, קשרו הפועלים את הקרוואן אל המנוף (קרעי"ו) בחבלים עבותים, והחלו מכוונים את הקרוואן בעודו באויר למען ינוח על מקומו הנכון, כשהפועלים מכריזים לנהג המנוף 'ימין... ושמאל', עד עד שעמד על מכונו בדיוק נמרץ, לא פחות ולא יותר, התירו את החבלים ויצקו מעט בטון (סעמענ"ט) לחבר את הקרוואן למקומו לבל יזוז. נכנס ה'מרא דאתרא' לבדוק שהכל כשורה, ונבהל לראות כי בטעות העמידו את ה'ארון הקודש' קרוואן הפוך, ה'מזרח' במערב... עליונים למטה ותחתונים למעלה... ונמצא ש'ארון הקודש' עומד לכיוון ההפוך, מיד נענה אחד הפועלים, מה כל הרעש, הנה אצעק שוב 'ימין ושמאל' עד שההיכל יעמוד כדת וכדין... גערו בו, שטיא שכמותך, בעוד שהקרוואן היה באוויר אכן היה ניתן לצעוק ימין ושמאל ולסדרו בנקל, עכשיו שכבר הוא מונח על גבי קרקע ומחובר לה כבר לא יועילו צעקות ואף לא לחיצות על כפתורים למיניהם...

לדין ייאמר, עתה בימים אלו, עדיין לא 'נקבע' גזר הדין לשנה הבעל"ט אלא הוא 'תלוי ועומד באוויר', ובידנו הדבר 'להזיזו' ולשנותו כפי הצורך, אל נמתין עד לאחר הכתיבה והחתימה שלא נצטרך להזיע הרבה בתפילה ותחנונים לבטל את הגזר דין החתום...

צד. וכן אמרו שמניין השעות בראש השנה הוא ארבעים ושמונה כמניין 'מח', לרמז שר"ה הוא ה'מח' של כל השנה שהכל תלוי בו, וח"ו למי שיש נקב במוחו אפילו כמלוא נימה...

צה. ידוע שהרה"ק בעל התניא זי"ע היה מרבה באמירת תהילים כל יום ר"ה עד לאחר תפילת מעריב בליל ב' דר"ה ואפילו 'מאמר' לא אמר, ולא משה ידו מתוך ה'תהלים' - מחזור, מחזור - תהלים] אף שכבר נודע חשיבות מאמרי הדא"ח בעיניו] מאחרי מנחה של ער"ה עד אחר ערבית בליל ב' (ספר השיחות רי"צ תחילת תש"ב, והביא שם שכך היה מנהגו של המגיד ממעזריטש).

אף הוא היה מזהיר את תלמידיו בראש השנה על שני דברים, שימעטו בשינה [היינו להימנע מתוספת שינה על ההכרח, כי הישן פחות ממה שגופו צריך עלול להיות עייף ומבולבל, ויצא שכרו בהפסדו], וכן ימנעו משיחה בטלה. הנהגות אלו שווים הם לכל אדם, וראוי להחזיק בהם ולקיימם.

וכן הייתה דרכו בקודש של הרה"ק רבי אלימלך מליז'ענסק זי"ע, שהשכים קום בר"ה, וכבר מעלות השחר עמד בבית המדרש והתחיל להתפלל פסוקי דזמרה בדביקות, ושימש כשליח ציבור בכל התפילות מרישא ועד גמירא, וכן תקע את התקיעות בשופר, ואת תפילת מוסף סיים כשעה אחר חצות היום, ואז הלך לאכול ולשתות כמצות היום, אולם כל הסעודה ארכה לו כחצי שעה, ואז חזר לבית המדרש והגיד תהלים בציבור בהשתפכות הנפש עד סוף היום (הובא באהל אלימלך אות שמב).

וכבר מצינו בפוסקים (עי' משנ"ב תקפא סק"ג) שמן הראוי לסיים שלוש פעמים ספר תהלים מר"ח אלול ועד יום הכיפורים, ואין לנו כלי זיין חזק יותר מאמירת הפסוקים שחיברם דוד המלך ע"ה לכל הדורות, לשפוך את הלב לה' ולעורר רחמים וחסדים בעולם.

צו. הגיד הגאון ה'חפץ חיים' זצ"ל, שמי שאינו מתעורר בראש השנה לעמוד בתפילה ובתחנונים, הרי הוא דומה לבעה"ב שארמונו עולה בלהבות, והוא נח על משכבו בנחת וברוגע, ואף שכולם צועקים לעברו 'אש, אש', הרי הוא מתעלם מהם ואינו טורח להביא מים כדי להציל את רכושו, והנמשל ברור, שבעת כזאת יש בידו לפעול שיפסקו עליו שנה של שפע וברכה, ואילו הוא בסכלותו מתנהג כאותו טיפש שאינו מתאמץ להציל מן הדליקה,

המדינה הפסידו את תבואתם, ורק מכיוון שהחוכר שינה וזרע שם שעורים הפסיד יחד עם כל בני המדינה שהרי על זה לא התפלל בתחילת השנה.

בין והתבונן נוראות בכה התפילה^ז, כי לא נאמר דין זה דווקא אם המחכיר מצדיקי הדור הוא או לכל הפחות מל"ו צדיקים נסתרים, אלא כל יהודי יהיה מי שיהיה בידו לטעון אני בקשתי בתחילת השנה על חיטים - וללא כל ספק שאם היית שומע לקולי לא הייתה התבואה נפסדת אף ב'מכת מדינה'... ועל ידי טענה זו מוציאים ממון בדיון תורה... ואילו היה אפילו ספק ספיקא שלא תועיל התפילה כיצד הוא מוציא ממון עי"ז - והרי המוציא מחברו עליו הראיה, ומכאן, שתפילת כל יהודי פועלת בימים הללו כתפילתו של צדיק הדור^ח, ומובטח לו שתפילתו תתקבל לפני ארון הכל^ט.

לדין הדברים אמורים, אם זה האיש הפשוט בידו לפעול בתפילתו ש'בראשית השנה' להנצל מ'מכת מדינה' - כלומר שכל העולם יפסידו ממנום והוא ישאר ברווחיו, אף אנו נפעל כיו"ב, בכל העניינים, לרפואה שלמה כנגד דעת כל הרופאים שכבר ייאשהו, או לרוות נחת דקדושה אף בשכל המחנכים הרימו

ותגזר אומר ויקם לך - עוצם וגודל כח התפילה של כל יחיד בימים אלו

איתא במשנה (ב"מ קה:) ונפסק להלכה (שו"ע חו"מ שכב ס"ב) החוכר שדה מחברו (ששוכר את שדהו בסכום קצוב לשנה) אם נשדפה השדה ונתקלקלה כל תבואתו יחד עם כל שדות המדינה (מכת מדינה) אין החוכר צריך לשלם על שנה זו, שהרי כל השדות שבמדינה נשדפו ולכן נחשב כאילו לא קיבל מאתו שדה לשנה זו. ונסתפקו בגמרא (ק"י) באם ציווה עליו המחכיר לזרוע שם חטים והחוכר שינה מדעת בעל הבית וזרע שעורים ונשדפו השעורים במכת מדינה, האם חייב החוכר לשלם, שהרי כל השדות נשדפו במכת מדינה וא"כ ההפסד של בעל השדה הוא ולא של החוכר, או שנאמר, שבעל השדה יכול לומר לו - אילו היית זרע חטים כמו שציוויתך היה מתקיים בי (איוב כב כח) 'ותגזר אומר ויקם לך', ופירש רש"י (ד"ה ותגזר) מה שתבקש מן היוצר יעשה, ואני לא ביקשתי מן השמים בתחילת השנה שיצליחני בשעורים אלא בחיטים. ומסקנת הש"ס כצד השני, כלומר שאנו מקבלים טענתו, ואומרים שמאחר שהתפלל בראש השנה שיצליח ה' דרכו בחיטים שיוזרעו בשדהו, בוודאי היה מצליח בחיטים - אעפ"י שכל בני

ובזה מבואר דברי הירושלמי (הובא ברמ"א תקפג ס"ב) 'מאן דדמיך בריש שתא דמיך מזליה', היינו שאינו נותן אל לבו לנצל את הזמן 'בריש שתא'.

בדרך צחות אמרו, כי הנה מ'חובת' האדם ומ'זכותו' להיות 'אויס בעטען' (לבקש), וא"כ תחילה וראש עליו להיות 'אויס בעטען' (להפסיק לישון)... ונכלל בזה כל פירושי השינה...

צז. טרם כל שיח נקדים דיבור לבית יעקב אלו הנשים הזכות להיות מטופלים בקטנים הצריכים לאמם, והן הן מגדלות את המשכו וקיומו של כלל בני ישראל, ומחמת זה אינן יכולות להלך לביהכ"ס לשפוך נפשם בתפילה יחד עם רבבות אלפי בני ישראל. וכה העיד הגאון רבי לייבל לאפיאן זצ"ל בשם אביו הגאון רבי אליהו לאפיאן זצ"ל, אבי היה אומר יש לי בקבלה, שהנשים הנמצאות בבית בימים נוראים ומטפלות בילדים, אינן זקוקות לכל התפילות וכל המצב שיש בבית הכנסת בכדי שיעלו תפילותיהן למעלה, כי יש צינור מיוחד להעלות תפילתם עד לכסא הכבוד, ובכמה תיבות שיש להם אפשרות לומר ולהתפלל הם מתקרבות לכסא הכבוד ככל הקהל הקדוש העומד שעות ארוכות, מכתיר את המלך, מבקש ומתחנן מאת המלך הקדוש היושב על כסא רם ונשא.

צח. והוסיפו בזה דבר נפלא, שהנה פסוק זה של 'ותגזר אומר ויקם לך' נאמר על חוני המעגל (תענית כג.) שפעל בתפילתו כפי רצונו וכבן המתחטא על אביו ועושה לו רצונו, וללמדנו שכל 'יהודי פשוט' יש לו כח בר"ה לפעול בתפילתו כחוני המעגל...

צט. ברבים מספרי הקודש לדורותיהם האריכו לרמוז עניין ראש השנה במזמור ב' שבתהילים, שם נאמר (פסוק ז) 'אספרה אל חק בני אתה אני היום ילדתיך', כי 'חק' רומז לראש השנה, וכמו שנאמר (פא ד-ה) 'תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו, כי חק לישראל הוא משפט לאלוקי יעקב', וכן 'היום' - דאי יומא דדינא, והיינו שבהאי יומא רבא הקב"ה אומר לכל אחד ואחד מבני ישראל בני אתה, ואני היום ילדתיך - כי ר"ה הוא זמן חידוש העולם, וכדאיתא במדרש (שוח"ט קב) 'אתה בורא אותם בריה חדשה', ומה כתיב מיד, שאל ממני ואתנה, שהשי"ת פונה ואומר, התפללו לפני ותשאלו כל מאווייכם ורצונות ליבכם, ואתנה...

ידיהם בייאוש, להפקד בוש"ק כנגד דעתם של כל המומחים, להעמיד הבית על תילו אף אם כל עושי השלום עזבוהו לנפשם, וכיו"ב איש איש בנגעו ומכאובו יש בידו לעלות על דרך המלך ע"י תפילותיו עתה בראשית השנה.

ואף אם נגורה כבר הגזירה רח"ל, אזי בכח התפילה בראשית השנה לבטל כל גזירות קשות ורעות קא, וכמו שהוכיח ב'ערבי נחל' (דרוש לפסח דרוש ב) דהנה בברית בין הבתרים אמר הקב"ה (בראשית טו יג) 'ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה' - והיא גזירת 'שעבוד

ק. סגולה גדולה ונפלאה שמעתי מאנשי מעשה, לומר ולסיים ב' פעמים את כל ספר תהלים בליל ראשון דראש השנה, והיא מסוגלת מאד לישועות גדולות, [וכבר שמענו רמז לדבר בפסוק (תהילים פא ח) 'אענך בסתר רעם', בסתר ר"ת ב' ספרי תהילים ראש השנה]. האף אומנם כי סגולה זאת קשה לרבים לקיימה - בפרט שלמחרת היום יש לעמוד שעות ארוכות בתפילה במוח צלול, עכ"ז הובאה זאת הסגולה למען ידעו דורותיכם חשיבותה וכוחה של האי סגולה, והעיקר הוא לנצל את הזמן כראוי ולא לבטל אפילו רגע אחד ביום קדוש זה, ויאמר עכ"פ פ"א תהלים או חלק ממנה כ"א כפי יכולתו או יחלקם בין בני הבית וכיו"ב.

ומידי שנה בשנה מעידים עדים נאמנים 'אותות ומופתים' שזכו בזכות זה, שינוי המזל מן הקצה אל הקצה, ואף בדברים שהיו נראים כלאחר גזירה' - שאין שום סיכוי בעולם שיהפכו לטובה, בבני חיי ומזוני, בזיווגים הגונים, איש איש די מחסורו אשר יחסר לו. ובאמת יכלה הגליון ולא נוכל להביא פה כל אותם המעשיות אשר נשמעו ולא נביא אלא גרגירים אחדים מני אלף.

בבני - מעשה נפלא אירע למשפחה אחת מתושבי 'תל אביב', אשר עברו עליהם כמה שנים מיום נישואיהם ועדיין לא נושעו, בליל ר"ה אמרה עקרת הבית ב' פעמים כל ספר התהילים, וראה זה פלא, בליל א' דר"ה נולדה להם בת במז"ט, ממש שנה תמימה מיום אל יום (מלילה אל לילה...), והיה זה 'סימנא טבא' בריש שתא כי נתקבלה תפילתם ורצה אלוקים את מעשיהם.

בחיי - שמעתי ממרא דעובדא, מיקירי העיר בני ברק יצ"ו, כי לדאבון לב חדלו כליותיו מלפעול פעולתם, ונזקק לטיפול דיאליזה רח"ל, והודיעוהו הרופאים כי גופו נחלש כל כך עד שכבר אי אפשר להשתיל בו כליות חדשות... אבד סברו ובטל סיכוי, ומעתה ועד סוף ימיו יהא נצרך לדיאליזה, בליל ר"ה תש"פ גמר ב' פעמים את התהילים, וישמע אלוקים את צעקתו, וכבר עומד הוא לאחר 'השתלת כליות', כה יתן לו ה' וכה יוסיף אורך ימים בבריאות השלימה.

במזוני - כה כתב אברך אחד באגרת, אשר כתוצאה מחובות שנצטברו מחיי היום-יום, וגם לרבות 'השקעה' כושלת הגיע למצב שלא היה בידו לשלם דמי שכירות לבעל הדירה, ולאחר שעברו שישה חדשים שלא שילם דחק בו בעל הבית ו'זרקו' מהדירה, ובבושת פנים נאלץ להתגורר בבית הוריו ולהידחק שם עם ב"ב ושלוש ילדיו, וכל היום היה 'מגלגל' חובות, רץ מגמ"ח פלוני לגמ"ח אלמוני וחוזר חלילה. וב'פנים' כאלו נכנס לראש השנה כשכולו שבור ורצוף... וחשב לעצמו, לעשות 'הכנה' לקראת ר"ה אינני מסוגל במצב נורא כזה, כשכל ראשו ומוחו נתונים ברדיפה אחר הכסף שאין לו... לכל הפחות אומר 'תהילים' בפשטות ובתמימות, וקיבל על עצמו לומר במסי"נ ב' ספרי תהילים בליל ר"ה. והנה חסדי ה' כי לא תמנו, מן המצר קרא י-ה ועננו במרחב, שבס"ד אינה ה' לידו צדיק אחד שהעניק לו מנדבת ידו תשלום דמי שכירות לחצי שנה, ואף מצא עבודה שרווח נאה בצידה, וגם ירד ממנו הלחץ זו הדחק מבעלי החובות כאשר הצליח לפרעם ב'סידור חובות', וכל כולו אומר שירה כלאחר 'קריעת ים סוף'...

ובזיווגים הגונים - סיפר לי אחד שהיתה לו בת בוגרת בבית, וכבר הגיעה לשנת הארבעים... ולאחר שקרא ב' פעמים תהילים בליל ר"ה - זכה ל'אחרית שנה טובה', ובליל 'זכור ברית', ערב ר"ה 'שברו צלחת' במזל טוב...

עוד שמעתי עדות נאמנה באיש צדיק שארבע מצאצאיו הגיעו כבר לפרק 'האיש מקדש', וכולם 'יושבים' ומצפים בסיבות שונות ומשונות שאין מקום לפורטם, ולא זז מאומה והיה צער קשה מנשוא... בליל ר"ה חילק בין בני המשפחה את אמירת התהילים, ובמהלך השנה כל הארבע כולם מצאו את זיווגם בעזהש"ת.

והרי לפניכם 'אגרת' שנשלחה מעבר לים, וז"ל (בשינוי קצת), יש לי משפחה עם שמונה ילדים טובים ב"ה, חיתנתי כמה מהם ב"ה ויש לי ב"ה נחת מהם וכו' החתונה האחרונה שעשיתי עד השנה הזאת היה בשנת תשע"ג. שבע וחצי שנים עברתי 'מסכת יסורים', קשיים עצומים בענין ה'שידוכים', ארבע מצאצאיי 'ישבו' בבית, מבלי כל זיק ופתח תקוה, בחור אחד שכבר הגיע לגיל 30, ואחיו בן 27, בתי לגיל 25 ועוד בת לגיל 22.

מצרים' שיצאה מפורש מפי הגבורה, ואעפ"כ כש'ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו' מיד 'ותעל שועתם אל האלקים מן העבודה' (שמות ב כג) ויצאו לחרות אחר מאתיים ועשר שנות גלות בלבד. והיינו שבן הוא רצון מתחילה בעת הגזר דין, שעל ידי הצעקה ישתנה דינו, פירוש, שמיד בעת שהקב"ה גזור את הגזירה גזור גם כן שתתבטל ע"י התפילה.

ובזה אמרו ליישב מדוע אומרים בראש השנה זכר ליציאת מצרים, מה ענין יום תחילת מעשיך ויום

ב"ה ובעזרתו ית' התחזקתי בביטחון בהשי"ת ולא נפלתי לעצבות וכו', שמעתי דיבורים נפלאים שלכם אודות פעמיים תהלים בליל ראש השנה והעובדות הנפלאות שקרו בעקבות זה, והיות שגם בקהילתנו מאד נזהרים באמירת תהלים בראש השנה וגם מוזכר העניין של פעמיים תהלים כמניין כפ"ר (לאוו דוקא בלילה הראשונה) קפצתי על המציאה ואמרתי אני וגם חלק מהילדים פעמיים את כל התהלים בלילה הראשונה בתש"פ וגם בתשפ"א.

והנה הפלא ופלא, בחודש אלול תש"פ הבת בגיל 25 השתדכה וכבר התחתנה ב"ה. בט"ו טבת תשפ"א הבן בגיל 30 השתדך וכבר התחתן ב"ה. בט"ו בשבט תשפ"א הבת בגיל 22 השתדכה וכבר התחתנה ב"ה. וכולם עם שידוכים טובים ב"ה, ובטוחני בו ית' שאזכה לחתן גם את הבן הנוסף בקרוב.

ומוסיף הכותב עוד נס ופלא, אני בכלל לא אדם אמיד ובעזהשי"ת חיתנתי אותם (שלוש חתונות במשך 9 חודשים) בכבוד בלי פרוטה אחת של 'חובות'. ועל כל זה אני מודה ומשבח להקב"ה על כל הטוב וחסד חנים אשר גמלנו...

(והגם שאיננו בקיאים בחשבונות שמים כלל וכלל, ושמעתי מתאוננים האומרים קיימנו הסגולה ולא נושענו, דע לך כי פעמים הוא דומה לאיש שכמה ימים לא בא דבר מאכל לפיו, ונכנס לחנותו של חברו בבקשת תחנונים, אנא, עברו עלי כמה ימים בתענית, הב לי מנה יפה של מאכל חריף פלוני, והמוכר שנאמן לידידו לא נתן לו אלא מיני מאכלי חלב קלים, בידעו שהמאכל החריף הריהו כסם המוות אחר תענית בן כמה ימים, אף אנו איננו מכירים בחשבונות שמים, את המוטל עלינו נעשה, ומן השמים ירחמו עלינו, ובוודאי נזכה לשפע רב וישועות גדולות בכפליים, עכ"פ בדברים הראויים לנו דוגמת הידיד שנתן ל'מתענה' אוכל המשיב נפשו...).

מעניין לעניין, משמיה דהרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע מתאמרא, שהחוסם פיו בראש השנה ואינו מדבר דברים בטלים, זוכה לעורר מדה זו למעלה בשמי מרומים, וכאשר בא המקטרג לקטרג משתיקים אותו - ואומרים לו, עת 'תענית דיבור' היא העת, ואי אפשר לו לפצות פיו לרעה.

קא. הרה"ק ה'ערבי נחל' (לר"ה) מביא מעשה נורא על אחד מתלמידי האר"י הק' זי"ע (בספר היכל הברכה הביא מעשה זה והזכיר שמו של אותו תלמיד - רבי יוסף מערבי) 'שביום ראש השנה בא אליו אליהו הנביא ז"ל ואמר לו למען השם התחזק להרבות בתפלה ותחנונים, כי גברו מאד המקטרגים עד שמיכאל השר הגדול המזכיר זכותן של ישראל נשתתק ותש כוחו ואין בפיו מה לדבר', שאלו התלמיד שהרי באותה שנה למדו תורה הרבה, ואיה זכות התורה, השיב אליהו שעל הא גופא הקטרוג כיון שלמדו שלא כהוגן (עיי"ש). חזר ושאלו 'ומה אברהם אומר לדבר זה, הלא הוא אבי ישראל ולמה אינו בא לשם הלא לא ישיבוהו ריקם, השיב לו שאברהם אומר שהוא בוש ונכלם מלילך לבקש על נפשם' וכו'.

ויהי כשמוע הרב את דבריו עמד בפחד ורעדה, וצעק בקול מר עם ה' חזקו ונתחזקה בעד עמנו ובעד ערי אלוקינו, שובו והשיבו מכל פשעיכם, מי יודע ישוב וניחם ה' על הרעה, כי יצא הקצף מלפניו כי רבו חזקו יד המקטרגים ולא נשאר עוד מענה בפיו מליץ שלנו, וכל כך צעק בדברי כיבושים שיקבלו תשובה על עצמם, עד שבא אליו אליהו ז"ל ואמר לו שנתלבש אברהם אבינו עליו השלום בכח התשובה של אותו בי כנישתא, ובא לפני הקב"ה להרחיק דינם של ישראל עד יום הכיפורים כדי שבתוך כך ישובו מדרכם וכו', ומיד אחר ר"ה כתב הרב ההוא לכל מקומות הקרובות שיעמדו על נפשם לשוב בכל האפשרי והודיעם כל הדברים. עכ"ל.

והדברים מרעידים כל לב עד היכן גדול כוחה של תפילה, שבאותה שעה קשה לישראל, שמיכאל שר ישראל כבר לא היה בכוחו להמליץ טוב, אברהם אבינו 'אבי ישראל' מתבייש ללכת לבקש על בניו, אך עדין תפילה יכולה לבטל כל הדינים ולהשבית כל מקטרגים וכמו שאמר אליהו הנביא למען השם התחזק להרבות בתפלה ותחנונים.

עוד זאת למדנו על גודל הכח שנתן הקב"ה לברואיו בעולם הזה, שרק ע"י התשובה היה כח לאברהם אבינו לדחות את הדין עד לאחר יום הכיפורים, והרי שיתכן שאדם בתפילותיו ובתשובתו 'מזעזע' את כל העולמות, וגורם ל'עליונים' להתעורר לבקש מלפניו ית' על אותו אדם.

עליהם משא כבד, אלא הכל לטובתם ושלמותם, ומדי דברי בו - זכור, כלומר מה שאני מצוה שיאמרו לפני זכרונות, כוונתי לטובת עצמם, (כי רוצה אני לזכרם תמיד עוד -) כדי שתבוא זכרונם לפני, וזהו דברי בו זכור, כוונתי כדי שאזכרנו עוד לטובה, עכ"ל.

וזכר איתא במדרש (שוח"ט) על הפסוק (תהלים קב יח-יט) 'פנה אל תפילת הערער ולא בזה את תפילתם, תכתב זאת לדור אחרון ועם נברא יהלל קה', אמר רבי יצחק, כלפי דורות אמרו, שאין להם לא נביא ולא כהן ולא בית המקדש שיכפר עליהם, אלא עוד תפילה אחת שנשתיר להם שהם מתפללין בראש השנה ויום הכפורים, ולא תבזה אותנו מהם, הוי 'ולא בזה את תפילתם'. 'תכתב זאת לדור אחרון ועם נברא', אלו הדורות שהן כמתים במעשיהם וכאין ומתפללין לפניך בראש השנה וביום הכפורים, ואתה בורא אותן בריה חדשה חדשה. וללמדנו כי הקב"ה שומע תפילת כל

הדין של ראש השנה ליציאת מצרים, אלא, לומר לך, כמו שבני ישראל פעלו 'מהפיכות' ובטלו גזירות ע"י התפילה עד שיצאו ממצרים קודם הזמן, כך בידו של כל איש ישראל לעשות מהפכות ביום זה^{קב}, ואין דבר עומד בפני התפילה^{קג}, לבטל כוחם של כל המקטרגים והמשטינים^{קד}.

וכה כתב הרה"ק האור המאיר (ר"ה) וז"ל. ואין לך חיך מתוק מזה, שהאדון ה' צבאות ביקש כזאת מירינו, לאמר לפניו מלכיות וזכרונות בנזכר, כדי שתבוא זכרונכם לפני לטובה. ונמצא כל עצמו יתברך דורש טובתנו, להטיב לנו באחריתנו (ומוכיח בזה לאלו האנשים שכשמאריכים התפלה בר"ה נחשב להם כמשא כבד). וכזה רמז הנביא (ירמיה לא יט) 'הבן יקיר לי אפרים, אם ילד שעשועים, כי מדי דברי בו זכור אזכרנו עוד'. הכוונה, הבן יקיר לי אפרים - כל ישראל מכונים בשם אפרים... והוא לפני ילד שעשועים, ובודאי אין כוונתי להכביד

קב. וכך כתב רש"י על האמור בפרק פ"א בתהילים שהוא המזמור של ר"ה (פסוק ח) 'בצרה קראת ואחלצך אענך בסתר רעם' - 'אתה קראתני בסתר ביני ובינך, ואני עניתך בקול רעם, הודעתי גבורות ונוראות בפהרסיא', והרי שהתפילה פועלת 'גבורות ונוראות בפהרסיא' (והגם שהתפילה מועילה בכל השנה, אך גדול כוחה ביותר בר"ה).

קג. מעשה נורא אירע בישיבה דגייטסעד לפני כשלושים שנה, באותה שנה נלב"ע ל"ע בחור צעיר מבני המקום, מכיוון שכן הרי ב'נתנה תוקף' בימים הנוראים לאחמ"כ הייתה התעוררות עצומה בקרב תלמידי הישיבה, ובהגיעם לתיבות ותשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה נעו אמות הספים לגודל הזעקות וקולי הקולות שנשמעו בהיכל, אף ה'בעל תפילה' הגאון הנודע רבי מתת' סאלאמאן שליט"א משגיח דישיבת ליעקוואד (שהיה אז משגיח דגייטסעד) זעק בקול גדול ותשובה ותפילה... עד שדם ניתז מגרונו על המחזור שעמד לפניו ונמחקו תיבות 'רוע הגזירה'... וראה זה פלא, כי אכן 'נחקה' רוע הגזירה... ובשנה שלאחמ"כ לא נפקד מהם איש, ולא נפטר אפילו יהודי אחד בכל גייטסעד באותה השנה.

קד. אמנם, לא יהא שוטה המאבד מה שנותנים לו, וינצל את כוחו זה ב'השגות גדולות'... כמו שהיה הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זי"ע מעורר בדבר מעשה שהיה, באחת המלחמות בתוך סערת הקרב ירו האוחזים בחיצים חץ מוות בצאר ניקולאי ימ"ש, אחד החיילים שראה את אשר עומד לקרות בעוד רגע קט החל לזעוק בקול מר, הסוס אשר עליו רכב הצאר נבהל מהקולות וקפץ למעלה, וכך נכנס החץ בגוף הסוס והרגו ואילו הצאר נשאר בחיים. כשוך חמת המלחמה קרא הצאר לאותו חייל, ואמר לו כי ברצונו להכיר לו טובה על אשר הצילו ממוות לחיים, על כן יבקש ככל העולה על דעתו וימלאו כל משאלותיו, נענה החייל, שהיות והממונה עליו בצבא המלך מציק לו ומתעלל בו על כן מבקש שימנו אחר תחתיו, נענה לו המלך אכן אעשה כבקשתך.. אך שוטה שכמותך מדוע לא בקשת להיות בעצמך מפקד. על זה הדרך נאמר לדידן, הקב"ה נתן בידינו כח התפילה לפעול גדולות ונצורות לטוב לנו לכל השנה הבעל"ט - אל תהיו כאותו שוטה המאבד מה שנותנים לו, אל תכניסו את כל כח תפילתכם בזוטות ושטויות - אלא כל בר דעת יסדר לעצמו בתפילתו 'שנה טובה ומתוקה' בכל ענייניו...

וכך אומרים העולם בשם הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע דלכאורה יש לתמוה מדוע אם 'מקבץ נדבות' יבקש 'צדקה' ממאן דהו בבית הכנסת יתן לו סכום מועט כשקל או דולר, ואילו אם יפגע בו בביתו יתן לכה"פ כעשרה ידות, כי כך הוא דרכו של מקבץ נדבות - בפשיטת ידו בביהכנ"ס אינו בא רק על דעת מתנה מועטת, ובבית בא על דעת מתנה מרובה וכפי פשיטת ידו כך יקבל...

וראה דמע עיני - ענין הבכיה

כתב ב'שער הכוונות' (דף צ:.) גם היה נוהג מורי ז"ל לבכות הרבה בתפילת ר"ה אפי' שהוא יו"ט ומכ"ש בתפילת יוה"כ, והיה אומר מוז"ל כי מי שאין בכיה נופלת עליו בימים האלו הוא הוראה שאין נשמתו הגונה שלימה^ק. ואכן הפליגו צדיקי הדורות במעלת תפילה היוצאת מן הלב בבכי ותחנונים, כי הקב"ה מתרצה בדמעות^ק.

נפלאות מצינו ב'ספר חסידים' (אות קל) וז"ל, יש אדם שאינו זכאי שיקבל המקום תפלתו, אלא בעבור תוקף תחנונים ודמעה עיניו אשר תמיד בוכה ומתחנן,

פה ואפילו אם נחשב כ'מת במעשיו', אך גדול כוחה של תפילה בר"ה עד שנברא כבריה חדשה^ק.

וכך אמר הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע (מועדים הגש"פ ד"ה ובמקהלות) בביאור דברי הטור (או"ח סימן תקפב) על נוסח התפילה 'ובכן תן פחדך' - ותקנו לומר 'ובכן כלשון המקרא (אסתר ד טו) 'ובכן אבוא אל המלך', לפי שהוא עתה יום הדין ואנו באין לפני מו"ה הקב"ה. ואמר מהרי"ד שכוונתו לומר כסיפא דההוא קרא 'אשר לא כדת', וכלומר שאף מי שנראה לו שאינו כדאי להתפלל אל ה' אל יתייאש, אלא יבוא אל המלך ויזעק אל ה' מעומק לבו.

קה. הנה אנו מתחילים את פסוקי מלכויות עם על כן נקוה לך, ולכאורה צריך ביאור, שהרי פסוקים אלו נאמרו על ידי עכן, ושמו מרומז בר"ת ע"ל כ"ן נ'קוה (סדר היום' כאן, בשם התולעת יעקב), והרי מבואר בגמרא (סנהדרין מד.) שעכן עבר על החמורות שבחמורות, ומדוע מזכירים את שמו מיד בתחילת המלכויות... אלא, אדרבה, להורות, כי ביום הזה (ובכל השנה) ניתנה הרשות אף לגרוע שבישראל להמליך על עצמו את הקב"ה כאילו לא חטא מעולם, כי הקב"ה כביכול ממציא את עצמו לכל בניו יהיה מי שיהיה, ומצפה שיחזור בתשובה, וביותר בימים אלו 'דרשו ה' בהמצאו'. כי אכן, ענין מלכויות שייך לכל אחד, וגם מי שנמצא [לדעתו] בהרי חושך ומלא עוונות וכו' גם עליו יש חיוב 'להמליך' את הקב"ה עליו ועל מעשיו.

ולא יאמר הן 'מחוסר כפרה הנני', כי ע"י ההכנה והתעוררות נכנס להיות 'צדיק גמור' וזוכה להיכתב בספרם של צדיקים גמורים. וראיה לדבר מדברי הגמרא (קידושין מט:) 'המקדש את האשה על מנת שאני צדיק, אפילו רשע גמור מקודשת שמא הרהר תשובה בדעתו', והקשה המנחת חינוך (שסד א) שהרי לא התוודה כלל וכיצד נהפך לצדיק, אלא שהוידוי בא לכפרה וצדיק ורשע אינו תלוי בכפרה כלל 'נהי דאין לו כפרה בתשובה בלב מכל מקום הוי צדיק כיון שמתחרט לפני קונו יתברך'.

קו. וכתבו הפוסקים שמי שאינו בעל בכי לכל הפחות ישא את קולו ויעשה עצמו כבוכה, בכדי להתעורר ולעורר זכויות של מעלה. והסמיכו לכך את הפסוק (תהלים ו ט) 'כי שמע ה' קול בכי' (אלף המגן תקפב סקמ"ה, ועיי' מעשה רב להגר"א, רז).

קז. הרה"ק מסאטמאר זי"ע המשיל את הענין, לבן המלך שהורחק מבית אביו לאחר שסרח והוזהר רבות ע"י אביו המלך, ולא שת לבו לכל האזהרות... כעבור שנים נתעוררה האם - המלכה בגעגועים אחר בנה ויצאה למסע ארוך - לתור אחריו ולבקרו, עד שהגיעה לאותה מדינה מרוחקת, מקום אשר הבן כלוא תחת בית מגודר הנעול בשלשלאות ומנעול כבד, מאחורי הגדר זעק הבן לאמו 'זעקה גדולה ומרה' כי רע ומר גורלו, יסורים קשים ומרים נחלתו, כה הוסיף הבן להתחנן ולעורר רחמי אמו שתצילנו מבור הגלות הלזה... ותען האם - המלכה הנה אזרוק לך מבעד לחרכים את המפתח בו תפתח את המנעול ותצא לחפשי... נטל הבן את המפתח הכניסו למנעול... ולא נפתח, שוב ניסה ולא נפתח... זעק הבן אל אמו, אני אנה אני בא, הדלת והשער אינם נפתחים... אולי אין זה המפתח הנכון, אמרה האם בטוחה אני שזה המפתח הנכון... אלא שברבות השנים שלטה החלודה במנעול ולכן אין המפתח פותח... עצה אחת לך בני היקר, שפוך נא דמעות כמים על גבי המנעול וזכה תוסר כל החלודה, יפתח המפתח את המנעול ויבוא הבן אל אמו... אף אנו אין לנו אלא לשטוף את שערי הלב בדמעות וותחות וזכה יסורו כל המחיצות והחציצות ונזכה לצאת ממאסר הגלות והצרות, להתקרב אל אבינו שבשמים ולפעול שנה טובה ומתוקה. הרה"ק רבי נפתלי ממעליץ זי"ע (קדושת נפתלי ר"ה) רמז כזאת, דבש ר"ת 'שימה דמעותי בנאדך' (תהלים נו ט), ומבאר שלפעמים רוצה הקב"ה לכתוב טוב על ישראל, ובא השטן ומייבש את הנאד של דיו - ע"מ שלא יוכלו לכתוב בו טוב עליהם. ע"ז מבקשים, רבש"ע, 'שימה דמעותי בנאדך' - שתשים הדמעה תחת הדיו, 'הלא בספרתך' - ובאופן זה תכתבנו בספר חיים טובים.

אע"פ שאין בידו זכות ומעשים טובים מקבל הקב"ה כתב בספר 'דרך משה' הנספח על 'ספר הגן' (תוכחת תפלתו ועושה הפצוקי).
 (מוסר, ליום כ"ד) התפלה שמתפללים בדמעה היא

הרה"ק הי"שמח משה' זי"ע (תוכחת חיים לר"ה יד) המשיל את מעלת הבכיה במשל למלך שכעס על עבדיו ורצה להענישם, התכנסו כל העבדים והמשרתים לטכס עצה איך לפייס את המלך. נעמד שר המשקים ואמר, כי כפי שהוא מכיר את המלך זה שנים רבות לא יצליחו לפייסו בשום מתנה או דורון ורק עצה אחת יש להם, להגיש לפניו משקה פלוני אשר ידעתי כי המלך אוהבו ביותר, ויצרפו למשקה כתב התנצלות, ומסתבר שבעידן ריצוי ושמחה כזה יסלח להם על עוונם. והנמשל, כי הקב"ה מתרצה בדמעות שהאדם שופך מעומק לבו כמים מפני שזה חביב אצלו יתב"ש, ובאותה שעה יש בידו האפשרות לבקש גם מחילה על פשעיו.

וזה לשון הרה"ק ה'ערבי נחל' זי"ע (דרוש לר"ה) הנה העת לפייסו על כל מה שעשינו לו, ובמה מפייסין לו הנה השי"ת נקרא מלך מתרצה בדמעות שיכולין לפייסו בדמעות, אין אנו יכולין לפייסו בדבר אחר רק בדמעות. כן מספרים על הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע, בשעת עמדו על הבימה קודם תקיעת שופר הרים את ראשו אל עבר עזרת הנשים ופנה ואמר - נשים צדקניות, שטפו את השופר אשר בידי בדמעותיכן, בכדי שאוכל לתקוע בו כראוי וכיאות.

וזהו טעם הדבר אשר מצינו תפילות שונות שתיקנו גדולי הדור במשך הדורות בשפת האידיש, כיוון ששערי דמעות לא ננעלו (ב"מ נט.) ורק כאשר יבינו את אשר הן מתפללות תיזל דמעה מעיניהן (כי נשים רבות לא היו מבינים בלשון הקודש), אמנם לאנשים לא תיקנו תפילות בשפת האידיש, על אף שבצוק העיתים רבו העמי ארצות וכדו' שלא ידעו קרא וכתוב, כי האשה דמעתה מצויה.

עוד יש בכח הדמעות לרחוץ את הלב... הנה איתא בגמ' (ב"מ נט.) 'אעפ"י ששערי תפילה ננעלו שערי דמעות לא ננעלו', וביאר הגאון רבי אליהו דסלר זצוק"ל שאינו מדבר על השערים אשר בשמים, כי וודאי שערי שמים עדיין פתוחים ועומדים לקבל תפילותיהם של בני ישראל, ולא דיבר אלא על שערי הלב שנסתם ונחתם עד שאי אפשר לו להתפלל ולשפוך נפשו לפני ה', מה תקנתו אעפ"י ששערי תפילה ננעלו שערי דמעות לא ננעלו - יפתח מעיין הדמעות ויזיל דמעה כמים ובוזה יפתח את סגור לבו ויוכל לעמוד בפני בוראו בתפילה ותחנונים לפעול דבר ישועה ורחמים.

מסופר שפעם אחת הגיע הרה"ק ה'צמח צדק' זי"ע לבקר קבוצת חיילים מצבא הצאר הרוסי (וכידוע עד כמה הפליגו גדולי הדורות במעלת יהודים אלו אשר עמדו בעוז ובתעצומות בניסיונות קשים ומרים לשמור על יהדותם), בתוך הדברים אמרו לו, הנה כבסנו וצחצחנו את הכפתורים שעל המדים שאנו לבושים בהם לכבוד ראש השנה, יורנו הרבי כיצד 'נכבס' את הנשמה, שאלם ה'צמח צדק' במה ניקיתם את הכפתורים, השיבו בחול ומים, אמר להם ב'אלו' תנקו גם את הנשמה, כי תהילים הם כנגד החול והדמעות הם המים שבהם רוחצים ומצחצחים את הנשמה עד שתשוב להבהיק כבראשונה, ובתהילים ובדמעות נצחצח נשמותינו (צמח צדק, ספר השיחות, ער"ה תר"ד).

קח. וכך כתב הגאון הגדול רבי יוסף ליברמן שליט"א בעל ה'משנת יוסף' במכתב, וז"ל. ושמעתי מאברך יקר שמלפני שנים היה בצער גדול, לקח בידו את ספר המאירי והלך אל הגאון הגדול רבי ישראל יעקב פישר זצ"ל ראב"ד ירושלים ואמר לו שהוא בצרה ויגון, ועל פי דברי המאירי (ב"ב קטז. עיי"ש) בא לבקשו שילמדהו כיצד להתפלל. ענה לו הרב לא היית צריך להביא את המאירי להראות לי כי הנני יודעו כבר שישים שנה, ואם אתה שואל כיצד להתפלל, לך לכותל המערבי ותשפוך שיח בבכי ובתחנונים לפני הקב"ה אל תחסוך בקשת רחמים ואל תחסוך דמעות, וכך תבקש רחמים. הלך האברך משם מיד לכותל ועמד שם שעתיים באמירת תהילים בדמעות בכל ליבו ברגש רב ובקשת תחנונים וחזר אל הרב ואמר עשיתי כאשר ציווני, ענהו הרב תפילתך נתקבלה, וכן הוי.

והוא כמו שכתוב בדרשות חת"ס (ח"ב דף שנה) שאם דמעות חמות יוצאות מהלב בתפילתו הרי זה סימן שתפילתו נתקבלה, וז"ל החת"ס, ואז יעורר ממילא בבכי ודמעות היוצאים מהלב ובוזה יודע כי נתקבלה תפלתו ומאת ה' היתה לו. ויש לזה מקור בזוה"ק פ' ויחי (רכג.) שכל אדם השופך דמעות לפני הקב"ה אע"ג שנגזר עליו משהו ייקרע, מנלן מלאה שבתפילתה זכתה להינשא ליעקב. הרי שכך לימדונו גדולי ישראל איך להתפלל. וכל שכן אם מתפללים על יד מקומות קדושים כי כל עניני תפילה למדים מתפילת חנה (ברכות לא.) והיא התפללה על ידי ביהמ"ק והכהן הגדול. עכ"ד.

מעשה נורא מובא בזה"ק (ח"ג רה.) על כוחם של דמעות לפעול במרומים תחיית המתים בפשוטו ממש, וכך איתא, רבי יוסי דפקיעין הסתלק מן העולם והשאיר אחריו בן קטן, הוי געי ההוא ינוקא ובכי ואמר וכו', עד שיצאה בת קול שאמרה 'זכאה אנת רבי יוסי, דמילין דהאי גדיא זעירא ודמעוי סליקו לגבי כורסייא

השובה וקרובה מאוד להתקבל, כידוע על פי מאמר חז"ל (ברכות לב:) מרוב חשיבות של תפלות שבדמעות^ט. והנה, הפתח אשר נכנסים שם התפלות אשר המה בדמעות אינו פותח אותו פתח שום מלאך או ממונה, כי אם הקב"ה בעצמו ובכבודו וכו', והקב"ה ברחמיו יעתר לו וימלא משאלותיו לטובה אמן בן יהו רצון, עכ"ל^ק.

קט. משל למלך שהרחיק את בנו למקום רחוק, והיה הבן מתגעגע לאביו ושולח לו מכתבים בדם ליבו 'אב הרחמן, השיבני אליך ואשובה', אך לא קיבל שום 'תשובה', ולא הצליח להבין, כיצד אביו אוהבו אינו מתייחס למכתביו כלל ואינו משיב לו מאומה, עד ששאלו ידידו, הגידה נא, כיצד הנך שולח את המכתבים, השיב הבן ששולח אותם דרך בית ה'דואר', אמר לו ידידו, אכן נודע הדבר, כי בבית הדואר יושבים שונאים, והם משמידים את המכתבים הבאים ממך, ועדיין לא באה לידי אביך אפילו 'אגרת' אחת... אין לך עצה אחרת, רק לשלוח אותם באניה עד לעבר הים, ומשם יקחנו שליח לבית המלך.

כך פעמים שהאדם מתפלל ולא נענה וחוזר ומתפלל ושוב לא נענה..., ובמר ליבו שואל מדוע לא עלתה התפילה לרחמים ולרצון לפני אדון כל... אכן פעמים שיש עליו 'מקטרגים' הסותמים שערי תפילה ומונעים ממנה לעלות למרומים, ואין לו עצה אלא כלשון הכתוב (איכה ב יח) 'הורידו כנחל דמעה', להרבות בנהרי דמעה, ואז 'תפליג' תפילתו בנהרות אלו ותגיע למחוז חפצה מבלי מפריעים ומקטרגים.

מעין הדברים פירש הרה"ק ה'ישמח משה' זי"ע במה שנאמר (קהלת יא א) 'שלח לחמך על פני המים כי ברוב הימים תמצאנו', שהכוונה היא לבקשה הנשלחת למרומים על פני המים - אלו הדמעות ששופך כמים, שהם עושות רושם רב במרומים, ופועלות כמו עבודה וגיעה של ימים רבים, וזהו כי ברוב הימים - הנפעל ברוב הימים תמצאנו בנקל אם תבקש בדמעות.

זה לשון הגה"ק הרבי ר' יהונתן אייבשיץ זי"ע (יערות דבש ח"א דרוש ד) ואשרי למי שמתפלל בדמע ובלב נשבר ונדכה כי לא ישוב ריקם.

קי. אך פשיטא שאין הכוונה לבכיה מתוך עצבות ח"ו, אלא מתוך שמחה, וכמו שכבר הזכרנו מה שכתב ה'חתם סופר' זי"ע כי 'בשמך יגילון כל היום' ר"ת בכיה, ללמדך שהשמחה והבכיה משולבים זה בזה ואינם תרתי דסתרי. שמא תאמר כיצד אכן ניתן לשלב בין השמחה לבכיה, כבר כתב ה'לבושי מרדכי' (חותנו של המהרי"ץ דושינסקי) בלישנא דקרא (תהלים מז ח) 'כי מלך כל הארץ אלוקים זמרו משכיל', שאם אנו מתעוררים כי הוא 'מלך על כל הארץ' כיצד שייך לזמר לפניו, אך על כך אמר הכתוב 'משכיל' - שמי שיש בו דעת ושכל יודע שאין זה סתירה כל וכלל. וכבר ביארו בזה במשל נחמד, למלך שהיה לו בן יקיר, שלמגינת לבו וצער הרב הפסיק מוחו לפעול לפתע פתאום רחמנא ליצלן, ואע"פ שדרש ברופאים גדולים ומומחים לא הצליחו למצוא מזור ורפואה למכתו, בלית ברירה נאלץ המלך להכניסו למוסד מיוחד לחולי נפש. והנה מנהל מוסד זה שמח על כך כמוצא שלל רב, מפני שהמלך שילם לו ביד רחבה על כל יום ויום שטיפל בבנו במסירות, ולפיכך כאשר לאחר כמה חודשים נרפא בן המלך לא הסכים המנהל לגלות על דבר רפואתו למלך, כי ידע שאז יוציא אותו משם ושוב לא יקבל מאומה מבית המלך.

בכל יום ויום חיכה בן המלך שיבואו להוציאו משם, אך תוחלתו נכזבה, על כן שלח מכתב בקשה לאביו המלך בו נאמר שב"ה כבר הבריא מחליו, והוא ממתין בכליון לשוב לחיק אביו, המנהל שלא רצה לשלחו השמיד מיד את המכתב וכך קיווה לא תגיע דבר הבשורה אל המלך, אך הבן הוסיף לשלוח עוד ועוד מכתבים ולא ידע מדוע לא יבוא אביו לקחתו, והרי גדולה אהבתו לאביו ואהבת אביו אליו, עד שהתבונן בנעשה והבין שהמנהל מונע מבוא המכתבים ליעדם, מחמת רצונו להשאירו שם. מה עשה הבן, הערים וכתב 'מכתב' בו כתב דברים מקוטעים וציורים שונים כדרך הפעוטות בני שלוש... ובין השורות הסתיר כמה אותיות, בהם זעק למלך שיוציאו משם, המנהל שראה מכתב 'מהודר' כזה שמח ושלחו לבית המלך, שהרי בזה יחשוב שבנו עומד עדיין במצבו הראשון. ויהי כאשר נתקבל המכתב בבית המלך התעמק המלך בחכמתו בקשקושי הדברים, והבין מיד את זעקת ובקשת בנו החביב, ותיכף שלח להוציאו משם. והנמשל, כי בני ישראל זועקים אל ה' בתפלה ובתחנונים, שהמקטרגים אינם מניחים ומעכבים את התפילות מלהגיע לפני כסא הכבוד, ולכן מתחכמים בני ישראל ובחכמה מתחילים לשיר זמירות ותשבחות למלך א-ל חי וקים,

פרנסה טובה וגזרות טובות - החובה והזכות להתפלל על עניני גשמיים

הנה ביום הזה נכתב בספר קצבת מזונותיו של כל בריה בעולם^{ק"י} (ביצה טו.), והזמן גרמא להתפלל ולבקש עליהם 'אבינו מלכנו כתבנו בספר פרנסה וכלכלה', וכיו"ב משאר הצטרפויותיו... ואף אם יבוא אי מי ויטען מדברי הזוהר הק' (תיקו"ז כב.) 'צווחין כבלבין הב הב', הרי כבר אמר מרן הבעש"ט זי"ע (בעש"ט עה"ת ליקוטים לר"ה וי"ב כד) שדברי הזוה"ק לא נאמרו על זמנינו^{ק"י} שחוסר הפרנסה מפריע לאדם לעבוד את

המלכא קדישא, ודנו דינא... והא עשרין ותרין שנים אוסיפו לך' וכו' [ובלה"ק - אשריך רבי יוסי שדברי הגדי הקטן הזה ודמעותיו עלו אל כסא המלך הקדוש ודנו דין.. והרי עשרים ושתים שנים הוסיפו לך]. ובהמשך איתא שם אמר רבי אלעזר זכאה חולקנא דחמינא תחיית המתים וכו'. ואמר רבי יוסי 'תלת מאה ושתין וחמש דמעין דאושיד ברי עאלו בחושבנא קמי מלכא קדישא... וקב"ה אתמלי רחמין עלי' [- שלש מאות שישים וחמש דמעות ששפך בני נכנסו בחשבון לפני המלך הקדוש... והקב"ה התמלא רחמים עלי].

ואלה עולים למעלה באין מפריע מפני שהמקטרגים אינם מתאמצים לעכבם, בסוברים שאין בהם שום תחינה ובקשה, אך האמת שבתוך הרנה והשירה מסתירים דברי תפלה ובקשה, והקב"ה אב הרחמים שומע לקול תפילות עמו ישראל וממלא משאלותיהם לטובה ולברכה.

קיא. איש חסיד היה בדורות הקודמים בעיה"ק ירושלים ושמו הרב יוסף וויינבערג ז"ל אשר הקב"ה בירכו בעשירות, פעם אחת אירע 'משבר' גדול בענייני המסחר, וכל ה'סוחרים' שבירושלים הילכו כשהם דואגים טרודים ומבולבלים - כי כל עתידם היה תלוי ועומד כיצד יגמר זה המשבר... זולתי ר' יוסף הלז ששלוות נפשו לא פסקה בכהוא זה, באחד הימים נסע ר' יוסף לטבריא ופגשו הרה"ק ה'ברכת אברהם' זי"ע שהיה דר אז בטבריא, וישאלהו הרבי כיצד היו בך כוחות הנפש לעזוב את ביתך ועסקיך בזמן כזה במצב כזה שהכל תלוי ועומד, ענה ר' יוסף ואמר מיין יריד איז ראש השנה (ה'יריד' שלי הוא בר"ה), כלומר כי אז הוא הזמן לשנות את הקצוב לו לאדם, אבל במשך השנה אין בזה אלא 'גילוי' כמה ומה נקצב בר"ה... מאז היה ה'ברכת אברהם' חוזר הרבה על דבריו אלו מיין יריד איז ראש השנה... מיין יריד איז ראש השנה...

קיב. כה אמר הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע (בליל ר"ה תש"ט, בשנה הראשונה להנהגתו), זקני ה'חידושי הרי"ם' זי"ע אמר בשעתו ובזמנו, שביום ראשון דר"ה אין לבקש על גשמיים, כי אם על מלכות שמים ועל 'יודישקייט', ורק ביום השני אפשר לבקש על פרנסה וכיו"ב, והוסיף ה'בית ישראל' שהרי שני ימים של ר"ה נחשבים כ'יומא אריכתא' וכקדושה אחת, ואכן גם יודישקייט ופרנסה קדושה אחת הם, והא בהא תליא, כי בכדי שנוכל לעבוד את השי"ת בתורה ותפילה ולגדל צאצאינו כראוי זקוקים אנו לשפע של פרנסה בכבוד, וממילא ניתן לבקש על פרנסה גם ביום א' דר"ה (פאר ישראל ח"א עמ' רצג).

וכיו"ב אומרים משם הרה"ק רבי משה מקאברין שרבו הרה"ק מלעכוויטש הקפיד על מי שכתב בקוויטל (פתקא בבקשת רחמים) בימים הנוראים בקשות על פרנסה, באמרו, איך באפשרי לאדם לחשוב בעת זה על צרכי הגוף בעת שצריך לחשוב במה יתרצה העבד אל אדוניו. מ"מ אמר הקאבריינער אך עתה היהודי שמבקש על פרנסה מבקש על טהרת הנפש, כי תוכן רצונו שיהיה לו דעה צלולה להתפלל עבור לפני המקום, או לאמר קאפיטל תהלים בדעה צלולה או ללמוד, לכבד שבתות לשלם שכר לימוד, והכל הוא לעבודת ה' יתברך.

וכבר פירש הרה"ק רבי בונם מפרשיסחא זי"ע מה שאמרו בגמ' (ר"ה טז:) שתוקעין מיושב וחוזרין ותוקעין מעומד כדי לערבב השטן, כי עיקר התירוץ של האדם על שלא השלים עבודתו למקום כראוי הוא משום טרדות וערבוב הפרנסה, שלא היתה לו דעה צלולה ללמוד ולהתפלל. אך השטן טוען, שאין זה תירוץ, כי היית צריך לעבוד לבוראך ולא להשגיח על טרדת הפרנסה, לזאת אנו תוקעין בשופר ומתערבב השטן (ואינו יכול לטעון את טענותיו), ורואה השטן כי באמת זהו תירוץ כי מי שנתערבב שכלו מחמת הטרדות אינו יכול באמת לעבוד עבודתו בשלמות (שיח שרפי קודש).

וכיו"ב כתב הרה"ק רבי יצחק מווארקא זי"ע (שמועת יצחק, שבת תשובה אות ו) והוסיף בצחות הלשון, שאז אומר לו המלאך מיכאל הבט וראה, הנה מתקיעה אחת מיד אתה נבהל, א"כ, איך מלאך ליבך לדבר על 'בני אדם', שאתה 'מלאך' ובכל זאת נבהלת, מה יעשה 'אדם' קרוץ חומר כשטרדות מבבלים אותו.

באר הפרשה - ראש השנה

בוראו ביישוב הדעת ק"ג, וכיון שכן לית לן בה ק"ד. ואף חובה קטו להתפלל על הפרנסה קטו.
 און דאס בעטין זיין ניט' (אינם במדרגה זו שלא לבקש על הפרנסה, וכיון שאינם מבקשים אינם זוכים לפרנסה, ונמצאים 'קרח מכאן ומכאן').

ביוצא בזה הובא ב'אמרי פנחס' (תפח) בשם הרה"ק רבי פנחס מקאריין זי"ע, וז"ל 'שומים רעדין זיך איין (מתפתים לחשוב) צווחין כבלים הב הב, ואין מתפללים בר"ה ויו"ב על פרנסה, דאס האבין זיי ניט, עוד שם (אות תפד) וגם פעם אחת ציוה לומר פרשת המן בכל עשרת ימי תשובה, וכמה פעמים שמעתי שהיה מזהיר להתפלל על הפרנסה ושאר העטרבויות

קיג. הרה"ק ה'קדושת ציון' מבאבוב זי"ע הי"ד היה רגיל לספר על אחד מחסידי הרה"ק מראפשיץ זי"ע בשם ר' זאנוויל אשר היה עני ואביון מבלי פרוטה לפרוטה, והציעו לו לשמש כש"ץ בימים נוראים בעיר פלונית תמורת מחיר הגון ונכבד, מאחר שהיה יודע 'פרק שירה' וקולו ערב ביותר, והתחבט מאוד היאך ישהה בר"ה שלא במחיצת רבו, אך הדחקות הנוראה הכריעה את הכף וקיבל את ההצעה, וכאשר בא להיפרד מהרה"ק מראפשיץ נענה כנגדו בשנינותו וחריפותו, אה זאנוויל, ובכן תן פחדך אויך געלט... (וכי גם הבקשה על 'ובכן תן פחדך' היא 'כסף'... כלומר שכל תפילתך לא תהא אלא מחמת הממון שהובטח לך), נענה לו החסיד מיניה וביה 'ובכן צדיקים אויך געלט'... (גם הצדיקים צריכים למעות...), הוסיף על כך ה'קדושת ציון', ואני אומר 'ובכן יתקדש שמך ה' אלוקינו, אויך געלט' - שבכדי שנוכל לעבוד את ה' כראוי ולקדש את שמו הגדול בעולם זקוקים אנו למעות הרבה...

על דרך זה ביאר הרה"ק רבי מאיר מפרימישלאן זי"ע בלשון הכתוב (תהילים ק"ט קמ) 'צרופה אמרתך מאד ועבדך אהבה', כי 'אמרתך' וקיום מצוותיך 'צרופה' ומחוברת היא ל'מאד' - הוא הממון, וכמו שאמרו (ברכות נד.) 'ובכל מאודך - בכל ממוןך', כי אי אפשר לנו לקיים מצוות ה' מתוך דקדוקי עניות, ועל כן עבדך אהבה - מאיר' אוהב הרבה 'מאד'... ובעניין זה פירשו במה שנאמר (תהילים קמה טז) 'פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון', כי עיקר בקשתנו שהקב"ה יפתח את ידו וישפיע עלינו פרנסה בהרחבה הוא רק כדי שנוכל לחלק צדקה לאחרים ולהשביע לכל חי רצון... וכלל הדברים, שכל בקשת ה'גשמיות' אינה אלא לצורך רוחני, והרי היא כבקשה על ענייני הרוחניות. וכבר רמז לה הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (דיבור האחרון בפרשת כי תבוא) על הפסוק (תהילים כז ד) 'אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש', שהנה אמרו חז"ל (תענית ח:) שאין לבקש על שני דברים כאחד, כדכתיב (עזרא ח כג) 'ונצומה ונבקשה על זאת' ולא על אחריתי, ולכאורה קשה שהלא אנחנו מבקשים על כמה וכמה דברים ב'שמונה עשרה' וב'אבינו מלכנו', אלא ביאור הדברים, שכל כוונתנו אינה אלא לדבר אחד - שיהיה לנו כל הנצרך לנו לשבת בבית ה' ולחזות בנועמו, וזהו הפירוש במזמור זה אחת שאלתי מאת ה', אותה אבקש ולא יותר, ומהו, שבת בבית ה' כל ימי חיי, וכל הבקשות שאני מרבה לבקש בכל התפילות וכדומה אינם אלא לצורך דבר זה בלבד.

קיד. הגה"ח רבי זלמן בריזל זצ"ל היה רגיל לומר בשם הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע, רבש"ע, תן לבניך עשירות לרוב, וראיה מוכחת יש בידי שהממון לא יבטל אותם מעבודתך, שאם כן, כבר היה היצה"ר דואג להביא עשירות לכל אחד ואחד מזה זמן רב... אלא שמע מינה שאדרבה דייקא העניות מפריעה לעבודת ה', וא"כ הבה לנו עשירות גדולה למען נוכל לעבדך בהרחבת הלב והדעת.

קטו. יש שהמליצו, כי אדרבה המתפלל רק על ענייני רוחניות בלבד (אף בכל השנה) נראה חלילה כ'כופר' במקצת. כי הרי הוא כאומר - בכדי להתעלות ברוחניות נצרך הנני לסייעתא דשמיא וע"כ אתפלל ע"ז, אבל בענייני גשמיות יש בידי 'זיך אליינס אן עצה געבען' (לשית עצות בעצמו ולהסתדר)...

וכן אמר להדיא הגאון רבי ישראל סלאנטער (כוכבי אור עמו' רסב), וכן הורה מרן החזו"א שיום זה ניתן לבקשות - אף לכל צרכי האדם (מעשה איש ח"ג עמו' קנז).

קטז. אדרבה, הן הן עיקר התפילות, וכפי שאמר הרה"ק מוהר"ש מליובאוויטש זי"ע, כי האנחה והבכיה על המצב הגשמי בראש השנה, הוא תשובה עילאה (הובא בליקוטי דיבורים ח"ד עמוד תשכ).

יש שרמזו זאת בלשון הכתוב (קהלת ט ד) 'כי לכלב חי הוא טוב מן האריה המת', שהנה המתפלל על עניינים רוחניים דומה הוא ל'אריה' אכן המתפלל על גשמיות כבר דימו אותו בזוה"ק ל'כלב', אך טוב הכלב החי - טוב המבקש על פרנסה בחיות ומתוך ליבו, באמונה שהקב"ה שומע תפילתו ויכול למלאות משאלתו מזה שמתפלל על רוחניות ואינו אלא כמת... שמתפלל בלא לב.

למלחמה ק"י לערבב את השמן ולהמתיק כל הדינים ולהפכם לרחמים גמורים אכ"ר, כאשר מי לא ירא ויחרד ק"ט מאימת הדין קכ, וכלשון הפייטן (ונתנה תוקף) 'ובשופר גדול יתקע, וקול דממה דקה ישמע, ומלאכים יחפזון וחיל זרעדה יאחזון, ויאמרו הנה יום הדין לפקוד על צבא מרום בדין כי לא יזכו בעיניך בדין, וכל באי עולם יעברון לפניך כבני מרון'. וכאותו לשון נורא שכתב הגה"ק רבי יהונתן אייבשיץ ז"ע (יערות דבש דרוש יד) 'עמדו נא וראו מה נורא יום ה' אשר תלהט אש סביב, ועד תקיעת שופר אלפי אלפים פרסאות גחלי אש בוערות, ולזאת אפילו מלאכי השרת יאחזון רעדה וכו' כי אי אפשר לשער גדול האש עד שבא השופר קכא.

ומי לנו גדול מרבינו הרמב"ם אשר העיד על עצמו בזה"ל, אני משה בן מימון, בר"ה בזמן תקיעת

ולהאמין שהש"ת ימלא שאלתו בוודאי, והיא מצווה רבה ק"ז.

ויש הטוענים, האיך נתפלל על בני חיי ומזוני לפני מלך א-ל רם ונישא, כבר הפריך טענתם הרה"ק רבי דוד מטאלנא ז"ע (כנסת דוד, ערך הון את הכל), והעמיסו בנוסח התפילה קדוש אתה ונורא שמך - הרי הקב"ה קדוש ונורא, ואיך אפשר לבקש מאתו על קויליטש (חלה), ושאר עניני פרנסה, לזה אומרים 'ואין אלוה מבלעדך', כי אין לנו למי לפנות אלא על הקב"ה הון את העולם. כי ממי נבקש אם לא מאתו יתב"ש.

כי תצא למלחמה - התעוררות קודם תקיעת שופר

בספרי הקודש האריכו בהרחבה יתירה אודות הזמן שקודם תקיעת שופר, בו 'יוצאים אנו

ק"ז. פעם באה קבוצת חסידים להסתופף בצל קדשו של הרה"ק רבי אשר מסטאלין ז"ע, אך שהו שם רק בשעת התפילה ואילו את הסעודות אכלו במקום אחר, משהבחין בכך הרה"ק נענה ואמר בדרך צחות 'חסידים אלו מתפללין כאן על הפרנסה, ואילו אכילתם במקום אחר הוא...' עמד שם החסיד רבי נתנאל רדזינר ז"ל [זקנו של הרב נתנאל רדזינר ז"ל מבני-ברק, שהקים את בית המדרש לתורה ולחסידות 'אש קודש', וזכותו קיימת לעד] והרהר לנפשו, הלא איתא בזוה"ק שאין להתפלל על הפרנסה בראש השנה, ומהו שאמר להם הרבי שהם מתפללים כאן על הפרנסה, ויהי כאשר עבר החסיד לפני הרה"ק מסטולין להתברך בברכת שנה טובה, עצר אותו הרבי ואמר לו מה שאסור להתפלל על הפרנסה היינו רק לאדם שיש לו פרנסה ומבקש עוד, אבל מי שאין לו פרנסה כלל מותר לו להתפלל על כך בראש השנה...

והוסיף, שבזה מדויק היטב לשון הזוה"ק 'צווחין ככלבים הב הב' ולא אמר פעם אחד 'הב', והיינו מפני דקאי על אלו שיש להם ומבקשים להוסיף עוד על מה שכבר ניתן להם. אולם מי שאין לו - ואף המבין להשים עצמו כ'רש' - בידיעה שבראש השנה הכל חשבון חדש והרי הוא כמי שעדיין אין לו כלום, לו נאה ויאה לבקש 'הב לן מזוני'. ק"ח. דבר נפלא כתב הגאון רבי שלמה קלוגער ז"ע (הג' חכמת שלמה ס"י תקפה ס"ב) וז"ל, ולפענ"ד, יש לומר התוקע קפיטיל (מזמור) קמ"ד בתהלים קודם התקיעות, משום שנאמר (שם א) 'המלמד ידי לקרב אצבעותי למלחמה', כי היא מלחמה גדולה אשר אנחנו נלחמים יום זה, ויש לו להתפלל ע"ז מקודם, ולפענ"ד הוא מסוגל אם יאמר בכוונה, עכ"ל.

ק"ט. פעם כאשר הוצרך הרה"ק רבי אהרן מבעלזא ז"ע להוכיח בעל עבירה באמצע ימי החורף, קרא לו ואמר לו בקדושתו 'כיצד לא פחד לבך, והלא עוד מעט יגיע הזמן שלפני תקיעת שופר...' אמנם כבר מילתנו אמורה שאין הפחד והתעוררות היראה סתירה לשמחה, וכבר כתב הגאון רבי חיים מוואלוז'ין זצוק"ל (בסוף סידור הגר"א, 'כתר ראש' אות קד) שרבו הגר"א מווילנא ז"ע היה שמח שמחה גדולה בטרם יגיש לתקיעת שופר. ובזה מבאר 'הלבוש' (סי' תקפד ס"ב) מה שכתבו הפוסקים שנוהגים שהבעל תוקע עולה לתורה בראש השנה, כי פקודי ה' ישרים משמחי לב, ובזה יעלה בידו לתקוע את התקיעות מתוך שמחה וחדוה. ונתנו רמז בדבר כי 'שופר' ר"ת שחוק פינו ולשונו רינה' (תהלים קכו ב), ללמד על חובת השמחה שבתקיעת שופר.

קכ. ומהאי טעמא כתבו בספה"ק שלא להתוודות קודם התקיעות, בכדי שלא להזכיר שום חטא ח"ו ולא לתת ל'בעל דין' מקום למצוא טענה ועלילה בזמן נורא כזה (וכל הדין ודברים שנוכר בפוסקים לגבי וידוי בלחש ובמחשבה הוא רק 'בין התקיעות' - לאחר שכבר החלו לתקוע, וכבר החל השופר לפעול פעולתו לטובה).

קכא. יש ש'דרשו סמוכים' בדברי הגמרא (שבת ק"ז): 'תקיעת שופר ורדיית הפת...', שנשמכו זה לזה ללמד, שכשם שברדיית הפת מזדרזים מאוד כי אש בוערת בתנור ואם לא ימהר להוציא תשרף הפת... כך יש לך לדעת בראש השנה כי הזמן בוער כאש ויש למהר להציל, וההצלה תהא ע"י השופר.

והוא שתעמוד לו לזכות בדין ולקבל את כל ההשפעות הנוראות והעצומות שעל ידי השופר, וכמו שכתב הרש"ש (נהר שלום בסדר תפילות ר"ה ותקין"ש) וז"ל. עת רצון הוא זמן התקיעות להתחרט חרטה גמורה על כל אשר נואלנו ואשר חטאנו 'בכלל ובפרט', ולקבל כל א' ממנו לשוב מאיזה עוון שבידו, ואל יפחות כל אחד לשוב מאיזה חטא - קל או חמור, כי בזה זוכה להיות צדיק בעל תשובה ומכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות קכו.

שופר עליתי לבימה ולקחתי השופר בידו, והתבוננתי מי תמצנה, ומיד התחילו ארכובותי דא לדא נקשן, והתחלתי לתקוע (הובא בנמעי אשל עמו' תל"ב, בשם הרה"ח רבי חיים לובין שראה בכת"י ישן באוצר הספרים).

ועל כן הזמן גרמא לשוב בתשובה שלימה, ואף מי שעדיין לא 'התעורר' - יחוס על עצמו ועל נפשות בני ביתו קכב וירוץ לתפוס מבעוד מועד קכג, ובל אחד יקבל על עצמו קבלה טובה קכד לכל השנה הבעל"ט קכה,

קכב. שנה אחת קודם התקיעות פנה מרן ה'בעל שם טוב' הק' זי"ע וזעק מנהמת לבו - הבאתם את טפכם ובניכם הנה, עשו כל איש 'חשבון נפשו' שמא הולך את בניו לבית המדרש כמו שהולך אברהם אבינו את יצחק בנו לעקידה וכו', על כן עשו תשובה גדולה והתפללו בעד בניכם' (כתר שם טוב אות שלה).

קכג. ובזה ביארו מנהג ישראל לומר 'למנצח לבני קרח מזמור' (תהילים מז) קודם התקיעות, שהרי אף הם היו באותה עצה, וכבר עמדו סמוך לשאול תחתיה, אלא שברגע האחרון... 'על פתחה של גיהנום', עצרו בעצמם ושובו אל ה' בלבב שלם, וכמו שאמרו חז"ל (מגילה יד.) 'מקום נתבצר להם בגיהנם', ובא ללמד, להתעורר עתה בתשובה 'ברגע האחרון' שקודם התקיעות...

באופן אחר אמרו, שיש בזה לימוד זכות על בני ישראל, שהנה בני קרח חזרו בתשובה ממש 'בסוף' ונתקבלה תשובתם 'ובני קרח לא מתו', אם כן תתקבל תשובת בני ישראל בזה היום אף למי שהגיע עד לשאול תחתית... החסיד המפורסם הרה"צ רבי מרדכי ראקוב זצ"ל נענה פעם מתוך שמחה אל רבו הרה"ק ה'חווה' מלובלין זי"ע - היום אירעו נסים ונפלאות לבני ישראל, שאלו הרבי לפשר כוונתו, השיב החסיד, כי אילו היו קובעים לומר קודם התקיעות ז' פעמים פרק קי"ט לא הינו מגיעים לתקוע בשופר מחמת אריכות הפרק... הגם שבפשטות נראים הדברים כמילתא דבדיחותא בעלמא, מ"מ עומק יש כאן, שהרי פרק קי"ט מדבר על 'תמימי דרך' השלימים בעבודתם, שם נאמר אשרי נוצרי עדותיך... בכל לבי דרשתך... ותורתך חנני, דבקתי בעדותיך, זכרתי משפטיך מעולם, חצות לילה אקום... טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף... מעתה, אם היו אומרים פרק זה לפני התקיעות היו המקטרגים מתעוררים לטעון שיפשפשו במעשיהם של בני ישראל האם 'קיים זה מה שכתב בזה'... ומי יעמוד בדקדוקי המשפט. אכן נס גדול הוא שאומרים 'למנצח לבני קרח מזמור'...

קכד. והיות ש'הזמן קצר והמלאכה מרובה'.. ואין שעת הכושר ביישוב הדעת כל כך להתחיל להתבונן בעצמו איזו קבלה טובה יקבל על עצמו לפי מצבו ועניינו, קבלה אשר יוכל לעמוד בה באמת... על כן עצה טובה קמ"ל לעשות כל אותו 'חשבון הנפש' בעוד היום גדול (ואפילו מקודם ר"ה...) מתוך מתנינות ושיקול הדעת, ואז יגמור בדעתו הנהגה טובה שינהג בה בל"נ במשך כל השנה הבעל"ט, ומקודם התקיעות יתן דעתו על אותה קבלה שכבר חשב מקודם, ויחזור ויקבל אותה ביתר שאת וביתר עוז.

קכה. וכאותו מעשה בחסיד שנכנס אל הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע קודם ראש השנה והזכיר את עצמו שהוא משמש כ'בעל תוקע' ומבקש שהרבי ילמדנו את כוונת התקיעות. נענה הרבי ואמר 'בשעת התקיעות יש לכוון 'רחמנא אמר תקעו' [ולקיים מצות עשה דאורייתא], אולם בכל ימות השנה תזכור שהנך 'בעל תוקע'... והדברים אמורים לכל אחד ואחד, שבכל השנה כולה צריך לזכור את ימי הדין. ואפשר לרמז כן בלשון הכתוב (ויקרא כג כד) 'זכרון תרועה' - שהחובה לזכור את התקיעות בר"ה גם באמצע השנה.

וכן פירש הרה"ק ה'אהבת ישראל' זי"ע, שיום ר"ה נקרא 'יום הזכרון' כי על האדם לעשות פעולות שבכל השנה יזכור כי עבר עליו 'ראש השנה' בתחילת השנה. ע"י שיקבל ע"ע קבלה שתלווה אותו בכל השנה.

קכו. הנה חז"ל (עיי" ר"ה לג:) למדו כמה וכמה הלכות ב'תקיעת השופר' של ראש השנה מתקיעות דיובל, ולכאורה צריך ביאור הרי תקיעת היובל הייתה תקיעה אחת (של ב"ד) לחמישים שנה, ובס"ה כל מנין תקיעות הללו בכל שנות קיומו של 'כלל ישראל' אינו עולה כי אם כ"ז יובלות שנהגו בעם בני ישראל, ומדוע למדו משם לראש השנה הנהוג זה אלפי שנים וכבר תקעו ויתקעו ריבי רבבות של תקיעות, ושפיר היה ללמוד יובל מ"ה ולא להיפך, אלא

אין ב"ד של מעלה נכנסין לדין עד שיקדשו ב"ד של מטה את החדש, עכ"ל.

ובוודאי מידה טובה מרובה, כי המתעורר בימים אלו יש לו חלק באלוקי ישראל, ויזכה לשנה טובה ומתוקה ושפע רב עד בלי די.

עורו ישנים - 'לשמוע' קול שופר

ידועים דברי הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ג ה"ד) 'אע"פ שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו, כלומר עורוקכו עורוקכו ישנים משנתכם קכט,

נוראות כתב המאירי (ר"ה מז:): - אף על פי שבכל יום ויום ראוי לאדם לפשפש במעשיו לשוב מדרכו הרעה, כמו שאמרו ז"ל (אבות ב י) שוב יום אחד קודם מיתתך, מ"מ בזמן הזה, ר"ל בראש השנה ראוי לו להתעורר ביותר, אמרו ז"ל דרך משל ג' ספרים נפתחים בר"ה על הרשעים ועל הצדיקים ועל הבינונים, ר"ל שכל אחד נידון כפי מעשיו כמו שביארנו במשנה, ויתעורר לפשפש במעשיו ולחזור ממה שהוא בידו מן העברות, והמתרשל בזמן הזה מן התשובה אין לו חלק בה' אלוקי ישראל, שכל השנה אין ההתעוררות מצוי כל כך ואף מדת הדין מתייאשת ממנו וממתנת לו עד זמן זה, והוא אצלי מה שאמרו

אפ"ל עומק הכוונה דבא ללמדנו דכמו שביובל ע"י 'תקיעה אחת' יצאו אלפי עבדים לחרות עולם, ואלפי שדות שבו לבעליהם, והכל בכוח אותה תקיעה אחת, אם כן יש לנו ללמוד לדידן - שבאיזה מצב שרק נהיה, אפשר לנו בתקיעה אחת לצאת לחרות עולם מידי של יצר זה... להיות אדם חדש.

קכז. ועפ"י ביאר הרה"ק ה'בית אברהם' ז"ע (ד"ה אני ישנה) 'ולכן מן התורה מספיק רק קולות אחדים בתקיעת שופר, שעל ידם יתעורר הישן, אבל מרוב עתים וימים שנתמעטו הדורות התקינו חז"ל מאה קולות, כי לא בקל יתעורר הישן מתרדמת הבלי הזמן, וצריך הרבה לעוררו עד שיתעורר'.

קכח. ואפשר לבאר הטעם שכפל הרמב"ם בלשונו וכתב 'עורו עורו' [כן נדפס במהדורת 'פרענקל' על פי כתב יד קדשו של הרמב"ם], שבא לרמז שעלינו להתעורר מקול השופר ולא נהיה בבחינת 'וישן ויחלום שנית' אלא נתעורר בכל כוחנו לעבודת השי"ת, ואף לאחר שנתעורר נחזור תמיד שוב להתעורר.

כמילתא דבדיחותא מספרים, שאחד ביקש מחברו שיעירנו למחר להשכמת הבוקר, הלה הגיע בשעה היעודה וניסה להעירו, אך הוא ישן בתרדמה עמוקה, ואף לאחר שדחפו ואף שפך עליו מים לא התעורר כלל, בלית ברירה התייאש הראשון והלך לדרכו. לאחר כמה שעות פגש בחברו אשר שאלו בתרעומת, מדוע לא העיר אותו כמו שסיכמו בערב, השיב הלה בהצטדקות, שהוא קיים את הבטחתו, ואף שפך מים עליו וניסה עוד שאר תחבולות כדי להקיצו, אך הוא לא התעורר, נענה חברו ואמר 'אכן, זכור הנני בחלומי היאך שמאן דהו שופך עלי מים באמצע השינה...' ולענייננו אפשר ללמוד, ששייך לפעמים להתעורר בתוך החלום, וזה בא הרמב"ם להדגיש, שעל האדם להתעורר בפועל ממש, ולדעת שהכל עומד כרגע על כף המאזנים, ובקל יכול להטות הכף לזכות אם יתעשת ויחזור בתשובה על ידי קול השופר.

קכט. כבר אמרו להמשיל, לשריפה שפרצה בבית, ובאותה שעה היה אחד מבני הבית ישן על מיטתו בשלוות נפש, והנה באו כמה 'חכמים' אשר רצו 'להציל' את הלה מן הדליקה, והחלו למדוד גודלם של חלונות הבית וגם את מידות המיטה בניחותא ובכובד ראש, זעק להם מאן דהו שוטים, בטלנים, הרי תוך כמה רגעים ישרף הלה עם מיטתו גם יחד - העירו אותו... הקיצו אותו... ויברח כל עוד נשמתו באפו... כיו"ב לדידן, אחינו בני ישראל, ביום הדין הנורא, הפסיקו למדוד וללכת הנה והנה, הקיצו עצמכם, התעוררו להתחיל להלך בדרך המלך - מלכו של עולם.

פעם נכנס הגאון הגדול הרב מפוניבז' זצ"ל אל היכל ישיבתו הרמה, ושאל את תלמידי הישיבה כדת מה לעשות באדם הישן, אשר רואה בחלומו אריה גדול הפוער פיו לבלעו חי, ובפחדו כי רב זועק האיש זעקות נואשות עד לב השמים שיחושו להצילו משיני הכפיר השואג לטרף, שאל הרב מפוניבז' האיך נוכל להצילו, הוא מוטיב לה והוא מפרק לה, מ'וועקט איהם אויף... מ'וועקט איהם אויף... (מעוררים אותו משנתו העמוקה), ובזה סר כל הפחד והמוות, ומוסר ההשכל מדבריו הוא, שלפעמים שוקע האדם במשך השנה בתרדמת הזמן, והוא מהלך בדמיונות היצר הרע, ולזה בא קול השופר לעוררו משנתו, ויתפקח מכל 'חלומותיו', ויראה שלא דובים ולא יער, וכל היצר הרע על שלל תאוותיו אינו אלא חלום ודמיון בעלמא.

באר הפרשה - ראש השנה

ונרדמים הקיצו מתרדמתכם קל, וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה, וזכרו בוראכם אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן, ושוגים כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל, הביטו לנפשותיכם, והטיבו דרכיכם ומעלליכם, ויעזוב כל אחד מכם דרכו הרעה, ומחשבתו אשר לא טובה. שעל ידי קול השופר צריך להתעורר ולחזור בתשובה קלא. ויכניע עצמו קלב לעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם.

וכן מצינו בכל מקום שנכתב בשו"ע ופוסקים אודות ה'סליחות' נכתב לקום לסליחות, וברבינו יונה (שע"ת א ג) כתב 'לא ימצא איחור התשובה אלא בעמי הארץ אשר המה ישינים שוכבים', כי זוהי 'פתחה של תשובה' להתעורר ולהתנער משנתו בהבלי הזמן, להתפכח ולהתחיל לעבוד את ה'.

קל. כתב הרה"ק רבי צדוק הכהן זי"ע (רסיסי לילה אות לה א) ענין תקיעת שופר שכתב רמב"ם - כלומר עורו ישנים מתרדמתכם, ורז"ל אמרו (ר"ה טז.) שיעלה זכרונכם לפני לטובה ובמה בשופר. הכל אחד כי 'ה' צילך' כאשר האדם מתעורר משנתו וזוכר בהש"י, אז הש"י זוכר אותו כאותו ענין שהוא זוכר בהש"י, ומה זכירתו - שהקב"ה מלא כל הארץ כבודו, והכל שלו, וצריך לעובדו וכיוצא, כל חד לפום אתערותא דיליה.

והנה מצינו ג' לשונות מעניין השינה, 'תנומה' שהיא הקלה שבשינה, למעלה ממנו 'שינה', ו'תרדמה' קשה מכולם (עד שנפסק שאפשר לצרף את הישן למנון, שו"ע א"ח נה ו, ואילו שיכור השרוי ב'תרדמה' אינו מצטרף למנון, משנ"ב צט י), ולזה הביא הרמב"ם כי הרמז לתקיעת שופר הוא בלשון 'עורו... ונרדמים הקיצו מתרדמתכם', כי הכל מתעוררים לקול השופר. קלא. ביאור נורא ביאר הרה"ק האור המאיר זי"ע (עפ"י דבריו בד"ה א"י היתקע), דלכאורה אם השופר בא לעורר את ישראל לתשובה, מדוע הוצרכו ל'שופר' אפשר לתקן שבכל עיר ועיר ידרוש החכם 'דרשת התעוררות' בקול חוצב להבות אש. ומבאר בדרך משל, לעיירה מוקפת חומה שהתגוררו בה עניים ועשירים, והעמידו שומר בפתח העיר שישמרו אותם מן המזיקים והגנבים, והנה כאשר יבחין השומר בכנופיית גנבים המתקרבים לעיר ויצעק גנבים... גנבים... לא יתאספו אצלו כי אם העשירים לבדם הדואגים על כספם ורכושם, ורק הם יסייעו לשומר להתגבר כנגד הגנבים ולגרשם מתחום העיר, ואילו העניים ישארו בבתיהם, כי לא איכפת להו כ"כ אם יכנסו הגנבים בתוך העיר, מאחר שבלאו הכי אין מה לגנוב מהם, אך אם יצעק השומר בקול אש... אש... שהעיירה בוערת וכל הרוצה להציל את נפשו עליו לעזוב את העיר, אזי ימלטו כולם על נפשם.

והכי נמי אם היה החכם דורש לפני העם להתחזק בענייני תפילה, היו חלקם אומרים שהם מתפללים כהוגן ואין הדברים מכוונים אליהם, ואם היה מעוררם בלימוד התורה היו התלמידי חכמים מתנערים ואומרים שהם עסקו בתורה כל השנה כולה, ואם היה מוכיחם על ענייני גמילות חסדים היו העסקנים הולכים בלב רגוע, שלא אליהם נאמרה התוכחה, ולכן אמרה תורה לתקוע בשופר בקול רעש גדול, שזה מעורר את כל אחד ואחד לחזור בתשובה בכל מצב שהוא, ולב יודע מרת נפשו והוא עצמו מכיר בנגעי עצמו, וכדוגמת השומר הזועק אש... אש... הגורם לכולם לברוח ממקומם.

קלב. סיפר הרה"ח הישיש רבי זאב אייזנבאך זצ"ל ששמע מאחד מזקני ירושלים ששמע מזקנו בעל המעשה, בהיותו ילד קטן נסע עם אביו באחת השנים לשהות בראש השנה בצל הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל זי"ע, והיה אז שם ציבור גדול מאד של חסידים, ומחמת הדוחק והצפיפות היו חייבים להוסיף עוד מקום לעמוד בעת התפילה, לכן עשו חור גדול בגג של בית המדרש, והרבה מן החסידים עמדו על הגג ושם הביטו אחרי הרה"ק מטשערנאביל בעבודתו בקודש.

אך עדיין שרר דוחק גדול בבית המדרש, ומחמת גודל הדוחק והצפיפות שהיו קודם התקיעות התעלף בעל-המעשה חסר אונים, מיד מיהרו לעוררו מעלפוננו והשיבוהו אצל הבימה - מקום ששלט האוויר (תחת החור שבגג) בסמוך להרה"ק מטשערנאביל, מפני שהותו במקום קרוב כ"כ זכה אז לשמוע דברות קודש שדרש הרה"ק מטשערנאביל באותה שנה בקול חוצב להבות אש קודם התקיעות, וכה אמר, ה'תקיעה' היא קול שופר חלק המורה על מדת הגאווה, ואילו תרועה מורה על שברון לב ומדת ענווה, וזהו הרמז בפסוק (תהילים מז ו) 'עלה אלוקים' כדי לסלק מדת הדין המרומז בשם אלוקים, צריך לקיים 'בתרועה' שיהא לבו נשבר בקרבו, אך סילוק שם ה' המורה על רחמים נעשה חלילה 'בקול שופר', דהיינו קול התקיעה שנדמה בעיניו שהוא חלק ואין בו פגם, רחמנא ליצלן. והיה כאשר שמעו הקהל את דבריו הקדושים יוצאים מעומק לב טהור געו כולם בבכי, והעיד הילד שמן הגג נשפכו דמעות כמים שהרטיבו את כל בגדיו מכף רגל ועד ראש.

ומצינו ב'ר"ן' (ר"ה ג. מדה"ר ד"ה למה) שביאר בדברי הגמ' (ר"ה טז.) 'למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין, כדי לערבב השמן', וכתב וז"ל, פירוש כדי להכניע את היצר, כדכתיב 'אם יתקע שופר בעיר והעם לא יחרדו', וכדריש לקיש דאמר (ב"ב טז.) הוא שטן הוא יצר הרע'. והרי שעניין התקיעות הוא לגרש את ה'שאור שבעים', אותו יצר הרע המסית ומדיח אותנו בכל השנה קלג'. וכן כתב ה'חינוך' (מצוה

שיא) 'וזהו ענין זכרון תרועה הנזכרים בו, כי התרועה קול שבור, לרמוז שישבור כל אחד תוקף יצרוקלי ויתנחם על מעשיו הרעים'.

והזמן מסוגל ביותר שתתקבל התשובה וכמו שהביא ה'פלא יועץ' (ערך ר"ה) בשם הרש"ש (נהר שלום בסדר תפילות ר"ה ותק"ש) כי התעוררות תשובה מועילה היום כנגד מזרח גדול בזמן אחר קלה.

כיוצא בדבר כתב הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (דרשות שסט:) כי 'בחצוצרות וקול שופר הריעו' (תהילים צח ו) ר"ת 'בושה', כי העיקר הוא ה'בושה' על מעשיו הרעים מתוך שברון לב. וכן רמז לה הרה"ק ה'נתיבות שלום' זי"ע (ח"ב עמ' קלא) כי 'שופר' עם האותיות עולה כמניין 'שברון לב' (590), כי עניין השופר הוא להביא לידי שברון לב אמיתי. וכבר כתב הפרי מגדים זי"ע (סי' תקצ"ב ס"ק א) בשם 'הגאון מהר"ח ראפאפארט' לבאר את נוסח הברכה במוסף של ראש השנה, 'כי אתה שומע קול שופר ומאזין תרועה ואין דומה לך', דלכאורה יש לדייק מדוע אמר שומע בתקיעת שופר ומאזין בתרועה. ועוד, מהו 'ואין דומה לך' - וכי אין עוד מי שביכולתו לשמוע קול שופר ולהאזין לקול התרועה.

אלא, דהנה חז"ל (תנחומא האזינו ב) פירשו את הפסוק (דברים לב א) 'האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי', שהאזנה פירושה מקרוב ושמיעה מרחוק. ועל כן כשדיבר משה רבינו אל בני ישראל אמר האזינו השמים, כיוון שהיה קרוב לשמים, ואילו לארץ שהייתה רחוקה ממנו אמר ותשמע הארץ אמרי פי. עוד יש להקדים, שתקיעה קול פשוט היא, ורומזת לצדיק מעיקרא שמעולם לא נכשל, ואילו תרועה קול שבור הוא, ורומזת לבעל תשובה שרחוק היה ונתקרב אל ה' ולתורתו. וזהו שאומרים שומע קול שופר, את קול התקיעה - קול פשוט כקולו של צדיק מתחילתו, את קולו הוא 'שומע' רק מרחוק. אך 'מאזין תרועה' לקולו של 'בעל תשובה', וקול זה שומע ה' מקרוב אחר שיש בו מעלת 'לב נשבר', ו'קרוב ה' לנשברי לב'. ובדבר הזה אנו משבחים ומפארים את הבורא ש'אין דומה לך', כי הקב"ה משתמש במאנין תבירין ואילו מלך בוד"א אינו משתמש בכלים שבורים.

קלג. הרה"ק רבי יחיאל ממוש זי"ע נכנס פעם אל בית מדרשו לתקיעת שופר, וכבר עלה אל הבימה, ולא אבה לתקוע בהראותו שבסמוך עומד 'דבר אחר' האוכל ומכלה פירות בשדהו של אחד היהודים, ולא יוכל לתקוע עד שיגרשוהו משם, ואכן שני אברכים יצאו וגירשוהו ומיד החל בתקיעות. כעבור שנים סיפר הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע סיפור זה, ונענה ואמר 'אזא מעשה פון דער מוש'ער האב איך נאך נישט געהערט' (סיפור נורא כזה מהרה"ק ממוש עוד לא שמעתי), נענו החסידים ואמרו, שלבטח התלהבותו של הרבי היא ממעשה החסד והצדקה של הרה"ק ממוש, שאף בזמן מרומם קודם 'תקיעת שופר' דאג לשדהו של יהודי [כדוגמת המסופר על הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע שמצאוהו קודם תפילת 'כל נדרי', כשהוא מנדנד תינוק בעריסתו אשר אמו עזבתו והלכה לביהכ"נ, כי זה כל מהותם של צדיקים, שאף בזמנים אחוזי שרעפים זוכרים הם את עם ה' לעשות עמהם חסד ואמת]. אך ה'בית אברהם' נענה ואמר בלהב, 'מדוע אינכם מבינים עמקות המעשה, הרי כל כוונת התקיעות היא לעקור את ה'דבר אחר' מכרם ה' צבאות בית ישראל', כי זהו כל התקיעות שכל אחד יעקור את כל הרע מגופו רוחו ונשמתו.

קלד. וכבר הבאנו מה שכתבו בספה"ק כי 'שופר' ר"ת 'שורש פורה ראש ולענה' (דברים כט יז), כי בכח השופר לעקור כל השרשים הרעים אשר המה 'אבות נזיקין' לכל החטאים.

קלה. אף על העבירות החמורות ביותר יש בידו לשוב באותה שעה, וכמו שאיתא ב'צמח צדק' (ליקוטים אות ג), דגבי שופר כתיב (תהלים פא ד) 'תקעו בחודש שופר', ואצל יעקב אבינו נאמר (בראשית לב כו) 'ותקע כף ירך יעקב', ואותיות 'תקעו' הן אותיות 'ותקע', ללמדנו שבעת תקיעת שופר יכול האדם לתקן אף מה שפגם בירכו דהיינו אביזרייהו דגילוי עריות.

והרש"ש (הובא בפלא יועץ שם) הוסיף, שאפילו מחטיא את הרבים מתכפר על ידי תשובה בעת התקיעות, וכן יש תיקון גם לכל ה'פגמים' עליהם איתא בזוה"ק שלא מועיל עליהם תשובה רח"ל.

כלפנים דמי - קדושת זמן התקיעות

'אלא, דקאי על מה שאמרו 'אמרו לפני', ואיך יכולין להתקרב לפניו - ע"י השופר קלז.

בדברים אלו כתב גם הגאון רבי ישראל סלנטר זצ"ל, ומסיים 'כאשר כח הציור מועיל למוסר [היינו כשארם מצייר לפניו הדברים לנגד עיניו יועילו לו זה להתעורר לתוכחת מוסר], יצייר האדם עצמו אילו היה בתן גדול והיה צריך להיכנס ביום הכיפורים לבית קדשי הקדשים היה חרד מאד לנפשו כל יפגעהו רעה חלילה, כן יחזק אמונתו אמנות חכמי התלמוד אשר פסקו וחדלו [פירושו, שאסרו ופסלו] שופר של פרה, משום אין קטיגור נעשה סניגור, ואכן השופר בין דלזכרון אתי, והאדם נזכר ונשפט על כל מעשיו, ככהן גדול הנכנס לקודש הקדשים דמי, והדברים כהווייתן, ומאד מאד יחרד לב האדם המעמיק בדבר הנורא הזה' (הובא באגרות ומכתבי הגר"י סלנטר, מכתב עג).

איתא בגמ' (ר"ה נו.) שופר של פרה פסול ואין יוצאים בו חובת התקיעות, משום דאין קטיגור נעשה סניגור, וכיון שהעגל נולד מן הפרה לכן אי אפשר לרצות את הקב"ה כאשר מזכירים עוון זה, ודיננו שווה ל'כהן הגדול' שאינו נכנס בבגדי זהב לקודש הקדשים, כדי שלא ייזכר כל רמזו הטא בעת ה'ריצוי' לפני ולפנים. ורק ב'היכל' לא חששו כ"כ, ומותר לגשת אל הקודש בבגדי זהב, מעתה, יש לתמוה, וכי 'תקיעת שופר' של ר"ה ב'קודש הקדשים' היא, וביארו בגמרא ביוון דלזכרון הוא כפפנים דמי (ולכן אין לתקוע בשל פרה כדי שלא להזכיר אותו עוון). מכאן הוכיח הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרמ"ה, תרמ"ט, וכן הגידו רבים מצדיקי הדורות), שהתקוע בשופר דראש השנה בכל מקום שהוא, הרי הוא חשוב ככהן גדול הנכנס לקודש הקדשים לפני ולפנים קלז ככל חוקתו ומשפטו - אף לאסור שופר של פרה.

ובשופר גדול יתקע - סגולת התקיעות ברוח ובגשם אמרו במדרש (ויק"ר כט ג) בשעה שישראל נוטלין את שופריהן ותוקעין לפני הקב"ה, עומד מכסא הדין ויושב בכסא רחמים קלח. וכבר נזכר מה דאיתא בגמ' שעל ידי השופר עולה זכרון בני ישראל לטובה קלט.

ובמקום אחר (שנת תרמ"ח ר"ה איתא) מפרש לפי זה מה שאמרו (ר"ה מז.) 'אמרו לפני זכרונות כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה, ובמה בשופר', ובפשטות אינו מובן הקושיא ובמה, והרי כבר אמר 'אמרו לפני זכרונות - כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה'. ומבאר,

קלו. הוסיף ע"ז עוד ה'שפת אמת' (תרס"ה ד"ה איתא) כי הנה בשלושה רגלים נצטוונו במצות 'עליה לרגל', אמנם אין בני ישראל יכולים לעמוד אלא בעזרת ישראל, אמנם בר"ה ניתן 'להיכנס' עד לקדש הקדשים, הרבה הרבה יותר מבשאר רגלים. ומבאר טעמא דמילתא כי 'מקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד', ועל ידי התעוררות התשובה שמכח תקיעת שופר זוכים אנו להתקרב ביותר לאבינו שבשמים ולהתעלות עד שאנו עומדים במקום שצדיקים גמורים אין יכולים לעמוד, דהיינו בשלושה רגלים בעת העלייה לרגל.

קלז. עפ"ז יישב אחד מצדיקי הדור שליט"א מה שדקדק הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (לקוטים ד"ה וכן מי) 'שלא מצינו בספרים הקדושים לומר לשם יחוד קודם תקיעת שופר כמו בכל המצוות, עיי"ש, ומבאר, כי עניין אמירת 'לשם יחוד' הוא כהכנה להתקרב על ידה אל הקודש, אכן מכח השופר לרומם בני ישראל עד שיהיו 'כלפנים' - ככהן גדול בקדש הקדשים, ואין צורך באמירת 'לשם יחוד'.

קלח. כך המליץ הרה"ק ה'אהבת שלום' זי"ע, כי כביכול הקב"ה משתומם על עצמו - כיצד הגעתי הלום, לשבת על 'כסא דין', אין זה אלא כי 'השטן' קטרג על בני ישראל, ופיתה אותי לכעוס על בני ישראל, הרי לי שכח אדיר יש לשטן בפיתויו, א"כ מה טענה יש לי על בני ישראל כשהם חוטאים, הרי כל חטאם אינו אלא מחמת כוחו הגדול של השטן לפתותם... מטעם זה עצמו עובר קוב"ה מכסא דין לכסא רחמים.

וכעין שביאר הרה"ק המהרי"ד (פרי וירא) את נוסח התפילה 'כמו שכבש אברהם אבינו את רחמיו וכו' כן יכבשו רחמיו את כעסו מעלינו, ולכאורה קשה, הנה אנו מבקשים שהקב"ה יעורר רחמיו ויכבוש את כעסו, ואילו אברהם אבינו כבש את רחמיו ועורר את מדת הדין והגבורה לשחוט את בנו.

והסביר המהרי"ד, דהנה אמרו חז"ל (תנחומא פרשת וירא פרק כב) שבלכת אברהם אבינו אל ה'עקידה' בא השטן למנעו שלא יקריב את יצחק, לאחר שראה שכל ניסיונותיו אינם מצליחים החל לטעון טענות שונות ומשונות מדוע יש

'כי הנופח באפי אחר מנשמתו יתן בו', וכביכול הקב"ה נפת באדם הראשון 'משלו', ועי"ז נעשה לנפש חיה, כי הקב"ה הוא מקור החיים ונתן מהחיות שבו לתוך גוף האדם. וכך מתחדש העניין בכל שנה ושנה, 'כי זה היום תחילת מעשיך וזכרון ליום ראשון', ועל ידי תקיעת שופר מתחדש בריאת האדם. ושוב אין לו שייכות לעבר אלא הרי הוא נולד מחדש כאיש אחר לגמרי, ואף אם עד עתה היה נוטה מזלו לרע, אזי מעבשיו יבולים כל השרשים שבו וכל מזלו להתהפך לטוב.

וביארנו צדיקי הדורות (הרה"ק בעל התניא, שם משמואל תרע"ט בשם אביו הרה"ק האבני נזר, ועוד) כי הנה איתא (ירושלמי ר"ה פ"א ה"ג) שכביכול הקב"ה מקיים את כל המצוות שבתורה, ונמצא שבשעה שישראל נוטלין את שופרותיהן ותוקעים הרי כביכול מתעורר כן גם למעלה, ואף הקב"ה 'תוקע' בשופר, ועל זה נאמר ובשופר גדול יתקע. ועניין התקיעה של מעלה הוא כדכתיב (בראשית ב ז) 'ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה', שהרי 'מאן הנפח מריליה נפח' - וכלשון הרמב"ן (שם)

לאברהם להימנע מעשיית העקידה, עד שענה לו אברהם, אכן, צדקו דברך, אלא שאתה 'שטן' אתה, וכלל מסור בידנו לעשות תמיד איפכא מדברך. כיו"ב אנו מבקשים מאת ה' להשיב למקטרגים לאמר 'אכן, צודקים אתם בטענותיכם, אלא שעלי לעשות 'איפכא' מטענותיכם', ואכתבם בספרן של צדיקים גמורים לאלתר לחיים טובים ולשלום, אמון כן יהי רצון.

קלט. וטעמא דמילתא הסביר הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע (קדושת לוי ל"ה ד"ה בחוצרות) בדרך משל, למלך גדול שתעה בעובי היער ולא מצא את הדרך לצאת משם, לשמחתו פגע בכמה אנשים וביקש מהם להראות לו את דרך המלך, אך הם לא הכירו את הדרך כי כל ימי חייהם התגוררו שם בין העצים ולא היה בידם לעזור לו, עד שלבסוף ראה חכם אחד וביקש מאתו שיורהו את הדרך לצאת משם, הבחין החכם שהוא המלך ונרתע לאחוריו, אך מיד התעשת והראה לו היאך יחזור לארמונו. המלך הכיר טובה מרובה לאותו חכם, ויגדלוהו וינשאהו על כל השרים וילבישהו בגדי 'שר' וציווה להטמין בבית גזזיו את בגדיו הישנים, ומאז התנהלו כל עניני המדינה על פיו.

ויהי אחר הדברים האלה סרח פעם שר זה, וחטא חטא גדול אשר לא יעשה, ונידון למיתתו. השר ביקש שימלאו את משאלתו האחרונה להתראות עוד פעם אחת לפני המלך עם בגדיו הישנים אשר בגזי המלך, וכך נפל לפני רגליו והתחנן לפניו שיסלח לו על מעשיו, ואכן, מכיוון שראהו המלך בבגדים אלו נזכר בטובה הגדולה שגמל עמו בימים ההם, ויט אליו חסד ומחל לו על העון.

והנמשל מובן מאליו, שהקב"ה חזר על כל אומה ולשון לתת להם את התורה הקדושה והם לא הסכימו לקבלה (כמבואר בב"ק לח:), ורק כנסת ישראל ענו ואמרו 'נעשה ונשמע' וקבלו עליהם עול מלכות שמים, ואכן הם קבלו את התורה בהר סיני כשנשמע קול שופר חזק מאד בהר. לכן תוקעים בר"ה בשופר - לעורר אהבת איתן, שיזכור הקב"ה לנו חסד נעורינו שקבלנו את התורה כאשר שום אומה ולשון לא חפצו לקבלה, וממילא סולח קוב"ה ומוחל לנו לכל עוונותינו.

ב'חידושי הרשב"ץ' (ר"ה יז:): כתב וז"ל, אמרה תורה תקעו לפני בשופר כמו שתוקעים בשופר לפני המלך ואומרים 'יחי המלך', ואותה תקיעה תעלה לפני לזכרון לפקוד אתכם לשלום כמלך המקלס על עבדיו העובדים אותו, עכ"ל, וכלומר שבתקיעה מכריזים אנו כי אבינו שבשמים הוא מלכנו, ועולה לנחת רוח לפניו עד שפוקד לשלום את עבדיו. באופן אחר נתבאר בספה"ק בדרך משל לבת מלך שיצאה מארמון המלוכה ותעה בדרכה ולא מצאה 'דרך המלך', וברוב הדרך נתקלו רגליה באבנים ונפלה כמה וכמה פעמים, עד שנקרעו בגדי המלוכה וכל מראה תואר פניה הושחת עד שלא היה ניתן להכירה. בהגיעה אל 'בית אביה' עכבוה השומרים מלהיכנס, אמרה להם, הניחו לי כי בת המלך אנכי, השיבו לה כנגדה, כל היום מגיעים הנה 'אורחי פרחי' הטוענים שהם ממשפחת המלך... עד שזעקה בקול מר, אבי, אבי, אף אם אינך מצליח להכיר אותי אך הקשב לקולי והכר נא האם בתך אני אם לא. כיוצא בדבר, אנו אומרים אל הקב"ה, אף אם אנו מלאי עוון עד שלא ניתן להכיר עלינו כי אנו בניך, אך שמע קולנו, ותיווכח כי אכן הננו בניך ואתה אבינו. וזהו עניין קול שופר, קול העולה לשמי מרום לעורר רחמים כי בנים אנחנו למקום ב"ה, ועי"ז עולה זכרונו לפני לטובה. והדברים אמורים גם לגבי השמעת קול תפילה ובקשה, שהקב"ה 'שומע' את הקול, כי קולך ערב, ומתעורר זכרונו לפני לטובה.

באר הפרשה - ראש השנה

ואכן אין בקוצר שכלנו להשיג גודל הרחמים המתגוללים על ידי 'סדר התקיעות' קמ לבטל כל גזירות רעות קמ, ולהשפיע כל מילי דמיטב, הן בסייעתא דשמיא בכל מלאכת עבודת הבורא קמ, והן בהשפעות טובות בבני חיי ומוזניקמ, לשוב לנו כל הימים, וכבר אמר הרה"ק מרוזין זי"ע (עירין קדישין השלם) אילו היו יודעים

קמ. כך הביא הגה"ק ה'חתן סופר' (מקנה וקנינים עמ' קנו) שהנה האר"י הק' זי"ע רמז בכתוב (בראשית ט יד) 'והיה בענני ענן על הארץ ונראתה הקשת בענן', שה'ענן' רומז על מה שנאמר (איכה ג מד) 'סכותה בענן לך מעבור תפילה', והיינו כשהחושך מכסה ארץ והקטרוג מתגבר ומעכב את התפילות מלעלות לשמי מרומים ח"ו, ומה העצה לך, שתיראה ה'קשת' בענן, ורומז על תקיעת שופר, שהרי תיבת 'קשת' עולה ל'ראשי תיבות' של תקיעה שברים תרועה (זח"ג רל:), וכלומר, שעל ידי התקיעות מתפזרים כל ה'עננים', ויתגלה האורה, וכמו שדרשו חז"ל (שוח"ט) מה שנאמר (תהלים כז א) 'לדוד ה' אורי וישעי' אורי בראש השנה.

קמא. כתב בספר 'פנים יפות' (אמור ד"ה בחודש) רמז נפלא על הפסוק (תהלים פא ד) 'תקעו בחדש שפר בכסה ליום חגנו', כי הנה ידוע שהאותיות יכולות להתחלף עם האותיות שלפניהם (שער הכוונות, ענין הפסח דרוש ב). אותיות הקודמות לתיבת 'חדש' הוא 'גזר', והקודמות ל'כסה' הוא 'דין', והוא רמז ל'גזר דין' שבראש השנה, והאותיות שקודם תיבת 'שפר' הם קר"ע. וכלומר שע"י השופר קורעין גזר דין, וכמו שאנו מבקשים 'קרע רוע גזר דיננו'.

קמב. כה כתב הרה"ק רבי צדוק הכהן זי"ע (דברי חלומות יד), וז"ל, בכל מצוה ישנה קדושה מיוחדת כפי אור של אותה מצוה, מצוה שופר מביאה יראה בלב וכמו שנאמר (עמוס ג ו) 'אם יתקע וגו' ועם לא יחרדו', וזהו עיקר המבוקש מאיש הישראלי, וכמו שנאמר (דברים י יב) 'מה ה' א' שואל מעמך כי אם ליראה' ונאמר (קהלת יב יג) 'סוף דבר הכל וגו' את האלוקים ירא וגו' כי זה כל האדם, ועל כן מצוה זו בראש השנה להכניס היראה בלב על כל ימות השנה... ומסיים שם, וכל מחשבות של יראת שמים הבאים ללב האדם בכל ימות השנה הכל מקיום מצות שופר בראש השנה. וכאותו לשון כתב הוא עצמו (רסיסי לילה אות לה) שכל כוחנו לעסוק בתורה בכל השנה כולה בא מכוחו דשופר בר"ה.

קמג. הרה"ק ה'עטרת ישועה' זי"ע אמר (ליל ר"ה קודם קידוש ד"ה בהפטרות פנחס) ש'תקעו' בגמטריא 'עושר', לרמז על כח השופר לפתוח שערי פרנסה טובה בהרחבה לכל בני ישראל. עוד אמר לבאר עפ"י דברי חז"ל (ר"ה כו:): 'שופר מאריך' - שע"י השופר נזכה לאריכות ימים (עטרת ישועה פר' תצא ד"ה א"י כי תצא). ואף יזכה ל'ארוכה' ורפואה שלימה (שם, פר' ראה ד"ה א"י ראה).

כן הוא מסוגל לפקידת עקרות, כי האותיות שאחר עקרה הם שופר, וכלומר שהשופר יוציאם מלהיות בכלל עקרה.

הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע (לר"ה ד"ה תקיעת) כתב על דברי חז"ל (שבת קיז:): 'תקיעת שופר ורדיית הפת... ללמדנו שתקיעת שופר משפיעה פרנסה.

איתא ב'שער המלך' (ש"ג פ"ד) וז"ל. ובשעת תקיעת שופר בשעה שקולו מחזיק ברכה 'ברכת השופר' יתעוררו את עצמן בבכיה רבה, וביותר בעניית אמן אחר הברכה, שבעת ההיא יכתב קצבת הפרנסה וכל השפע לכל השנה כולה, עכ"ל.

כתב ה'בן יהודע' (יומא עו) שאלו תלמידיו את רשב"י מפני מה לא ירד להם לישראל מן פעם אחת בשנה אמר להם אמשול לכם משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שיש לו בן אחד פסק לו מזונותיו פעם אחת בשנה ולא היה מקביל פני אביו אלא פעם אחת בשנה עמד ופסק מזונותיו בכל יום והיה מקביל פני אביו כל יום אף ישראל מי שיש לו ארבעה וחמשה בנים היה דואג ואומר שמא לא ירד מן למחר ונמצאו כולן מתים ברעב נמצאו כולן מכוונים את לבם לאביהן שבשמים, נ"ל בס"ד נקיט תלמידיו (של רשב"י), ולא אמר שאלו בסתם, ללמד דהשואלין היו תלמידיו המיוחדים לו דוקא שהם לומדים עמו בחלק הסוד, והמה ידעו שעפ"י הסוד ראוי שירד המן פעם אחת ביום ר"ה שיש בו תקיעת שופר, מפני שידוע להם שבשופר יהיה מיתוק לשורש המן כמו שכתוב ב'שער הכוונות', ולכן ראוי שירד פעם אחת בשנה ביום שנעשה תיקון ומיתוק בשורש שלו, והשיב להם שלשה טעמים, הא', בשביל הלב שיצפה להקב"ה בכל יום. וממשיך שם עוד טעמים במה שנוגע לתועלת אכילת המן.

סיפר הגה"ח רבי אברהם גאטליב שבבחרותו למד בישיבתו של הרה"ק רבי מנדל מווישווא זי"ע, פעם באו לעיר שני תלמידים משיבת ראדין בשליחות לדבר מצוה, ובצאתם את העיר נתבקשו לשאת כמה דיבורים לפני בני

בני אדם כח ועת רצון של תקיעת שופר היו מחזיקים את הזמן בשתי ידיים קמ"ד.
שמקבל האדם על עצמו בימים הקדושים האלו הוא 'המלבוש החדש, לנפש החדשה, לשנה החדשה'.

וזו העצה היעוצה לזכות בדין, וכמו שכתב הריטב"א בהא דאיתא בגמ' (ר"ה טו:) ש'שינוי מעשה' מקרע גזר דינו של אדם, שאין לומר שהכוונה ששב ממעשיו הרעים, שהרי אין תשובה מבלי שישוב מדרכו הרעה, שלא יהיה כטובל ושרץ בידו, אלא הכוונה ל'מעשים של רשות שאינם הגונים קצת', ועי"ז ישתנה דינו לטובה קמ"ו.

כתבנו בספר זכויות - ענין קבלות טובות בלל גדול ב'דרכי התשובה', לקבל על עצמו קבלות טובות וגדרים וסייגים, כל אחד לפי עניינו ומצבו, ועל ידי זה יעלה ויתעלה בעבודתו ית"ש. והדברים אמורים ביותר בעמדתו בשערי השנה החדשה, שצריך האדם לקבל על עצמו על כל השנה הבעל"ט קמ"ה. וכך היה אומר הרה"ק ה'צמח צדק' זי"ע, ש'קבלה טובה'

הישיבה, סיפרו השניים, שבראדין היה נהוג לעשות 'הפסקה' לפני תקיעת שופר כנהוג בכל תפוצות ישראל, והנה, רבים מבני הישיבה ניצלו את הזמן להכנה לקראת התקיעות, אך גם היו כמה מהתלמידים שלרוב שעמום היו מטיילים ברחובות העיר ומתבוננים בכל בית הכנסת - כמה מתפללים יש שם, מי הבעל תפילה, והיכן הם עומדים עתה... ובחזרם לישיבה השמיעו לרבים את אשר ראו עיניהם, בעמדם בחוצות הישיבה ונשאו 'מדברותם' נכנס הח"ח ל'תקיעות' ושמע את שיחתם, והבין היטב את המדובר, עלה הח"ח על מדרגות ארון הקודש, ופתח פיו, משל ל'בן יחיד' ששלחוהו הוריו ללמוד בישיבה הרחוקה לגודל מסירות נפשם למען יגדל בנם יחידם בתורה וביראה טהורה, בימים ההם היה קשה מאד לשמור על 'קשר' מעיר לעיר ובפרט כשהם במרחק כה גדול, כך עברו ימים ושנים שלא שמעו זה מזה, לדאבון לב חלתה האם וכעבור כמה שנים השיבה את נשמתה ליצרה, ולא ידע האב כיצד יודיע 'בשורה' כזאת לבנו יחידו, נמלך בכמה ידידים נבונים, שיעצוהו לשלוח לבנו 'בגד חדש' ובכיסוי יטמינו 'פתקא' בה תיכתב דבר הבשורה, וכך יקל מעט על הבן וימתיק בשמחת הבגד את עצבונו על פטירת אמו... וכן עשו, הבן שמח עד מאד בקבלת בגד חדש בשליחות מעיר מולדתו, אך משמצא את הפתקא והבשורה הנכתב בה נהפכה שמחתו לאבל ותוגה ל"ע... והנמשל, היום הרת עולם היום יעמיד במשפט כל יצורי עולמים, וכדי שלא נקבל את הבשורה בקושי הטמינוהו ביום חג וכו', זהו 'בכסה' ליום חגנו, אך דעו נא - מהי הדרך להמתיק ולבטל את הרע הנכתב בפתקים הללו, לזה הקדים הכתוב ואמר תקעו בחודש שופר - ועי"ז 'תקעו' זה ממתיקים את כל הכתוב ב'כסה' - את כל הדברים הנכתבים בפתקאות הללו שלא לטובה, כיצד העזתם לדבר 'דברים בטלים' בזמן נעלה כזה... אדרבה, כל ערום יעשה בדעת להכין עצמו כראוי לקראת התקיעות, ויזכה להפך הכל לטובה ולהמתיק לעצמו את השנה לשנה טובה ומתוקה

קמ"ד. כתב ב'אור' דוד' (להגה"ק רבי דוד מייזליש, אסתר א א) אמרו חז"ל (ר"ה כז:) כל הקולות כשרין בשופר, היה קולו עב או דק כשר. ענינו ללמוד, דבעת תקיעת שופר הוא עת רצון מאד והתגברות הרחמים אשר אז נתקבלו כל התפילות, וכל הקולות כשרין ונתקבלו, הן 'קול עב' היינו על עניני גשמיות ועניני עולם הזה, או 'דק' היינו צרכי עבודת השי"ת, הכל כשר.

קמ"ה. כך פירש הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע (ליקו"א אות כט) בפסוק (משלי לא כז) 'צופיה הליכות ביתה', שכשם שהנוסע ליריד אזי כל דעתו בעת שהותו ביריד הוא לקנות דברים הנצרכים לו לאחר שיחזור לביתו, כך צריך לזכור בכל זמן טוב למלא אסמיו בקניינים שיהיו לו גם 'כשישוב לביתו'.

ואכן מילתא דפשיטא שאין די בקבלת עול מלכותו ית' רק בימים אלו... בצחות רמזו בפסוק (תהלים סא ז) 'ימים על ימי מלך תוסיף', שלא ימליך את הקב"ה רק לימים הנוראים ואח"כ ישכחנו, אלא יוסיף ימים על 'ימי מלך' אלו ימים הנוראים שאומרים בהם 'המלך', וישעבד כל רמ"ח איבריו וש"ה גידיו אליו יתב"ש בכל עת ובכל שעה. **קמ"ו.** ביום י"ב כסלו בשנת תש"פ אירע פיגוע ירי נורא בחנות של יהודים יראים ושלמים בשכונת דזערסי סיטי (בניו דערז'י), והנה אשה אחת מספרת את הנס שאירע עמה, כשנצלה ממות בזכות 'קבלה' טובה, כי חודשיים קודם - בהיותה בבית הכנסת ביום הכיפורים, בהגיעם לאמירת 'ונתנה תוקף' התעוררה האשה בהתעוררות עצומה, וקבלה על עצמה 'הידור' מסוים באופן שהיא מכסה את ראשה.

באר הפרשה - ראש השנה

וכך ביאר הגה"צ רבי אליהו לאפייאן זצ"ל (לב אליהו, מערכות התשובה עמ' שמא) בדברי המשנה (אבות ד רבי אליעזר בן יעקב אומר, העושה מצוה אחת קונה לו פרקליט אחד, ויש לדייק מהו שכתב בלשון הווה העושה מצווה אחת ולא בלשון עבר מי שעשה, ועוד, מהו מצווה 'אחת', אלא לומר לך, שלא מדובר במקיים איזה המצווה, אלא ב'קובע' ומקבל ע"ע שיקיים מצווה פלונית, בזה גופא 'קונה לו פרקליט' ליום הדין קמ"ו. וכך מתאמרא בשם צדיקים על הפסוק (תהלים

זו ג-ד) 'אם תקום עלי מלחמה בזאת אני בוטח, אחת', שבזאת אני בוטח - במה יבטח האדם בזמן מלחמה' וביום הדין, באחת, היינו ב'קבלה' הטובה שקיבל על עצמו להתחזק - להמשיך את הימים הנוראים לכל השנה, ואפילו רק ב'אחת' - דבר אחד קטן, והיא תעמוד לו למליץ קמ"ח.

ובל ערום יעשה בדעת לקבל על עצמו רק כפי יכולתו קמ"ט, ולא יהלך בגדולות ובנפלאות ממנו קמ"י,

כעבור ימי המועדים נפנתה להזמין את הכיסוי אשר קבלה על עצמה, באופן שהובטח לה 'משלוח' עד פתח ביתה. אלא שהגעת המשלוח נתעכב עד אותו יום - י"ב כסלו, באותו היום יצאה מביתה בדרכה לאותה חנות, ובעמדה על מפתן הבית מצאה שהחבילה הגיעה בשלמותה, מיד חזרה הביתה, וטיפלה בחבילה, ובאותם רגעים התרחשו היריות, כך שלולי אותה חבילה הייתה שוהה באותו זמן בחנות, ומי יודע מה היה עולה בגורלה... קמ"ז. כה אמר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (הובא באמרי אמת שבת תשובה תרצ"ב) על אומרם (יומא פד): 'כל קבוע כמחצה על מחצה דמי', שאם האדם קובע עצמו לאיזה דבר מצווה - בקביעות איתנה שאפילו כל רוחות שבעולם לא יזיזוהו, כבר נחשב לו כמי שיש בידו רק מחצה עוונות ומחצה זכויות, נמצא שבעוד דבר טוב אחד כבר נעשה כרוב זכויות ומטה את הכף לכף זכות.

סיפר לי אברך ת"ח מופלג אשר הנני מכירו משנות נעורו, כי זה לו שנים הרבה שסבל מרורות מ'חור' באזניו (בעור התוף), והיו יסוריו קשים ומרים, מה גם שבכל השנים הללו נאסר עליו לטבול במקוה כי המים מסוכנים למי שחור לו באזניו... והנה ביום הושענא רבה תשע"ה היה אצל רבו שהורה לו כי הגיע זמנו לעבור ניתוח באזניו. כמה עסקני רפואה חשו לעזרתו ובמהרה הושג לו זמן ועת לנתחו, כאן אירע האות והפלא, כי בבואו לפני הרופא הגדול ראה הרופא כי הכל בריא ושלם ואין באזנו כל זכר לחור... ויהי הדבר כחידה שתומה כי כל רואיו ומכיריו ידעו כי הלה סובל קשות באזניו... עד שהאברך נזכר שבר"ה העעל"ט קיבל על עצמו שלא לדבר בשעת התפילה, ומן הנראה שזכה בזכות שסתם פיו נסתם חור אחר כנגדו.

שמעו נא מעשה נורא על כוחה של קבלה טובה, יהודי אחד מארה"ב שהיה מן המקושרים לכ"ק אאדמו"ר זי"ע שאל פעם בעצתו היאך יצליח בדרכיו, הורה לו אאדמו"ר זי"ע שיקבל על עצמו לטבול בכל יום ויום במקוה טהרה, ואכן קיבל היהודי על עצמו, ומני אז לא חיסר אף יום אחד מטבילתו, ויהי היום (בשלהי אלול ה'תשס"א) וכבר היה ברכבת בדרכו לעבר 'בנייני התאומים' להיפגש שם עם כמה סוחרים בענייני עסקיו, ונזכר שעדיין לא היה היום במקוה, בתחילת דבר חשב לוותר על כך פעם אחת ויחידה, אך לבסוף התגבר, והחליט יעבור עלי מה - אני הולך למקוה, ואכן ירד מהרכבת לטבול במקוה טהרה, ובאותה שעה נכנס המטוס והפיל את אלו שני הבניינים, והיהודי ניצל ממוות לחיים טובים בכוחה של הקבלה הטובה.

וכפי שכבר פירשו על מאמרם (ילקוט ראובני, האזינו ד"ה והאסף) 'אין בין גהינום לגן עדן אלא כחוט השערה בלבד', והכוונה לאותה קבלה טובה, שמהפכת לאדם מגהינום לגן עדן.

קמ"ח. ויש להסמיק לדברים מה שפירש ב'דרשות רבינו יוסף נחמיה' (קאריניצער) בלשון הפייטן (אזכרה אלוקים) 'מידת הרחמים עלינו התגוללי ובעד עמך רחמים שאלי', כי הוא מלשון 'שאלה' והלוואה, והכוונה היא, כי הנה אנו מבקשים מהקב"ה שירחם עלינו ויוציא לאור דיננו, אכן אין בידנו מעשים, על כן אנו מבקשים שיואיל 'להשאל' לנו עתה ו'נשלם' לו במעשינו הטובים בשנה הבאה עלינו לטובה.

קמ"ט. פעם שאל אחד מתלמידי הגה"צ רבי לייב חסמן זצ"ל את רבו בימי הרחמים והסליחות, איזו קבלה יקבל על עצמו שתהא לו כסניגור בעת המשפט, ענהו הרב, צא התבונן בעצמך באיזה דבר קל הנך בטוח שתוכל עמוד בקבלה זו למשך כל השנה, ויעש התלמיד כן, משחזר אל רבו והעלה לפניו את מסקנתו, אמר לו רבו עתה חצה נא את הקבלה לשניים, וקבל ע"ע רק מחצית אחת. כי על האדם להיות החכם הרואה את הנולד.

אז יעמוד בקבלתו, ועל ידי זה יתעלה מדרגא לדרגא קנא, והיא תשפיע עליו ברכה עד בלי די קנא, וכדאיתא במדרש

סיפר המשגיח רבי מאיר חדש זצ"ל, שבשנת תרפ"ט בהיותו בישיבה בעיה"ק חברון ערכו אז הערביים ימ"ש טבח האכזרי בתלמידי הישיבה הי"ד כידוע, ואף הוא היה בין הבחורים, מה עשה כדי להינצל - השכיב עצמו בין ערימת המתים והשים עצמו כמת, ועל ידי זה ניצל מידי הישמעאלים. ולגודל פחדו פן יבחינו בו, ויראו שעודנו חי, קיבל על עצמו במחשבתו קבלות גדולות לכל חייו, אך תוך כדי מנוסתו אחר כך למקום מחבוא כבר הוריד מעל עצמו כמעט את כל הקבלות... כי אכן אין ערך לקבלות יותר מפי יכולתו, שהרי אין יכול לקיימם.

בעניין זה, סיפרו חכמי המשל, מעשה ביהודי אחד מ'בני הכפר' שלא היה 'חכם' גדול, ואף 'טיפש' קטן לא היה. פ"א נקלע למקום מרוחק וכבר הגיע זמנו לחזור לביתו, החליט הלה לנסות לראשונה בחייו את התענוג המכונה 'רכבת הברזל', לנסוע באותה עגלת ברזל שאיננה צריכה לעזרת הסוסים. בבואו למוכר הטיקעטס (כרטיסי הנסיעה) הסביר לו המוכר כי ג' קרונות ישנם ברכבת, א'. לעשירי תבל שם נהנים היושבים מסעודות כיד המלך ומשרתים לרוב. ב'. לפשוטים יותר. ג'. לפשוטים וקשי יום. כל קרון יורד במעלה מהקרון האחר הן מצד הסערוויס (שרות) הן מצד המחיר... 'בן הכפר' החליט שאם כבר עומד הוא בפתח תענוגי הרכבת יקח לעצמו טיקעט במחלקה הראשונה, אבל מה יעשה הבן כשאין לו די מעות לקנות טיקעט למחלקה ראשונה עד ביתו, חשב לעצמו אקנה ואסע עם הרכבת רק עד מקום פלוני - שם ארד ואקבץ נדבות עד שיהיו לי עוד מעות לנסוע עוד כמה תחנות, וחזור חלילה.

עלה היהודי מאושר על הרכבת ונהנה מכל רגע, אך כעבור שעה קלה נכנס הממונה והודיעו כי במקום פלוני עליו לרדת אחר כבוד מן הרכבת. מה חשכו עיניו ברדתו מהרכבת וירא כי המקום מקום נידח, ואין לו ממי לבקש עזר וסיוע בממון, ואין ביכולתו לאסוף ממון ושם יישאר לאורך ימים... טפח האיש על ראשו וצעק, אוי לי כי פתי הייתי, הרי באותן מעות שהיו ברשותי הייתי יכול לקנות טיקעט זול - למחלקה השלישית, ובזה כבר הייתי עתה יושב בביתי על מי מנוחות, כמה סכל הייתי שהילכתי בגדולות ובנפלאות ממני, ועתה נשארתי ללא מאומה.

אף לדידן ייאמר, הבא לקבל על עצמו קבלות טובות וחיזוקים לקראת הימים הנוראים הבאים לקראתנו. יראה להיות ה'חכם' עיניו בראשו, יקבל ע"ע מעתה קבלה שלפי אומד דעתו יוכל לעמוד בה למשך זמן ארוך מבלי ליפול. כי המהלך בגדולות ובנפלאות ממנו ומקבל על עצמו קבלות טובות יותר מכפי יכולתו, סופו ליפול מכל קבלותיו הטובות ולמצוא את עצמו באמצע מדבר שממה רוחני... אמנם אם יקבל כפי כוחו יעלה ויבוא ממדרגה למדרגה עד שיעמוד על דרך טוב.

קנא. הנה כתיב (משלי יט ג) 'אוולת אדם תסלף דרכו ועל ה' יזעף לבו', נוראות כתב הגר"א בפירושו למשלי, וז"ל. כי אמרו ז"ל (שבת קד). 'הבא ליטהר מסייעין אותו', ולפעמים אדם מתחיל ללמוד תורה ולעשות מצות, ואח"כ פירש - מחמת שקשה לו מאוד לפי שאין מסייעין לו, וזועף על ה' למה לא סייעוהו, ובאמת, (זה שלא סייעוהו) הוא מחמת אולתו, והוא כי כל אדם צריך לילך לפי מדרגתו ולא יקפוץ, כמ"ש למעלה ואז ילך לבטח בדרכו, אף יסייעוהו (מן השמים), אך שזה האדם לא התחיל לילך בדרכו (וחיפש לו דרכים אחרות - של העומדים כבר במדרגה גבוהה ממנו) לכך לא סייעוהו. וזהו, אולת אדם, כלומר, מחמת אוולתו שעשה בלתי ישוב הדעת סילף דרכו, והוא (בא שלא בצדק) זועף על ה' למה לא סייעוהו...

קנא. עצה נתן לנו הרה"ק רבי שמואל שמעלקא מניקלשבורג ז"ע בבארו את הפסוק 'שובה ישראל עד ה' אלוקיך', בדרך משל, לאדם הנושא משא, ובאמצע הדרך הרגיש כי אזלו כוחותיו, ואין בידו להמשיך בהליכתו, מה עשה, החל עושה לעצמו סימנים, וחשב לעצמו הרי עד בית פלוני אינו מרחק רב, ולא יקשה עלי לישא המשא, אלך רק עד שם. בהגיעו לשם חזר על תחבולה זאת, הביט על אבן גדולה במקום פלוני ואמר רק עד שם אבוא, כך המשיך בדרכו עד שהגיע לתכליתו ולמחוז חפצו. וזה פירוש 'שובה ישראל עד', כך היא דרכה של תשובה - שבכל עת יחזק את עצמו עד פה אבוא בענין פלוני, ועד שם אבוא בענין אחר, אז יגיע עד ה' אלוקיך - שיזכה לבוא לתכלית השלימות, ויסורו מאתו כל המסכים המבדילים בינו לבין השי"ת.

ובזה יש לפרש בלשון הפייט (מוסף יום א' דר"ה) 'לעדי עד ימלוך מלך עליון', כי הדרך להמליך עלינו את מלך עליון היא על ידי עדי עד, עד כאן... עד כאן... וכך יהלך ממדרגה למדרגה עד שיגיע להמליך את הקב"ה בשלמות על כל אבר ואבר דייליה.

קנא. שמא תאמר מה ערך יש לה לקבלה קטנה ומה טעם יש בה, וכבר היה מעשה בבחור ששאל את הגה"צ רבי אליהו אליעזר דסלר זצ"ל כעין זה באמרו, וכי אם אקבל על עצמי 'קבלה טובה' ואף אעמוד בה וכי אתהפך

(שה"ר ב ב) שהשי"ת אומר לכנסת ישראל 'פתחו לי פתח כחודה של מחט ואני אפתח לכם כפתחו של אולם' קנ"ג. וכמו שפירשו במאמר הכתוב ב'פרשת התשובה' (דברים ל יג) 'ולא מעבר לים היא', שאין הקב"ה מבקש מהאדם שיתהפך בבת אחת מן הקצה אל הקצה ו'להפליג' לעבר לים... אלא יהלך לאט לאט

כפי כוחו, וכמו שסיים הכתוב (פסוק יד) 'בפיך ובלבבך לעשותו' (תורת אבות, כתבי הגה"צ רבי משה מידנער זצ"ל).
 יה"ר מלפני אבינו שבשמים קנ"ד שתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה קנ"ה, שיסתלקן אויבינו משטינינו ומקטריגנו, וירחם עמו ביום דין קנ"ו, תחל שנה וברכותיה, ובקרוב נתבשר בבוא לציון גואל.

לצדיק הדור... השיב לו הרב דסלר בנועם אמריו, לאחד שאיתרמי ליה לבקר בעיר הגדולה מאנהעטן שבארה"ב, אשר יש שם בניינים ענקיים גורדי שחקים, ונכנס לאחד הבניינים והתקבל שם במאור פנים על ידי הפקידים שישבו בחדר הכניסה, והראו לו באדיבות על דלת ה'מעלית' (עליוועטער), שבידו להיכנס לחדר קטן זה ובלחיצת כפתור לעלות לקומה העליונה, שמח הלה על הדבר הזה ונכנס אל תוך המעלית, אולם בהיותו בפנים לא לחץ על הכפתור, למותר לציין שהדלת נסגרה אחריו והוא לא עלה לשום מקום, ולא עוד אלא לאחר כמה דקות נכבה האור במעלית, ונהפך עליו מאור גדול לאפילה וחשיכה, ובהיותו עומד כך התחיל לצעוק בקולי קולות על צרתו הגדולה, מיד הוזעקו העוזרים והמסייעים לחלץ אותו, ומה רבה היתה הפתעתם כשראו שהכל כשורה ואין שום תקלה ב'מעלית', וענו ואמרו לאותו איש כי הגיע למצב הזה בגלל שלא לחץ על הכפתור, נענה האיש והשיב בתמימות הגובלת לטפשות 'חשבתי לפי תומי, דהנה מסברא לא יתכן להעפיל כל כך הרבה קומות על ידי לחיצה קטנה, אלא מאי, שכאן מתנהל הכל למעלה מדרך הטבע, ואם כן די לי במה שאהרהר בדעתי על רצוני לעלות בקומות הבנין...'
 והנה אך למותר להאריך בדבריו חסרי הדעת, אמנם הלימוד מזה שכדי לעלות בהר ה' מחויב האדם לעשות דבר מה ואפילו פעולה כל שהיא, ואז יזכה לסייעתא דשמיא ויצליח לעלות מעלה מעלה בסולם העולה בית א-ל, וכל זה בכוחה של קבלה אחת.

קנג. אמנם רמז יש בדבר, כי 'תנאי קודם למעשה' שיהא הפתח מפולש 'אדורך און אדורך' כחודו של מחט, וכלומר, שתהא קבלתו חזקה ואיתנה ויעמוד עליה כחומה בצורה וללא פשרות...

קנד. הרה"ק רבי יצחק מווארקי זי"ע היה פעם עם רבו הרה"ק ר' דוד מלעלוב זי"ע אצל היהודי הקדוש זי"ע בראש השנה, אחרי קריאת התורה קודם תקיעת שופר השתהה היהודי הקדוש זמן רב מאוד, מכיוון שכן, ביקשו החסידים מהרה"ק מלעלוב שיכנס פנימה להיודע פשר דבר האיחור זה זמן רב מאוד, כי תיכף יפנה היום, נכנס הרה"ק מלעלוב פנימה וראה שהיהודי הק' רץ אנה ואנה בבכיות, ומאוד הלבינו פניו, ושאל להיהודי הק' מה אירע היום, השיב היהודי הק' שיש כעת קטרוג גדול בשמים ויש לו עבודה גדולה לבטלו, תיכף כששמע זאת רץ הרה"ק מלעלוב במהירות לבית המדרש, ואמר לתלמידו הרה"ק מווארקי, יצחק'ל יצחק'ל זאג א פשעטיל (אמור איזה 'ביאור' - להמתיק הדינים), פתח פיו ואמר הנה קיימא לן (מכות ה:) דקרוב פסול לעדות, בין לחובה בין לזכות, וקשה מאוד דבשלמא לזכות הוא פסול יען שהוא חשוד להפוך לזכותו אף שלא על פי דין, מחמת נגיעה הקורבה, אבל לחוב מדוע לא יהיה מהימן, אך יש לומר דאם הוא קרוב ומעיד לחוב אינו מן הישוב, ופסול לעדות כמו האוכל בשוק דפסול לעדות כי אינו מן הישוב, כאשר שמע זאת הרה"ק מלעלוב רץ תיכף לחדרו של היהודי הק' ואמר לו שמעו נא הפלפול, אמר לו היהודי הק' אתה אומר כן להלכה, השיבו הן, מיד אמר בפנים צוהבות עתה נוכל לילך לתקיעת שופר, כי הקטרוג בטל ומבוטל על ידי הפלפול הזה, כי בני ישראל הנם 'עם קרובו' של הבורא, וממילא בוודאי יעסוק בדינו רק לטובה ולברכה (תורת היהודי הק' ר"ה).

קנה. כה המליץ לטובה הרה"ק הרמ"מ מליובאוויטש זי"ע דלכן מוסיפים לומר 'ומתוקה', ולא סגי ב'שנה טובה', כי 'טובה' עדיין נקראת בשם טובה גם כשהיא מסותרת בקושי וההסתרה, שהרי בני"מ מאמינים שהכל 'לטובה', אבל את הטעם של המתוק חייבים להרגיש בפועל, ובלאו הכי אינו נחשב למתוק, לכן מבקשים, אנא ה', הב לנו שנה טובה - שתהא לנו גם מתוקה וערבה...

קנו. ידוע מליצה ישרה שאמרו הרה"ק רבי אלימלך מליז'ענסק זי"ע ועוד צדיקים, בפיוט 'לקונה עבדיו בדין לרחם עמו בדין', וכך היה אומר, רבוש"ע הרי קנית אותנו לעבדים - כי עבדי הם, ונזכיר מה שאמרו חז"ל 'כל הקונה עבד עברי כקונה אדון לעצמו', והאדון חייב לתת לעבד מכל הטוב אשר בידו - ולהקדימו לפניו, כמו שנאמר (דברים טו טז) 'כי טוב לו עמך' (וכדאיתא בקידושין כ.), אם כן, מחויב אתה לרחם עלינו ביום דין, לתת לעמך בני ישראל כל צרכיהם במאכל במשתה, ולקיים בנו 'כי טוב לו עמך'.